

مرکز تحقیقات ایرانیکا

اصفهان

گامی

عمر الکرما
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

Methodology of understanding Qur'an
through Qur'an & tradition

پیدگاہ قرآن و سنت

(جلد ۲)

گروہ تحقیق

صفورا زہرا، آسیہ، محمد علی بیسملوی

یا تقربت، داکتر محمد بیسملوی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قرآن شناسی از دیدگاه قرآن و عترت

نویسنده:

صفورا بیستونی

ناشر چاپی:

بیان جوان

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	قرآن شناسی از دیدگاه قرآن و عترت جلد ۲
۸	مشخصات کتاب
۸	اشاره
۱۱	الْأُهدى ..
۱۲	متن تأییدیه حضرت آیت الله خزعلی مفسر و حافظ کل قرآن کریم
۱۴	آینده نگری امیرمؤمنان در ارتباط با بی توجهی مردم به قرآن
۱۷	ارزش پیامبر صلی الله علیه و آله و قرآن
۱۹	درمان خود را از قرآن بخواهید
۲۲	قرآن بهار دل ها و سرچشمه علم است
۲۳	قرآن حجت خدا بر مردم است
۲۴	قرآن ، برترین نعمت خداوند
۲۵	هدف قرآن ، عاقل ساختن انسان
۲۷	انس با قرآن و مقام صالحین
۳۰	قرآن، پایان بخش اختلاف مذموم
۳۵	قرآن، کتاب حکیم
۳۸	قرآن، همیشه تازه جاودان
۴۲	فهم قرآن
۴۹	فضیلت قرآن از دیدگاه عترت
۴۹	اهمیت قرآن از دیدگاه پیامبر رحمت و آزادی صلی الله علیه و آله
۴۹	رجوع به قرآن راه رهایی از فتنه هاست
۸۵	قرآن پیشوا و رحمت است
۸۶	قرآن ثروتی است که بدون آن توانگری نباشد
۸۷	قرآن نیکوترین سخن است

۸۹	علوم و اخبار موجود در قرآن
۹۳	ثواب آموزش دادن قرآن
۹۶	ترغیب به حفظ کردن قرآن
۱۰۱	تشویق به مرور کردن قرآن در ذهن
۱۰۶	آن چه که زیننده قرآن دان است
۱۰۷	آنچه که زیننده قرآن دان نیست
۱۰۸	تشویق به تلاوت قرآن
۱۱۲	خواندن قرآن با صدای خوش
۱۱۵	آداب قرائت قرآن
۱۱۵	۱ تمیز کردن دهان
۱۱۶	۲ ترتیل (روشن و شمرده خواندن)
۱۱۶	ترتیل (روشن و شمرده خواندن)
۱۲۱	تلاوت های ممنوع
۱۲۲	کسی که قرآن لعنتش می کند
۱۲۴	قاریان نابکار
۱۲۸	گوش دادن به قرآن
۱۳۰	قرآن ظاهری دارد و باطنی
۱۳۱	پرهیز از تفسیر به رأی
۱۳۳	انواع آیات قرآن
۱۳۴	آم القرآن
۱۳۹	قرآن از دیدگاه فاطمه زهرا علیهاالسلام
۱۴۴	قرآن از دیدگاه امام علی علیه السلام
۱۴۷	قرآن همیشه نو است
۱۴۸	پاداش قرآن دانان
۱۵۰	حق تلاوت
۱۵۳	۳ تدبیر

۱۵۳	تدبر
۱۵۴	گونه های قاریان
۱۶۱	آیات محکم و متشابه
۱۶۴	وجوه قرآن
۱۶۶	قرآن از دیدگاه امام حسن علیه السلام
۱۶۸	قرآن از دیدگاه امام حسین علیه السلام
۱۶۹	قرآن از دیدگاه امام زین العابدین علیه السلام
۱۷۷	قرآن از دیدگاه امام باقر علیه السلام
۱۹۲	قرآن از دیدگاه امام صادق علیه السلام
۲۰۱	۴ پناه بردن به خدا
۲۰۱	پناه بردن به خدا
۲۰۵	آداب گوش دادن به قرآن
۲۱۰	اشارات های قرآن
۲۲۶	آموختن قرآن
۲۳۹	قرآن از دیدگاه امام موسی الکاظم علیه السلام
۲۴۱	قرآن از دیدگاه امام رضا علیه السلام
۲۴۴	قرآن از دیدگاه امام جواد علیه السلام
۲۴۶	فهرست منابع
۲۴۸	فهرست مطالب
۲۶۰	درباره مرکز

قرآن شناسی از دیدگاه قرآن و عترت جلد ۲

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور: قرآن شناسی از دیدگاه قرآن و عترت / گروه تحقیق صفورا بیستونی... [و دیگران]؛ بانظارت محمد بیستونی

مشخصات نشر: قم: بیان جوان، ۱۳۸۴.

مشخصات ظاهری: ۲ ج. م. س ۱۴ × ۱۰؛

شابک: ۹۶۴-۸۳۹۹-۴۳-۳ (ج. ۱)؛ ۹۶۴-۸۳۹۹-۴۴-۱ (ج. ۲)

وضعیت فهرست نویسی: فایا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: قرآن -- تحقیق.

شناسه افزوده: بیستونی، صفورا

شناسه افزوده: بیستونی، محمد، ۱۳۳۷ -

رده بندی کنگره: ۳۵/BP۶۵

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵

شماره کتابشناسی ملی: م ۸۴-۲۸۳۹۰

ص: ۱

اشاره

إلى سَيِّدِنَا وَ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ

رَسُولِ اللَّهِ وَ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ إِلَى مَوْلَانَا

وَ مَوْلَى الْمُؤَحَّدِينَ عَلِيِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِلَى بَضْعِهِ

الْمُصْطَفَى وَ بِهِجِهِ قَلْبِهِ سَيِّدِهِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ إِلَى سَيِّدَتِي

شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، السَّبْطَيْنِ، الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ إِلَى الْأَيْمَةِ الشَّعْبَةِ

الْمَعْصُومِينَ الْمُكْرَمِينَ مِنْ وَوَلِدِ الْحُسَيْنِ سَيِّمَا بَقِيَهُ اللَّهُ فِي الْأَرْضِينَ وَ وَارِثِ عُلُومِ

الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ، الْمَعْدِّ لِقَطْعِ دَابِرِ الظَّلَمَةِ وَ الْمُدْخِرِ لِأَحْيَاءِ الْفَرَائِضِ وَ مَعَالِمِ الدِّينِ ،

الْحُجَّهِ بْنِ الْحَسَنِ صَاحِبِ الْعَصْرِ وَ الزَّمَانِ عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى فَرَجَهُ الشَّرِيفَ فَيَا مُعَزَّ

الْأَوْلِيَاءِ وَيَا مُدَلِّ الْأَعْدَاءِ أَيُّهَا السَّبَبُ الْمُتَّصِلُ بَيْنَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ قَدَّمَسْنَا

وَ أَهْلَنَا الضَّرَّ فِي عَيْبَتِكَ وَ فِرَاقِكَ وَ جِنْنَا بِبِضَاعِهِ

مُزْجَاهِ مِنْ وَوَلَائِكَ وَ مَحَبَّتِكَ فَوُفِّ لَنَا الْكَيْلَ مِنْ مِنْكَ وَ

فَضْلِكَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنَا بِنَظَرِهِ رَحْمَةً مِنْكَ

إِنَّا نَرِيكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

(٤)

متن تأییدیه حضرت آیت الله خزعلی مفسر و حافظ کل قرآن کریم

بسم الله الرحمن الرحيم

هر زمانی را زمانی است یعنی در بستر زمان خواسته هایی نو نو پدید می آید که مردم آن دوران خواهان آنند. با وسایل صنعتی و رسانه های بی سابقه خواسته ها مضاعف می شود و امروز با اختلاف تمدن ها و اثرگذاری هریک در دیگری آرمان های گوناگون و خواسته های متنوع ظهور می یابد بر متفکران دوران و افراد دلسوز خودساخته در برابر این هنجارها فرض است تا کمر خدمت را محکم ببندند و این خلأ را پر کنند همان گونه که علامه امینی با الغدیرش و علامه طباطبایی با المیزانش. در این میان نسل جوان را باید دست گرفت و بر سر سفره این پژوهشگران نشانند و رشد داد. جناب آقای دکتر محمد بیستونی رئیس هیئت مدیره مؤسسه قرآنی تفسیر جوان به فضل الهی این کار را بعهدہ گرفته و آثار ارزشمند مفسران را با زبانی ساده و بیانی

ص: ۵

شیرین، پیراسته از تعقیدات در اختیار نسل جوان قرار داده علاوه بر این آنان را به نوشتن کتابی در موضوعی که منابع را در اختیارشان قرار داده دعوت می کند. از

(۵)

مؤسسه مذکور دیدار کوتاهی داشتیم، از کار و پشتکار و هدفمند بودن آثارشان اعجاب و تحسینم شعله ور شد، از خداوند منان افاضه بیشتر و توفیق افزونی برایشان خواستارم. به امید آنکه در مراحل غیرتفسیری هم از معارف اسلامی درهای وسیعی برویشان گشاده شود.

آمین رب العالمین .

۲۱ ربیع الثانی ۱۴۲۵

۲۱ خرداد ۱۳۸۳

ابوالقاسم خزعلی

(۶)

ص: ۶

آینده نگری امیرمؤمنان در ارتباط با بی توجهی مردم به قرآن

إِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِي زَمَانٌ لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ أَخْفَى مِنَ الْحَقِّ ، وَ لَا أَظْهَرَ مِنَ الْبَاطِلِ ، وَ لَا أَكْثَرَ مِنَ الْكَذِبِ عَلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ ؛ وَ لَيْسَ عِنْدَ أَهْلِ الزَّمَانِ سِلْمَةٌ أَبْوَرَ مِنَ الْكِتَابِ إِذَا تَلَى حَقَّ تِلَاوَتَهُ ، وَ لَا أَنْفَقَ مِنْهُ إِذَا حُرِّفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ . وَ لَا فِي الْبِلَادِ شَيْءٌ أَنْكَرَ مِنَ الْمَعْرُوفِ ، وَ لَا أَعْرَفَ مِنَ الْمُنْكَرِ ! فَقَدْ نَبَذَ الْكِتَابَ حَمَلْتُهُ ، وَ تَنَاسَاهُ حَفَظْتُهُ :

فَالْكِتَابُ يَوْمَئِذٍ وَ أَهْلُهُ طَرِيدَانِ مَنْفِيَانِ ، وَ صَاحِبَانِ مُضِيَّ طَجِبَانِ فِي طَرِيقٍ وَاحِدٍ لَا يُؤْوِيهِمَا مُؤْوٍ . فَالْكِتَابُ وَ أَهْلُهُ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ فِي النَّاسِ وَ لَيْسَا فِيهِمْ ، وَ مَعَهُمْ وَ لَيْسَا مَعَهُمْ ! لِأَنَّ الضَّلَالَةَ لِاتِّوَافِقِ الْهُدَى ، وَ إِنِ اجْتَمَعَا . فَاجْتَمَعَ الْقَوْمُ عَلَى الْفُرْقَةِ ، وَ افْتَرَقُوا عَلَى الْجَمَاعَةِ ، كَمَا أَنَّهُمْ أَتَمُّهُ الْكِتَابِ وَ لَيْسَ الْكِتَابُ إِمَامَهُمْ ، فَلَمْ يَبْقَ عِنْدَهُمْ مِنْهُ إِلَّا اسْمُهُ ، وَ لَا يَعْرِفُونَ إِلَّا خَطُّهُ وَ زَبْرَهُ . وَ مِنْ قَبْلِ مَا مَثَلُوا

قرآن شناسی (۷)

ص:۷

بِالصَّيْحَانِ كَمَا مَثَلَهُ ، وَ سَيِّئُوا صِدْقَهُمْ عَلَى اللَّهِ فَرِيَةً ، وَ جَعَلُوا فِي الْحَسَنَةِ عُقُوبَةَ السَّيِّئَةِ . وَ إِنَّمَا هَلَكَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَمْ بِطُولِ
آمَالِهِمْ وَ تَعْتِيبِ آجَالِهِمْ ، حَتَّى نَزَلَ بِهِمُ الْمَوْعُودُ الَّذِي تُرَدُّ عَنْهُ الْمَعْدِرَةُ ، وَ تُرْفَعُ عَنْهُ التَّوْبَةُ ، وَ تَحُلُّ مَعَهُ الْقَارِعَةُ وَ النُّقْمَةُ . (۱)

همانا پس از من روزگاری بر شما فراخواهد رسید که چیزی پنهان تر از حق ، و آشکارتر از باطل ، و فراوان تر از دروغ به خدا و پیامبرش نباشد . و نزد مردم آن زمان کالایی زیانمندتر از قرآن نیست اگر آن را درست بخوانند و تفسیر کنند و متاعی پرسودتر از قرآن یافت نمی شود آنگاه که آن را تحریف کنند و معانی دلخواه خود را رواج دهند .

در شهرها چیزی ناشناخته تر از معروف و شناخته تر از منکر نیست ، حاملان قرآن ، آن را

(۸) قرآن شناسی

ص: ۸

واگذاشته و حافظان قرآن، آن را فراموش می کنند، پس در آن روز قرآن و پیروانش از میان مردم رانده و مهجور می گردند و هر دو غریبانه در یک راه ناشناخته سرگردانند و پناهگاهی میان مردم ندارند.

پس قرآن و پیروانش در میان مردمنده اما گویا حضور ندارند؛ با مردمنده ولی از آنها بریده اند، زیرا گمراهی و هدایت هرگز هماهنگ نشوند گرچه کنار یکدیگر قرار گیرند.

مردم در آن روز، در جدایی و تفرقه هم داستان، و در اتحاد و یگانگی پراکنده اند، گویی آنان پیشوای قرآن بوده و قرآن پیشوای آنان نیست، پس از قرآن جز نامی نزدشان باقی نماند و آنان جز خطی را از قرآن شناسند و در گذشته نیکوکاران را کیفر داده و سخن راست آنان را بر خدا دروغ پنداشتند و کار نیکشان را پاداش بد دادند.

و همانا آنان که پیش از شما زندگی می کردند، به خاطر آرزوهای دراز و پنهان بودن زمان اجل ها، نابود گردیدند، تا ناگهان مرگ و عده داده شده بر سرشان فرود آمد، مرگی که عذرها را

قرآن شناسی (۹)

ص: ۹

نپذیرد و درهای باز توبه را ببندد و حوادث سخت و مجازات های پس از مردن را به همراه آورد. (۱)

ارزش پیامبر صلی الله علیه و آله و قرآن

أَرْسَلَهُ عَلَىٰ حِينِ فَتْرِهِ مِنَ الرُّسُلِ ، وَ طُولِ هَجْعِهِ مِنَ الْأُمَمِ ، وَ انْتِقَاضِ مِنَ الْمَيْبَرِ ؛ فَجَاءَهُمْ بِتَصْدِيقِ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ ، وَ النُّورِ الْمُقْتَدِي بِهِ . ذَلِكُ الْقُرْآنُ فَاسِيَّتُنْطِقُوهُ ، وَ لَنْ يَنْطِقَ ، وَ لَكِنْ أُخْبِرُكُمْ عَنْهُ : أَلَا إِنَّ فِيهِ عِلْمَ مَا يَأْتِي ، وَ الْحَدِيثَ عَنِ الْمَاضِي ، وَ دَوَاءَ دَائِكُمْ ، وَ نَظْمَ مَا بَيْنَكُمْ .

خداوند پیامبر صلی الله علیه و آله را هنگامی فرستاد که پیامبران حضور نداشتند و امت ها در خواب غفلت بودند و رشته های دوستی و انسانیت از هم گسسته بود . پس پیامبر صلی الله علیه و آله به میان خلق آمد در حالی که کتاب های پیامبران پیشین را تصدیق

(۱۰) قرآن شناسی

ص: ۱۰

۱- «نهج البلاغه» ، خطبه ۱۴۷ .

کرد و با «نوری» هدایتگر انسان ها شد که همه باید از آن اطاعت نمایند و آن ، نور قرآن کریم است .

از قرآن بخواهید تا سخن گوید ، که هرگز سخن نمی گوید ، اما من شما را از معارف آن خبر می دهم ، بدانید که در قرآن علم آینده و حدیث روزگاران گذشته است ، شفا دهنده دردهای شما و سامان دهنده امور فردی و اجتماعی شما است . (۱)

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ أَنْزَلَ كِتَابًا هَادِيًا بَيِّنَ فِيهِ الْخَيْرَ وَالشَّرَّ؛ فَخُذُوا نَهْجَ الْخَيْرِ تَهْتَدُوا، وَاصْدِقُوا عَنْ سَمْتِ الشَّرِّ تَقْصِدُوا .

همانا خداوند بزرگ کتابی هدایتگر فرستاد ، نیکی و بدی ، خیر و شر را آشکارا در آن

قرآن شناسی (۱۱)

ص: ۱۱

۱- «نهج البلاغه» ، خطبه ۱۵۸ .

بیان فرمود . پس راه نیکی در پیش گیرید ، که هدایت شوید و از شرّ و بدی پرهیز کنید تا در راه راست قرار گیرید . (۱)

درمان خود را از قرآن بخواهید

وَاعْلَمُوا أَنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ النَّاصِحُ الَّذِي لَا يَغُشُّ ، وَ الْهَادِي الَّذِي لَا يُضِلُّ ، وَ الْمُحَدِّثُ الَّذِي لَا يَكْذِبُ . وَ مَا جَالَسَ هَذَا الْقُرْآنَ أَحَدٌ إِلَّا قَامَ عَنْهُ بَزِيَادَةٍ أَوْ نُقْصَانٍ : زِيَادَةٍ فِيهِدِّي ، أَوْ نُقْصَانٍ مِنْ عَمِي . وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ عَلَيَّا حَدِيدُ الْقُرْآنِ مِنْ فَاقِهِ ، وَ لَا لِأَحَدٍ قَبْلَ الْقُرْآنِ مِنْ غَنِي ؛

فَاسْتَشْفُوهُ مِنْ أَدْوَائِكُمْ ، وَاسْتَعِينُوا بِهِ عَلَى لَائِيْوَائِكُمْ ، فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ أَكْبَرِ الدَّاءِ : وَ هُوَ الْكُفْرُ وَ النِّفَاقُ ، وَ الْغِي وَ الضَّلَالُ ، فَاسْأَلُوا اللَّهَ بِهِ ، وَ تَوَجَّهُوا إِلَيْهِ

(۱۲) قرآن شناسی

ص: ۱۲

بِحُبِّهِ ، وَ لَا- تَسْأَلُوا بِهِ خَلْقَهُ ، إِنَّهُ مَا تَوَجَّهَ الْعِبَادُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِمِثْلِهِ . وَ اعْلَمُوا أَنَّهُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ ، وَ قَائِلٌ مُصَدِّقٌ ، وَ أَنَّهُ مَنْ شَفَعَ لَهُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفَّعَ فِيهِ ، وَ مَنْ مَحَلَّ بِهِ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ صُدِّقَ عَلَيْهِ ، فَإِنَّهُ يُنَادِي مُنَادٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؛

«الْأ- إِنَّ كُلَّ حَارِثٍ مُبْتَلَى فِي حَرْثِهِ وَ عَاقِبِهِ عَمَلِهِ ، غَيْرَ حَرْثِهِ الْقُرْآنِ» . فَكُونُوا مِنْ حَرْثِهِ وَ اتَّبَاعِهِ ، وَ اسْتَدِلُّوهُ عَلَى رَبِّكُمْ ، وَ اسْتَنْصِحُوهُ عَلَى أَنْفُسِكُمْ ، وَ اتَّهَمُوا عَلَيْهِ آرَاءَكُمْ ، وَ اسْتَعْشُوا فِيهِ أَهْوَاءَكُمْ .

آگاه باشید ! همانا این قرآن پند دهنده ای است که نمی فریبد و هدایت کننده ای است که گمراه نمی سازد و سخنگویی است که هرگز دروغ نمی گوید . کسی با قرآن همنشین نشد مگر آن که بر او افزود یا از او کاست ، در هدایت او افزود و از او کوردلی و گمراهی اش کاست .

آگاه باشید کسی با داشتن قرآن ، نیازی ندارد و بدون قرآن بی نیاز نخواهد بود.

پس درمان خود را از قرآن بخواهید و در سختی ها از قرآن یاری بطلبید ، که در قرآن

قرآن شناسی (۱۳)

ص: ۱۳

درمان بزرگ‌ترین بیماری‌ها یعنی کفر و نفاق و سرکشی و گمراهی است، پس به وسیله قرآن خواسته‌های خود را از خدا بخواهید و با دوستی قرآن به خدا روی آورید و به وسیله قرآن از خلق خدا چیزی نخواهید، زیرا وسیله‌ای برای تقرّب بندگان به خدا، بهتر از قرآن وجود ندارد.

آگاه باشید، که شفاعت قرآن پذیرفته و سخنش تصدیق می‌گردد، آن کس که در قیامت، قرآن شفاعتش کند بخشوده می‌شود و آن کس که قرآن از او شکایت کند محکوم است، در روز قیامت ندادهنده‌ای بانگ می‌زند که: [\(۱\)](#) «آگاه باشید امروز هر کس گرفتار بذری است که کاشته و عملی است که انجام داده، جز اعمال منطبق با قرآن».

پس شما در شمار عمل‌کنندگان به قرآن باشید، از قرآن پیروی کنید، با قرآن خدا را بشناسید و خویشتن را با قرآن اندرز دهید و رأی و نظر خود را برابر قرآن متّهم کنید و

۱. اشاره به علم: اسکاتولوژی Eschatology (واپسین شناسی، معادشناسی).

(۱۴) قرآن شناسی

خواسته‌های خود را با قرآن نادرست بشمارید. [\(۲\)](#)

ص: ۱۴

۱- اشاره به علم: اسکاتولوژی Eschatology (واپسین شناسی، معادشناسی)

۲- «نهج البلاغه»، خطبه ۱۷۶.

قرآن بهار دل ها و سرچشمه علم است

إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَعْتَظْ أَحَدًا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ ، فَإِنَّهُ «حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ» ، وَ سَيِّبُهُ الْأَمِينُ ، وَ فِيهِ رَيُّعُ الْقَلْبِ ، وَ يَنَابِيعُ الْعِلْمِ ، وَ مَا لِلْقَلْبِ جَلَاءٌ غَيْرُهُ ، مَعَ أَنَّهُ قَدْ ذَهَبَ الْمُتَذَكَّرُونَ ، وَ بَقِيَ النَّاسُونَ أَوْ الْمُتَنَاسُونَ .

همانا خداوند سبحان کسی را به چیزی چون قرآن پند نداده است ، که قرآن ریسمان استوار خدا و وسیله ایمنی بخش است .

در قرآن بهار دل و چشمه های دانش است ، برای قلب جلایی جز قرآن نتوان یافت ، به

قرآن شناسی (۱۵)

ص: ۱۵

خصوص در جامعه ای که بیداردلان در گذشته و غافلان و تغافل کنندگان حضور دارند. (۱)

قرآن حجت خدا بر مردم است

فَالْقُرْآنُ أَمْرٌ زَاجِرٌ، وَ صَامِتٌ نَاطِقٌ . حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ .

أَخَذَ عَلَيْهِ مِثَاقَهُمْ، وَارْتَهَنَ عَلَيْهِمْ أَنْفُسَهُمْ. أَتَمَّ نُورَهُ وَ أَكْمَلَ بِهِ دِينَهُ، وَ قَبَضَ نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله وَ قَدَّمَ فَرَعَهُ إِلَى الْخَلْقِ مِنْ أَحْكَامِ الْهُدَى بِهِ . فَعَظَّمُوا مِنْهُ سُبْحَانَهُ مَا عَظَّمَتْ مِنْ نَفْسِهِ

قرآن فرماندهی بازدارنده و ساکتی گویا و حجت خدا بر مخلوقات است . خداوند پیمان

۱. «نهج البلاغه»، خطبه ۱۷۶ .

(۱۶) قرآن شناسی

عمل کردن به قرآن را از بندگان گرفته و آنان را در گرو دستوراتش قرار داده است .

نورانیت قرآن را تمام و دین خود را به وسیله آن کامل فرمود و پیامبرش را هنگامی از

ص: ۱۶

۱- «نهج البلاغه»، خطبه ۱۷۶ .

جهان برد که از تبلیغ احکام قرآن فراغت یافته بود ، پس خدا را آنگونه بزرگ بشمارید که خود بیان داشته است . (۱)

قرآن ، برترین نعمت خداوند

خدای سبحان در سوره مبارکه «الرحمن» فهرستی از موجودات جهان آفرینش و مجموعه ای از نعمت های مادی و معنوی خود را بیان می فرماید ؛ از دنیا و آخرت ، از انسان و فرشته و جن ، از آفرینش انسان و سیر کمالی او ، از بهشت و سعادت های ابدی و از نعمت های ظاهری و باطنی و ... .

در صدر این سوره و پس از ذکر صفت «رحمایت» خداوند ، سخن از تعلیم قرآن به انسان در میان آمده است . «الْكَرِيمُ . عَلَّمَ الْقُرْآنَ . خَلَقَ الْإِنْسَانَ . عَلَّمَهُ

قرآن شناسی (۱۷)

ص: ۱۷

۱- «نهج البلاغه» ، خطبه ۱۸۳ .

البیان»(۱) این آیات نورانی نشانگر این نکته است که قرآن کریم، اولین و مهم ترین و پربارترین نعمت الهی است؛ زیرا انسان، تنها در سایه تعلیم خداوند و دریافت و تلقی قرآن، به کمال نهایی خویش می رسد و تا قرآن نباشد، کسی به مقام انسانیت راه نمی یابد.

هدف قرآن، عاقل ساختن انسان

این نکته را نیک باید دانست که تعالیم قرآن برای عالم نمودن تنها نیست، بلکه برای عاقل ساختن انسان هاست. قرآن کریم می فرماید: «وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ لِنُصْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ»(۲) یعنی ما این مثل های حکیمانه و دقیق را برای مردم می آوریم ولی غیر از افراد عالم کسی این مثل ها را تعقل نمی کند. این بیان

(۱۸) قرآن شناسی

ص: ۱۸

۱- ۱ تا ۴ / رحمن.

۲- ۴۳ / عنکبوت.

نورانی نشان می دهد که علم ، سرمایه و فکر ، ابزار کار و عاقل شدن ، هدف است .

عالم شدن سخت نیست ولی عاقل شدن دشوار است و تمام تلاش دین برای این است که انسان را پس از عالم شدن ، عاقل کند و «عاقل» کسی است که معارف الهی را خوب بفهمد و آن فهمیده ها را نیز خوب معتقد شود و در مقام عمل هم خوب عمل کند . اگر قرآن کریم مثلی می زند و نکته ای می گوید تنها برای اندیشیدن و عالم شدن نیست بلکه برای آن است که انسان را در عمل هدایت کند ، امراض او را شفا دهد و او را تا دروازه بهشت برساند و به سلامت و سرور و بهجت همیشگی نایل کند.

قرآن شناسی (۱۹)

ص: ۱۹

خدای سبحان رسول الله صلی الله علیه و آله را مستقیماً تحت ولایت خود معرفی کرده ، می فرماید : «إِنَّ وَلِيَّيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَ هُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ» (۱) این آیه کریمه حاوی چند مطلب است : اول آنکه می فرماید : خدا ولی رسول الله است «إِنَّ وَلِيَّيَ اللَّهُ» دوم آنکه همان خدایی ولی رسول الله است که قرآن را نازل فرموده «الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ» و سوم آنکه خداوند متولی صالحین است «وَ هُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ» . با توجه به این سه نکته می فهمیم که راه اینکه خدا ولی انسان باشد ، آن است که انسان ، صالح بشود و تا صالح نگردیم تحت ولایت الله نخواهیم بود و خدا هم تولى ما را نخواهد پذیرفت و بهترین راه صلاح هم أنس با قرآن است. این

(۲۰) قرآن شناسی

ص: ۲۰

جمله که می فرماید: ولی رسول الله صلی الله علیه و آله، خدایی است که قرآن را نازل کرده، از باب تعلیق حکم بر وصف می باشد که مشعر به علیت است؛ یعنی اگر کسی به قرآن عمل کند صالح می شود و اگر خداوند بخواهد ولی کسی بشود، از راه قرآن ولایت و تدبیر او را اعمال می کند.

به همین دلیل می فرماید: «فَأَقْرُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ» (۱) آن مقدار که برای شما میسر است قرآن تلاوت کنید و با این کتاب الهی مأنوس باشید. حتی اگر معنای بعضی از آیات و سوره برای شما روشن نشد، نگویید خواندن بدون ادراک چه اثری دارد. چون قرآن، کلام آدمی نیست که اگر کسی معنایش را نداند خواندنش بی ثمر باشد؛ بلکه نوری الهی است که خواندن آن به تنهایی عبادت است گرچه

ص: ۲۱

به معنایش آگاهی نداشته باشیم .

۱. ۲۰ / مزمل.

قرآن شناسی (۲۱)

قرآن جبل الهی است که انس با آن و تدبّر در آن و ایمان و عمل به آن ، انسان را بالا می برد و به مقام صالحین ، ملحق می سازد تا مستقیماً تحت ولایت الله قرار گیرد . اگر انسان مشمول ولایت الله بود تمام امورش را خدا اداره می کند و در آن مقام ، دیگر هیچ راهی برای وسوسه و رخنه اهریمن نیست . خدا او را از تمام تیرگی ها و تاریکی ها نجات می دهد و او را نورانی می سازد «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ» . (۱) چنین شخصی در بین امت با نور حرکت می کند یعنی در حالی که حرکت و بصیرت و سیره اش روشن و روشنگر است «وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ» . (۲)

(۲۲) قرآن شناسی

ص: ۲۲

۱- ۲۵۷ / بقره.

۲- ۱۲۲ / انعام.

قرآن، پایان بخش اختلاف مذموم

قرآن کریم برای از بین بردن اختلاف های مذموم و ایجاد جامعه ای مترقی و متکامل و متعالی ، علاوه بر ارائه جهان بینی و هدف و اصول مشترک و تأکید بر پیروی مردم از رهبری واحد ، در آیات فراوانی همگان را بشارت و انذار می دهد تا دست از اختلاف های عملی که نشأت گرفته از هواهای نفسانی است ، بردارند . قرآن کریم می کوشد تا با تقویت بعد معنوی و انسانی افراد بشر ، آنان را از حیوانیت دور سازد و خواسته های نفسانی آنان را که منشأ اختلاف و نزاع و تراحم است ، تعدیل و کنترل کند .

اولین شعار رسول اکرم صلی الله علیه و آله هنگام ورود به مدینه و پیش از ساختن مسجد و پرداختن به امور عمرانی ، درباره اخوت دینی بود که فرمود : «تَأخُوا فِي اللَّهِ

قرآن شناسی (۲۳)

ص: ۲۳

أَخَوَيْنِ أَخَوَيْنِ» (۱). یعنی همه شما دو به دو در راه خدا برادر یکدیگر شوید. آن حضرت صلی الله علیه و آله با ایجاد عقد اخوت بین مؤمنین و بین خود و حضرت امیرالمؤمنین (سلام الله علیه) و نیز بین دو قبیله «اوس» و «خزرج» اتحاد و هماهنگی را تحقق بخشید. این شعار، در آغاز تأسیس حکومت مطرح شد و زمانی که حکومت اسلامی در سال های هشتم و نهم در مدینه مستحکم گردید و جریان فتح مکه پیش آمد و مسلمانان توانستند بر شبه جزیره عربستان فایق آیند، آن حضرت در حجّه الوداع و در آخر عمر شریف خویش نیز سخن از حفظ وحدت را به میان

(۲۴) قرآن شناسی

آورد و آن خطبه معروف و وحدت آموز را ایراد فرمودند: «الْمُسْلِمُونَ إِخْوَةٌ

ص: ۲۴

۱- أَخِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَبِينُ أَصْحَابِهِمِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ أَخَوَيْنِ أَخَوَيْنِ (بخار، جلد ۳۸، صفحه ۳۶۶).

تَتَكَافَى دِمَائُهُمْ وَهُيْمَ يَدُ عَلِيٍّ مِّنْ سِوَاهُمْ يَسْتَعِي بِعِذْمَتِهِمْ أَدْنَاهُمْ» (۱). یعنی مسلمانان با هم برادرند ، خونهایشان همسان یکدیگر است . و خون هیچ کس ارزشمندتر از خون دیگری نیست . پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله براساس همین اخوت ایمانی ، خود و حضرت علی علیه السلام را دو پدر مؤمنان و امت اسلامی معرفی می کند که «انا و علی ابوا هذه الأمة» (۲). چه اینکه قرآن نیز همه مؤمنان را فرزندان حضرت خلیل الرحمن علیه السلام می داند «مَلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمِيكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ» (۳).

قرآن شناسی (۲۵)

قرآن کریم همه مؤمنان را برادران ایمانی یکدیگر می داند و دستور می دهد که

ص: ۲۵

۱- بحار ، جلد ۷۰ ، صفحه ۲۴۲ .

۲- همان ، جلد ۱۶ ، صفحه ۹۵ ، ح ۲۹ .

۳- ۱۰ / حجرات .

برای حفظ این وحدت ایمانی ، هرکسی در اصلاح میان برادران دینی بکوشد و کدورت ها و اختلافات را بزدايد «أَنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوَيْكُمْ» (۱). نظارت عمومی و ولایت مشترک در حدّ امر به معروف و نهی از منکر ، یکی از اصولی است که قرآن بر آن تأکید می ورزد تا در پرتو آن اختلافات و انحرافات مؤمنان پیش از آنکه به مسأله قضا و داوری در محاکم رسمی برسد و به اجرای حدود یا تعزیرات منتهی گردد ، با وساطت و دخالت مؤمنان دیگر حلّ شود .

قرآن در یکی از آیات نورانی خود در این زمینه ، از شدیدترین لحن گفتاری برای هشدار نسبت به خطر اختلاف و ضرورت امر به معروف و نهی از منکر استفاده می کند : «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ

(۲۶) قرآن شناسی

ص: ۲۶

۱- ۱۰ / حجرات .

يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ . وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ» (۱) در آیه اول می فرماید : برای رستگاری جامعه اسلامی لازم است فریضه دعوت به خیر و امر به معروف و نهی از منکر اجرا شود و در آیه دوم می فرماید : و شما مانند کسانی نباشید که حق برای آنان آشکار شد ولی باز هم تفرقه و اختلاف کردند که برای آنان عذاب بزرگی مهیا شده است . خدای سبحان در چند آیه پس از این دوباره بر ضرورت امر به معروف و نهی از منکر برای حفظ وحدت و انسجام مطلوب جامعه می فرماید : «كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ» (۲). شما نیکوترین امتی هستید که برای اصلاح جامعه

قرآن شناسی (۲۷)

ص: ۲۷

۱- ۱۰۴ و ۱۰۵ / آل عمران .

۲- ۱۱۰ / آل عمران .

بشری قیام کردند؛ مردم را به نیکوکاری وادار می سازید و از بدکاری باز می دارید و به خداوند ایمان می آورید .

قرآن، کتاب حکیم

خدای سبحان قرآن را «کتاب حکیم» می نامد و به آن سوگند یاد می کند «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ اتَّقَاةِ لَهُ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» (۱) کلمه حکمت با همه صورت های گوناگونش ، بیانگر معنای استواری و استحکام است . مثلاً در یک «قضیه» مادامی که محمول برای موضوع ثابت نشده باشد ، حکمی صورت نگرفته و ذهن انسان در نوسان و اضطراب است ؛ نمی داند آیا این محمول به این موضوع ربط دارد یا نه و از این جهت محکم

۱. ۱ و ۲ / یس .

(۲۸) قرآن شناسی

نیست . ولی پس از حکم و قضا ، «قضیه» می شود و پیوند مزبور در آن هنگام

ص: ۲۸

۱- ۱ و ۲ / یس .

محکم خواهد بود . یک نظام اجتماعی ، سیاسی زمانی که برنامه اساسی ندارد ، دچار هرج و مرج است ولی وقتی که دارای برنامه درست و نظم و حساب و کتابی باشد ، می گویند در اینجا برنامه حق حکومت می کند . کلمه «محکمه» ، «حکمت» و مانند آن ، نشانگر معنای استواری و غیرقابل زوال است .

خدای متعال که قرآن را کتاب حکیم می نامد ، برای آن است که قرآن به موقع سخن می گوید، خوب سخن می گوید ، سخن خوب می گوید و در کنارش برهان و دلیل می آورد . سخنی که برهان ندارد محکم نیست ، متزلزل و فروریختنی است . قرآن چنان از استحکام برخوردار است که به هیچ وجه نمی توان آن را از پای در آورد ؛ هم با علم حصولی و برهانی و هم با علم شهودی و حضور مشاهدات صحیح همراه است و چون دربردارنده حکمت نظری مانند الهیات و حکمت عملی مانند فقه ، اخلاق و حقوق است ، به عنوان حکمت معرفی شده است : «ذَلِكُمْ مِمَّا

قرآن شناسی (۲۹)

ص: ۲۹

در چهارمین سوره از سور حوامیم درباره منشأ نزول قرآن چنین آمده: «حَمَّاءٌ . وَ الْكِتَابِ الْمُبِينِ . إِنْ أَنْجَعْنَا قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ . وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَمَدِينًا لَعَلِّي حَكِيمٌ» . (۲) خدای سبحان سوگند می خورد به کتاب مبین که خود روشن است و روشنگر همه حقایق . وقتی این کتاب تنزل یافت ، به کسوت لفظ درآمد و جامه لغت را دربر کرد ، عربی مبین است ولی در مقام بالا- و «لدن» و «ام الكتاب» که صحبت از لفظ نیست ، آنجا حکیم است ، کتابی است علی و بلند . علو قرآن در کنار حکمت آن و حکمت قرآن در کنار اعتلای آن ظهور کرده و به صورت قرآن درآمد و هر انسانی که با قرآن علی حکیم مأنوس شود به مقدار

(۳۰) قرآن شناسی

ص: ۳۰

۱- ۳۹ / اسراء .

۲- ۴۱ / زخرف .

اُنس با آن، از علوّ و حکمت برخوردار می شود و با روحی بلند و جانی حکیم، به اندازه خود مظهر خدای علیّ حکیم خواهد شد و می تواند روح اعتلا و حکمت را در جامعه احیا کند و روحیه ذلّت پذیری، حسیض گرایي، سفاهت پروری و اشاعه جهل را مرتفع سازد.

قرآن، همیشه تازه جاودان

قرآن کریم که به گفته خود، کتابی جهان شمول است و اختصاصی به زمان و مکان، نژاد، آداب و سنن خاص ندارد «ذکری لِلْعَالَمِينَ» (۱) و «نَذِيرًا لِلْبَشَرِ» (۲) است لازمه این کلیت و دوام و نیز نیازمندی همیشگی بشر به آن، این است که هیچ گاه گرد کهنگی بر آن ننشیند و همیشه تازه باشد.

قرآن شناسی (۳۱)

ص: ۳۱

۱- ۹۰ / انعام.

۲- ۳۶ / مدثر.

از آنجا که قرآن برای تبیین حقایق عالم آمده و حقایق حاکم بر آن، ثابت و غیر متغیر است و از سوی دیگر چون برای هدایت فطرت انسان ها آمده و این فطرت تبدیل و دگرگونی نمی پذیرد. «فَطَرَتَ اللّٰهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ»^(۱)، پس قرآن هیچ گاه کهنه و مندرس نمی گردد. معنای ثبات جهان از آغاز تا انجام و معنای ثبات فطرت انسان ها در هر عصر و نسلی آن است که قوانین جهان تغییرپذیر نیست یعنی طبیعت و ماده به سوی کمال خویش در حرکتند و فطرت انسان، همواره خواهان کمال و نیازمند رهبری است و قرآن کریم در این میان، رابط علمی و فرهنگی فطرت انسان با حقیقت جهان خارج و با خالق هستی بخش جهان است.

(۳۲) قرآن شناسی

ص: ۳۲

۱- ۳۰ / روم.

خدای سبحان محتوا و شکل و قالب معجزه ختمیه خود، قرآن را به گونه ای تنظیم کرده که همیشه سفره و مآدبه ای باشد تا همگان در هر عصری بر سر آن بنشینند و از نعمت های معرفتی آن استفاده برند. تاریخ قرآن و تفسیر و معارف اسلامی نشان می دهد که به برکت قرآن کریم در هر زمانی، معارف جدیدی به روی متفکران گشوده شده و میوه های بهشتی معرفتش در هر عصری پرسش های فراوانی را پاسخ داده است و صاحب نظران مستعد را تغذیه می کند.

از امام صادق علیه السلام سؤال شد که چرا قرآن با تکرار و درس و نشر جز تازگی اثر دیگری نمی پذیرد؟ آن حضرت فرمود: «لِإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمْ يَجْعَلْهُ لِرِمَازٍ دُونَ زَمَانٍ وَلَا لِإِنْسٍ دُونَ نَاسٍ فَهُوَ فِی كُلِّ زَمَانٍ جَدِیدٌ وَ عِنْدُ كُلِّ قَوْمٍ غَضٌّ

قرآن شناسی (۳۳)

ص: ۳۳

إلى يَوْمِ الْقِيَامَةِ» (۱) یعنی تازگی قرآن برای آن است که خدای تبارک و تعالی آن را برای زمان موقت یا مردم خاصی نفرستاده و چون همیشگی و همگانی است ، در هر زمان، جدید است و در نزد هر مردمی تا روز قیامت شیرین و پرجذبه است.

امام باقر علیه السلام نیز از باب تشبیه معقول به محسوس ، همیشگی بودن قرآن را به همواره بودن دو اختر فروزان آفتاب و ماه تشبیه می سازد: «يَجْرِيكُمَا يَجْرِي الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ» (۲) یعنی قرآن همانند دو اختر پرفروغ خورشید و ماه ، همیشه در جریان است و زندگی انسان ها را تا پایان دنیا روشن می سازد .

(۳۴) قرآن شناسی

ص: ۳۴

۱- بحار ، جلد ۸۹ ، صفحه ۱۵ .

۲- بحار ، جلد ۸۹ ، صفحه ۹۴ و ۹۷ .

چون قرآن مجید به منظور هدایت همگان تنزل یافته است ، همه انسان هایی که در پهنه زمین و گستره زمان بسر می برند ، از نور رهنمود آن برخوردار خواهند شد و در فهم معارف قرآن، نه فرهنگ خاصی معتبر است که بدون آن ، نیل به اسرار قرآن میسر نباشد و نه تمدن مخصوصی مانع است ، که با وجود آن ، بهره مندی از الطاف قرآن میسر نگردد ؛ نه عریّت شرط راهیابی به حقایق قرآن است و نه عجمیت مانع رسیدن به ذخایر معرفتی آن . قرآن ، نذیر عالمین و هادی همه انسان هاست از این رو زبان آن نیز آشنای فطرت همگان است .

اگر کتابی جهان شمول و جاودانه باشد ، باید به گونه ای با جهانیان سخن بگوید که همگان از فهم آن نصیبی داشته باشند و هیچ کس بهانه نارسایی زبان یا ناآشنایی آن را خار راه سلوک و صعود خود نبیند و از پیمودن مسیر سعادت

قرآن شناسی (۳۵)

ص:۳۵

ناامید نشود. تنها زبانی که جهان گسترده بشریت را هماهنگ می کند، زبان فطرت است که فرهنگ مشترک انسان ها است؛ فطرتی خدا آشنا که آفریدگار جهان، ثبات و صیانت آن را برای همگان در همیشه تاریخ تأمین فرموده است: «فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ». (۱)

نشانه فطری بودن زبان قرآن و مشترک بودن فرهنگ جهان شمول آن را می توان در گردهمایی دلپذیر سلمان فارسی و صهیب رومی و بلال حبشی و او ایس قرنی و عمّار عربی، در ساحت قدس پیامبر جهانی، حضرت محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله مشاهده کرد. آن حضرت صلی الله علیه و آله با شعار «بُعِثْتُ إِلَى الْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ وَالْأَبْيَضِ» (۲)

(۳۶) قرآن شناسی

ص: ۳۶

۱- ۳۰ / روم .

۲- بحار، جلد ۱۶، صفحه ۳۷۷.

شهره و مقتدای همگان شد و این نبود مگر آنکه در پیشگاه وحی ، که ظهور تام وحدت حق است ، کثرت صورت ها ، محکوم وحدت سیرت است و تعدد زبان ها و نژادها و اقالیم و عادات و رسوم و ... مقهور اتحاد درونی است که : «متحد ، جان های مردان خداست» .

آنان که برای رنگ و نژاد و لهجه و دیگر عوارض زوال پذیر ، اصالت قایل می شوند ، خود همانند جماد و گیاه و جانورند که جز عوارض ظاهری و صوری ، تفاوتی اساسی با اجرام مادی یا احشام دامی ندارند و در این میان ، تنها عالمان خدا ترسند که فطرت پذیرش سروش وحی الهی را پاس نهاده اند و در راه آن گام برداشته و به هدف خود رسیده اند . چنین وارستگی ، دارای فصل ممیز انسانی هستند و با خشیت عالمانه برخاسته از فطرتشان ، عامل وحدت دیگرانند و گرنه

قرآن شناسی (۳۷)

ص:۳۷

دلباختگان به مظاهر رنگارنگ طبیعت دنیا که «الَّيْنُ مَشْهًا وَ قَاتِلٌ سَيِّمَهَا»^(۱) است ، از یکدیگر پراکنده اند که : «جان شیران و سگان از هم جداست» .

علمی که اکنون در دنیا هست ، چه علوم عقلی و چه علوم نقلی ، هریک در رشته خاصی تدوین شده و برای گروه مخصوصی سودمند است همه کس زبان این علوم را نمی فهمد و از آن بهره مند نمی شود مخاطبان هر رشته از رشته های صنعت و کشاورزی و ... و فقه و اصول و ... افراد محدودی هستند که اصطلاحات و زبان آن رشته را می دانند و عموم مردم از آنها بهره مند نیست ولی کتابی که

۱. نهج البلاغه ، نامه ۶۸ .

(۳۸) قرآن شناسی

برای بشریت است ، باید دو خصوصیت داشته باشد : اول آنکه برای همه قابل فهم باشد و دوم اینکه برای همه سودمند باشد .

ص: ۳۸

۱- نهج البلاغه ، نامه ۶۸ .

علوم مختلف بشری مانند میوه های متنوعی هستند که هرکس تمایل به برخی از آنها دارد ولی قرآن کریم چنین نیست بلکه مانند آب است . آب چیزی نیست که موجود زنده ای بگوید من به آب نیاز ندارم . آب ، عامل حیات بشر است و همگی آن را خوب می شناسند و به سادگی از آن بهره مند می شوند .

قرآن که مدّعی است من برای بشریت آمده ام ، باید به گونه ای باشد که همگان آن را بفهمند و برای همگان سودمند باشد به طوری که هیچ بشری بی نیاز از آن نباشد . خواه کسانی که تفاوت در جنس داشته باشند مثل زن و مرد و خواه آنان که تفاوت در سنّ دارند ، مانند جوان و پیر و خواه افرادی که تفاوت های حرفه ای بر آنان سایه افکنده باشد ، چون طبیب و کاسب و کشاورز و یا تفاوت های نژادی و اقلیمی ، مانند سیاه ، سفید ، سرخ ، شرقی ، غربی ، شمالی و جنوبی ؛ آنها را ظاهراً از یکدیگر جدا کرده است . قرآن کریم اگرچه برای تنزل در این عالم نیاز به

قرآن شناسی (۳۹)

ص:۳۹

زبان خاص دارد که همان عربی فصیح و مبین است ولی زبان و فرهنگ آن ، همان زبان و فرهنگ فطرت است و همگان آن را می فهمند و تنها در این صورت می تواند جهانی باشد . اگر فرهنگ قرآن ، فرهنگ یک نژاد و گروه خاص می بود هیچ گاه نمی توانست بشری و جهانی باشد .

خدای سبحان ، قرآن کریم را به عنوان یادآوری آسان معرفی می کند : «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ» (۱) یعنی این کتاب را برای یاد حق ، آسان قرار دادیم پس آیا کسی هست که بدان متذکر شود ؟ قرآن آسان ترین و بهترین و نزدیک ترین راه برای انس با خدا در دل و نام خدا بر لب است . آسانی قرآن به دلیل آشنایی پیام آن با دل و جان انسان است نه آنکه کتابی سبک و بی مغز باشد

(۴۰) قرآن شناسی

ص: ۴۰

۱- ۱۷ / قمر .

چنانکه فرمود: «إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا» (۱) قرآن کریم قولی ثقیل و سنگین و پرمغز است ولی در عین حال، به دلیل هماهنگی و آشنایی با فطرت انسان فهمیدن آن و بهره مندی از آن برای همگان آسان است.

جمع بین این دو خصوصیت که هم ثقیل و سنگین و پرمحتوا باشد و هم آسان و روان و همه فهم، از ویژگی های اعجاز قرآن است، وزین بودن مستلزم دشوار بودن نیست چنانکه آسان بودن مستلزم سبک سری و تهی مغزی نخواهد بود و سرّ اجتماع دو صفت آسانی و وزین بودن آن است که این دو صفت متقابل هم نیستند تا جمع آنها ممکن نباشد.

قرآن شناسی (۴۱)

ص: ۴۱

۱- ۵ / مَزْمَل .

فضیلت قرآن از دیدگاه عترت

اهمیت قرآن از دیدگاه پیامبر رحمت و آزادی صلی الله علیه و آله

در فضیلت قرآن احادیث فراوانی از آنان نقل گردیده، علامه مجلسی آن ها را در جلد ۱۹ بحارالانوار (۱) جمع آوری نموده است که ما قسمتی از آن احادیث را در اینجا می آوریم:

رجوع به قرآن راه رهایی از فتنه هاست

حارث همدانی می گوید: وارد مسجد شدم، گروهی را دیدم که دور هم نشسته در پاره ای از احادیث به بحث، مجادله و گفت و گوهایی بی فایده پرداخته اند. سپس به حضور امیرمؤمنان علیه السلام بار یافتم و جریان را به سمع وی رسانیدم و آن حضرت

(۴۲) قرآن شناسی

ص: ۴۲

۱- طبع قدیم مطابق جلدهای ۸۹، ۹۰ طبع جدید.

فرمود: واقعا چنین روشی را اتخاذ نموده اند؟ گفتیم: آری. آن گاه علی علیه السلام گفت:

حارث! من از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمود: دیری نباید که فتنه ها برپا گردد. عرضه داشتم یا رسول الله! راه رهایی از این فتنه ها چیست؟ فرمود: قرآن کتاب خدا، کتابی که راه حل اختلاف و کشمکش های شما در آن است، کتابی که می تواند حق و باطل را به آسانی از هم جدا و روشن سازد، حقیقتی که هزل و شوخی به آن راه ندارد، کتابی که هر جبار و ستمگری آن را به دور اندازد؛ خداوند کمر او را می شکند و بر خاک مذلت و هلاکتش می نشاند و هر کس هدایت را در غیر آن بجوید به ضلالت و گمراهی می افتد. آن همان ریسمان محکم الهی است که ارتباط انسان با خدایش بدان بسته است و آن همان کتاب حکمت آمیز و راه مستقیم است و آن همان کتابی است که امیال و هوس های بشری و دست اهریمنان، نمی تواند او را تغییر دهد.

قرآن شناسی (۴۳)

ص: ۴۳

در اثر همان کتاب است که زبان‌ها از اشتباه مصون مانده ، گفت و گوهای باطل و بی فایده پایان می پذیرد . دانشمندان از خواندن و تفکر در آن سیر نمی شوند . با گذشت اعصار و قرون ، کهنه و فرسوده نخواهد شد ، کتابی که عجایب و مزایای آن بی پایان است . این قرآن همان گفتار است که وقتی جنیان آن را شنیدند دل‌باخته آن گردیدند و بی اختیار گفتند : «إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ، يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ»؛ یعنی ما قرآن اعجاب انگیزی می شنویم که به سوی سعادت رهبری می کند .

هر کس با قرآن سخن بگوید گفتارش درست خواهد بود و هر کس طبق آن حکومت و قضاوت کند ، به عدالت قضاوت نموده است و هر کس عمل خود را با آن تطبیق کند به اجر و پاداش نیک خواهد رسید ، هر کس مردم را به سوی آن دعوت نماید . به راه راست و مستقیمی هدایت نموده است .

آن گاه علی علیه السلام خطاب به حارث همدانی فرمود :

(۴۴) قرآن شناسی

ص: ۴۴

«خَذْهَا يَا أَعْوَرُ» ؛ یعنی ، ای اعور این حدیث را از من به یادگار بگیر ! (۱)

از امام باقر علیه السلام نقل گردیده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر کس در هر شب ده آیه از قرآن بخواند ، در آن شب از غافلان و آنان که از پروردگارشان بی خبرند ، نوشته نمی شود و هر کس پنجاه آیه از قرآن بخواند در آن شب در لیست آشنایان و یادکنندگان خدا ثبت می گردد . هر کس صد آیه تلاوت نماید از عبادت کنندگان و هر کس دویست آیه بخواند نام وی در صف خاشعین و افرادی که در پیشگاه پروردگارشان اظهار بندگی و تواضع کنند ، خواهد آمد و هر کس

۱. «كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ نَبَأٌ مَا قَبْلَكُمْ وَ خَبْرٌ مَا بَعْدَكُمْ وَ حُكْمٌ مَا بَيْنَكُمْ وَ هُوَ الْفَضْلُ وَ لَيْسَ بِالْهَزْلِ...» سنن دارمی ، ۲/۴۳۵ ؛ صحیح ترمذی ، ۱۱/۳۰ با مختصر تفاوت در الفاظ ؛ بحارالانوار ، ۹/۷ نقل از تفسیر عیاشی .

قرآن شناسی (۴۵)

ص: ۴۵

۱- «كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ نَبَأٌ مَا قَبْلَكُمْ وَ خَبْرٌ مَا بَعْدَكُمْ وَ حُكْمٌ مَا بَيْنَكُمْ وَ هُوَ الْفَضْلُ وَ لَيْسَ بِالْهَزْلِ...» سنن دارمی ، ۲/۴۳۵ ؛ صحیح ترمذی ، ۱۱/۳۰ با مختصر تفاوت در الفاظ ؛ بحارالانوار ، ۹/۷ نقل از تفسیر عیاشی .

سیصد آیه از قرآن بخواند از سعادت‌مندان و هرکس پانصد آیه تلاوت کند از کوشش کنندگان در عبادت و پرستش خدا نوشته خواهد شد. و اگر کسی هزار آیه از قرآن بخواند به مانند کسی خواهد بود که طلای ناب و خالص فراوان و بی شماری در راه خدا بذل و احسان نموده است. (۱)

امام صادق علیه السلام فرمود: قرآن برنامه سعادت و زندگی انسان هاست که از طرف پروردگارشان برای آنان تنظیم شده است، مرد مسلمان کسی است که برنامه خود را مورددقت قرار دهد و هر روز حداقل پنجاه آیه از آن تلاوت کند. (۲)

باز فرمود: چه مانعی دارد، تاجری که در بازار به داد و ستد مشغول و

(۴۶) قرآن شناسی

ص: ۴۶

۱- اصول کافی، کتاب فضیلت قرآن؛ وسائل الشیعه، چاپ جدید ۴/۸۳۹.

۲- همان.

سرگرم است ، آن گاه که به خانه اش برمی گردد قبل از آنکه به خواب و استراحت پردازد ؛ سوره ای از قرآن تلاوت نماید تا در برابر هر آیه که می خواند ، ده حسنه و پاداش برای او نوشته شود و ده گناه از گناهانش محو گردد . (۱)

باز فرمود: بر شما باد قرائت و خواندن زیرا مراتب و درجات کاخ های بهشتی به عدد آیات قرآن است و در روز قیامت به خوانندگان قرآن گفته می شود که قرآن بخوانید و به مرتبه بالاتری اوج بگیرید و قرآن خوان هر آیه ای را که تلاوت می کند به مرتبه بالاتری اوج می گیرد . (۲)

۱. همان .

۲. همان .

قرآن شناسی (۴۷)

ص: ۴۷

۱- همان .

۲- همان .

انس بن مالک از پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله نقل کرده است که فرمود:

۱. «أَهْلُ الْقُرْآنِ هُمْ أَهْلُ اللَّهِ وَ خَاصَّتُهُ» (۱)

قرآن پژوهان و عمل کنندگان به قرآن، بندگان خاص بارگاه خدایند.

۲. «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ»

برترین عبادت و پرستش خداوند، خواندن قرآن و تدبیر و خردورزیدن در آن است.

۳. «الْقُرْآنُ غِنَى لَا غِنَى دُونَهُ وَلَا فَقْرَ بَعْدَهُ»

قرآن، سرمایه پایان ناپذیر و بی نیازی پیوسته ای است که با آن نیازمندی

(۴۸) قرآن شناسی

ص: ۴۸

نخواهد بود و بدون آن ثروت و بی نیازی نشاید.

۴. «حَمَلَهُ الْقُرْآنَ الْمُخْصُوصُونَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ، الْمَعْلَمُونَ كَلَامَ اللَّهِ، الْمُقَرَّبُونَ إِلَى اللَّهِ، مَنْ وَالَاهُمْ فَقَدْ وَالَى اللَّهُ، وَمَنْ عَادَاهُمْ فَقَدْ عَادَ اللَّهُ...»

مهر و بخشایش خدا، خاص قرآن پژوهان و عمل کنندگان به دستورات آن است؛ آنان که آیات خدا را به بندگانش می آموزند و مقرّبان بارگاه اویند. کسی که آنان را دوست بدارد، خدای را دوست داشته و کسی که با آنان دشمنی ورزد، با خدا دشمنی ورزیده است. خدای پر مهر، گرفتاریهای این جهان را از شنونده آیات قرآن و گرفتاریهای آن جهان را از تلاوت کننده پراخلاص قرآن برطرف می سازد. هان ای بدوش کشندگان پرچم قرآن! و عمل کنندگان به دستورات آن! خویشان را دوست خدا سازید و با گرامی داشتن کتاب او، مهر وی را به خود جلب کنید و به قرآن احترام بگذارید تا خدا مهرشمارا در دلهای شایستگان بیفزاید.

۵. همچنین «مکحول» آورده است که :

قرآن شناسی (۴۹)

ص: ۴۹

ابوذر نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و گفت: «هان ای پیام آور خدا! می ترسم قرآن را فراگیرم؛ آنگاه بدان عمل نکنم. چه کنم؟» پیامبر صلی الله علیه و آله در پاسخ او فرمود: «خدای پرمهر، قلبی را که قرآن در آن جای گیرد، گرفتار عذاب و کیفر نمی کند»:

جاء أَبُو ذَرٍّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَقَالَ «يَا رَسُولَ اللهِ! إِنِّي أَخَافُ أَنْ أَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَ لَا أَعْمَلُ بِهِ». فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: «لَا يُعَذِّبُ اللهُ قَلْبًا أَشْكَنَهُ الْقُرْآنُ».

۶. و نیز آورده است که فرمود:

«لَا يُتَّبَعِي لِحَامِلِ الْقُرْآنِ أَنْ يَرَى أَنَّ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ أَغْنَى مِنْهُ وَ لَوْ مَلَكَ الدُّنْيَا بِرُحْبِهَا».

قرآن پژوه و عمل کننده به قرآن نباید چنین پندارد که در سراسر گیتی کسی هست که از وی بی نیازتر و ثروتمندتر است؛ گرچه آن سرمایه دار، دنیا را با تمامی گستردگی اش همه را به کف آورد و بدان فرمانروا شود.

(۵۰) قرآن شناسی

ص: ۵۰

۷. و نیز عبدالله بن عباس آورده است که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله فرمود:

«أَشْرَافُ أُمَّتِي حَمَلَةُ الْقُرْآنِ وَ أَصْحَابُ اللَّيْلِ» (۱)

شرافتمندترین چهره های امت من، عمل کنندگان به قرآن و شب زنده داران اند.

۸. همچنین ابن مسعود آورده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ مَأْدِبُهُ اللَّهُ، فَتَعَلَّمُوا مِنْ مَأْدِبَتِهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ...» (۲)

این قرآن، خوان رنگین و لبریز از نعمتهای خداست؛ پس آنچه می توانید از آن فراگیرید. این کتاب پرشکوه ریسمان خدا، نور آشکار و روشنگر او، و شفابخش و سودرسان از جانب اوست. قرآن نگاهدارنده کسی است که برآستی به آن چنگ زند. قرآن نجات بخش خود و جامعه ای است که از آن پیروی کند. قرآن برنامه ای درست و بحق است؛ و هیچگاه انحراف

قرآن شناسی (۵۱)

ص: ۵۱

۱- أَلْخِصَالُ : ۷/۲۱ .

۲- كُنزُ الْعَمَالِ ۲۳۵۶ .

نمی‌جوید تا نیاز به راه آوردن داشته باشد. شکفتیهای آن پایان نمی‌پذیرد و با نگرش متفکرانه بسیار بر آن، از طراوت و تازگی آن کاسته نمی‌شود. از این رو آن را بسیار و با تدبّر فراوان تلاوت کنید؛ چرا که خدای پرمهریر تلاوت هر حرفی از آن، ده پاداش بسیار ارزشمند به شما خواهد داد ...

۹. و نیز حارث بن اعور از امیر مؤمنان علیه السلام در این مورد آورده است که از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می‌فرمود: «سَتَكُونُ فِتْنٌ ...»

هان! بهوش باشید که تاریکیها و فتنه‌هایی سر راه شما خواهد بود.

به او گفتم: «راه نجات و وسیله‌رهایی چیست؟» فرمود:

«كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ خَبْرٌ مَا قَبْلَكُمْ وَ نَبَأٌ مَا بَعْدَكُمْ وَ حُكْمٌ مَا بَيْنَكُمْ...»

کتاب پرشکوه خدا، تنها وسیله نجات است؛ همان کتابی که سرگذشت پیشینیان و سرنوشت آیندگان و مقررات شایسته برای زندگی شما در آن است.

(۵۲) قرآن شناسی

ص: ۵۲

هان! بدانید که این قرآن، جداسازنده حق از باطل است و بسیار جدی است، اندیشه‌ها با آن هدایت می‌شود؛ و دانشوران از آن سیراب و بی‌نیاز نمی‌شوند. از بسیاری نگرش بر آن و مطالعه فراوان، طراوتش به کهنگی نمی‌گراید و شکفتیهایش پایان نمی‌پذیرد. کتابی است که هر زورگویی آن را کنار نهد، خدای سرنگونش سازد، و هر کس که رشد و هدایت را از کتابی جز آن بجوید، گمراهش کند.

قرآن، ریسمان استوار و راه درست و بی‌انحراف خداست؛ از این رو هر کس به آن عمل کند، پاداشی شکوهمند خواهد داشت؛ هر که مطابق مقررات آن داوری کند، به عدالت داوری کرده است؛ و هر کس مردم را به سوی آن فراخواند، درحقیقت آنها را به راه نجات و نیک‌بختی و راه درست خدا فراخوانده است.

۱۰. همچنین عاصم بن حمزه از امیر مؤمنان علیه السلام و آن حضرت از پیامبر صلی الله علیه و آله آورده است که فرمود: «مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ حَتَّى يَسْتَضَهِّرَهُ وَ يَحْفَظَهُ أَدْخَلَهُ اللَّهُ»

قرآن شناسی (۵۳)

ص: ۵۳

الْجَنَّةَ وَشَفَعَهُ فِي عَشْرِهِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ ...»

هر کس قرآن را به گونه ای با تدبّر بخواند که آن را حفظ شود، خداوند او را به بهشت پطرأوت زیبا درخواهد آورد و شفاعت او را در مورد ده تن از خاندانش که سزاوار کیفر باشند، خواهد پذیرفت.

۱۱. از رسول اکرم علیه السلام نقل کرده اند که فرمود :

«يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ إِقْرَأْ وَارْقَ وَرَتِّلْ كَمَا كُنْتَ تُرَتِّلُ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ مَنَزِلَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَأُهَا.» (۱)

در روز رستاخیز، به تلاوت کننده و همنشین و عمل کننده به قرآن ندا می دهند که آیات قرآن را بخوان و اوج بگیر؛ و آن را به آرامی تلاوت کن، همانگونه که در دنیا تلاوت

(۵۴) قرآن شناسی

ص: ۵۴

۱- کنز العمال : ۲۳۳۰ ، ۲۳۳۱ ، ۲۳۶۸ .

می کردی؛ چرا که مقام شکوهمند تو در آخرین آیه ای است که تلاوت می کنی.

۱۲. و نیز از آن قرآن شناس بزرگ آورده اند که فرمود:

«مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَرَأَى أَنَّ أَحَدًا أُعْطِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِيَ فَقَدْ حَقَّرَ مَا عَظَّمَهُ اللَّهُ...»

هر که قرآن را بخواند و به آن عمل کند و با داشتن چنین نعمت گرانی پندارد که به کسی نعمتی برتر از او ارزانی شده است، چنین کسی نعمت گرانی را که خدا شکوهمند ساخته، کوچک پنداشته و آنچه را خدا کوچک شمرد، بزرگ و ارزشمند پنداشته است.

۱۳. همچنین از آن گرانمایه عصرها نقل کرده اند که فرمود:

«مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَكَانَ مَا اسْتَدْرَجَتِ النَّبُوَّةُ بَيْنَ جَنْبَيْهِ إِلَّا أَنَّهُ لَا يُوحَى إِلَيْهِ.» (۱)

آن کس که قرآن را بدرستی قرائت و تلاوت و بدان عمل می کند، چنان است که گویی

قرآن شناسی (۵۵)

ص: ۵۵

مقام والای رسالت در سینه و دو سوی پهلویش قرار گرفته است و فقط به او وحی نمی شود.

۱۴. و نیز فرمود:

«حَمَلَهُ الْقُرْآنُ فِي الدُّنْيَا عُرْفَاءَ أَهْلِ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (۱)

در روز رستاخیز، عمل کنندگان به قرآن و قرآن پژوهان، دانایان و عارفان اهل بهشت خواهند بود.

آنچه آمد، روایاتی چند بعنوان نمونه و بسان قطره ای از دریای موج و بیکرانه بود که بدانها بسنده شد.

شهرین حَوْشَب روایت کند از رسول صلی الله علیه و آله که او گفت: فَضْلُ الْقُرْآنِ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ (۲)، گفت: فضل قرآن بر دیگر کلام ها چنان است که فضل خدای تعالی بر خلقانش. دیگر آنس بن مالک روایت کند از رسول صلی الله

(۵۶) قرآن شناسی

ص: ۵۶

۱- کنز العُمَال : ۲۲۸۹ ، ۲۲۸۸ ، ۲۲۹ .

۲- البحار : ۷۷/۱۱۴/۸ و ۹۲/۱۹/۱۸ .

علیه و آله و سلم که گفت: الْقُرْآنُ غِنَى لَآءِ غِنَى دُونَهُ وَ لَآءِ فَقْرٍ بَعِيدَهُ (۱) گفت: قرآن توانگری است که بالای آن توانگری نیست و پس از آن درویشی نیست.

عبدالله مسعود روایت کند از رسول صلی الله علیه و آله و سلم که گفت: إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ مَا يُدَبُّهُ اللَّهُ فَتَعَلَّمُوا مَا يُدَبُّهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ (۲)، إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ هُوَ حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ وَ هُوَ النُّورُ الْمُبِينُ وَ الشِّفَاءُ النَّافِعُ ، فَاقْرَؤْهُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُجْزِيكُمْ عَلَى تِلَاوَتِهِ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ أَمَا إِنِّي لَأَقُولُ «الم» حَرْفٌ وَ لَكِنَّ «الف» وَ «لام» وَ «میم» ثَلَاثُونَ حَسَنَةً ، گفت: این قرآن مهمانی خداست ، بیاموزید از مهمانی خدای تعالی چندان که توانی ، این قرآن حبل خداست و نوری روشن است و شفای سودمند ، بخوانید که خدای تعالی شما را مزد دهد بر هر حرفی ده

قرآن شناسی (۵۷)

ص: ۵۷

۱- البحار: ۹۲/۱۹/۱۸ .

۲- البحار: ۹۲/۱۹/۱۸ .

حسنة نمی گویم «الم» یک حرف است و لکن سه حرف است ، تا ثوابش سی حسنه بود .

ابوالدرداء ، روایت می کند از رسول صلی الله علیه و آله و سلم که گفت : الْقُرْآنُ أَفْضَلُ كُلِّ شَيْءٍ دُونَ اللَّهِ تَعَالَى فَمَنْ وَقَرَ الْقُرْآنَ فَقَدْ وَقَرَ اللَّهَ وَ مَنْ لَمْ يُوقِرِ الْقُرْآنَ فَقَدْ اسْتِخْفَ بِحُرْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى ، حُرْمَةُ الْقُرْآنِ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى كَحُرْمَةِ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ ، گفت : قرآن فاضل ترین همه چیز است فرود خدای تعالی ، هر که قرآن را حرمت دارد ، خدای عزوجل را حرمت داشته باشد و هر که حرمت قرآن ندارد ، استخفاف کرده باشد به حرمت خدای تعالی . حرمت قرآن بر خدای تعالی ، چون حرمت پدر است بر فرزند .

خبری دیگر ، بعضی زنان رسول صلی الله علیه و آله روایت کنند که گفت : حَمَلَهُ الْقُرْآنِ هُمُ

(۵۸) قرآن شناسی

ص: ۵۸

الْمُحْفُونَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى الْمَلْبَسُونَ بِنُورِ اللَّهِ (۱) الْمَعْلَمُونَ كَلَامَ اللَّهِ مَنْ عَادَاهُمْ فَقَدْ عَادَى اللَّهُ وَمَنْ وَالَاهُمْ فَقَدْ وَالَى اللَّهُ .
يَقُولَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا حَمَلَةَ الْقُرْآنِ تَحَبَّبُوا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِتَوْفِيرِ كِتَابِهِ يَزِدْكُمْ حُبًّا وَ يُحَبِّبْكُمْ إِلَى خَلْقِهِ ، يُدْفَعُ عَنْ مُسَدِّمِ الْقُرْآنِ شَرُّ
الدُّنْيَا وَ يُدْفَعُ عَنْ تَالِيِ الْقُرْآنِ بَلَوَى الْأَخْرَهَ وَ لِمُسْتَمِعِ آيِهِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى خَيْرٌ مِنْ ثَبِيرِ ذَهَبًا وَ لِتَالِيِ آيِهِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى
خَيْرٌ مِمَّا تَحْتَ الْعَرْشِ إِلَى تُخُومِ الْأَرْضِ السُّفْلَى ، كَفَتِ : رَسُولَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ : حَامِلَانِ الْقُرْآنِ كَرْدٌ بَرٌّ كَرْدِ اِيْشَانِ
رَحْمَتِ خدای تعالی گرفته بود و لباس ایشان نور خدای تعالی بود و آموختگان کلام خدای تعالی باشند ، دشمن

قرآن شناسی (۵۹)

ایشان دشمن خدای بود و دوست ایشان دوست خدای بود . خدای تعالی ایشان را

ص: ۵۹

۱- جامع الأخبار : ۱۱۵/۲۰۲ .

گوید: ای حاملان قرآن! دوستی کنی با من به حرمت داشتِ شما کتاب مرا، من دوستی شما بیفزایم و شما را دوست داشته گردانم به خلقان خود.

آنگاه گفت: از شنونده قرآن شرّ دنیا بگردانند و از خواننده قرآن بلاى آخرت بگردانند و شنونده آیتی را از قرآن به قیامت ثواب بیشتر از کوه ثبیر و بهتر زر بدهند و خواننده آیتی از قرآن ثواب بیشتر بود که از زیر عرش تا به هفتم زمین. (۱)

از امام صادق او از رسول خدا «قَالَ: الْقُرْآنُ هُدًى مِنَ الضَّلَالِ وَ تَبْيَانٌ مِنَ الْعَمَى وَ اسْتِقَالَةٌ مِنَ الْعَثْرَةِ، وَ نُورٌ مِنَ الظُّلْمَةِ، وَ ضِيَاءٌ مِنَ الْأَخْدَابِ، وَ عَضِيمَةٌ مِنَ الْهَلَكَةِ، وَ رُشْدٌ مِنَ الْغَوَايَةِ، وَ بَيَانٌ مِنَ الْفِتَنِ، وَ بَلَاغٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى الْآخِرَةِ وَ فِيهِ كَمَالٌ دِينِكُمْ وَ مَا عَدَلَ أَحَدٌ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا إِلَى النَّارِ.

(۶۰) قرآن شناسی

ص: ۶۰

۱- . رَوْضُ الْجَنَانِ وَ رَوْحُ الْجَنَانِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ ، ابوالفتح رازی ، جلد ۱ و ۲ ، صفحه ۱۷ .

فرمود: قرآن هدایتی است که از گمراهی و بیان، روشنی است که از کوره راهی، میرهاند موجب رهائی از لغزش است، نوری است که تاریکی، پرتوی است که از پیش آمدها نجات می بخشد. دستگیر از هلاکت است، رشدی است که از حیرت زدگی و بیانی است که از فتنه ها بیرون می برد. رساننده از دنیا به سوی آخرت است. در قرآن تمام و کمال آئین شماس است. احدی از قرآن سرنیچد مگر آنکه بسوی آتش بیچد (۱)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ فِي دَارٍ هُدًى وَ أَنْتُمْ عَلَى ظَهْرِ سَفَرٍ وَ السَّيْرُ بِكُمْ سَرِيعٌ وَ قَدْ رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ وَ النَّهَارَ وَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ يُبْلِيَانِ كُلَّ جَدِيدٍ وَ يُقَرَّبَانِ كُلَّ بَعِيدٍ وَ يَأْتِيَانِ بِكُلِّ مَوْعُودٍ ، فَأَعِدُّوا الْجِهَازَ لِتَبَعِ الدُّمَجَازِ . قَالَ فَقَامَ

۱. رَوْضُ الْجَنَانِ وَ رَوْحُ الْجَنَانِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ ، ابوالفتح رازی ، جلد ۱ و ۲ ، صفحه ۱۷ .

قرآن شناسی (۶۱)

ص: ۶۱

۱- . رَوْضُ الْجَنَانِ وَ رَوْحُ الْجَنَانِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ ، ابوالفتح رازی ، جلد ۱ و ۲ ، صفحه ۱۷ .

الْمَقْدَادُ يُنُّ الْأَسْوَدَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ : وَمَا دَارُ الْهُدْنَةِ ؟ قَالَ دَارُ بِلَاءٍ وَانْقِطَاعٍ فَإِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمْ الْفِتْنُ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفِّعٌ وَ مَاحِلٌ مُصَيِّدٌ وَمَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ وَهُوَ الدَّلِيلُ يَدُلُّ عَلَى خَيْرِ سَبِيلٍ وَهُوَ كِتَابٌ فِيهِ تَفْصِيلٌ وَبَيَانٌ وَتَحْصِيلٌ ، وَهُوَ الْفَضِيلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ وَ لَهُ ظَهْرٌ وَ بَطْنٌ ، فَظَاهِرُهُ حُكْمٌ وَ بَاطِنُهُ عِلْمٌ ، ظَاهِرُهُ أَنْيَقُ وَ بَاطِنُهُ عَمِيقٌ: لَهُ نُجُومٌ وَ عَلَى نُجُومِهِ نُجُومٌ لَا تَحْصِي عَجَائِبُهُ وَ لَا تُبْلِي غَرَائِبُهُ فِيهِ مَصَابِيحُ الْهُدَى وَ مَنَارُ الْحِكْمَةِ وَ دَلِيلٌ عَلَى الْمَعْرِفَةِ لِمَنْ عَرَفَ الصِّفَةَ فَلْيَجِدْ جَالَ بَصِيرَةٍ وَ لِيُبْلِغِ الصِّفَةَ نَظْرَهُ ، يَنْجُ مِنْ عَطْبٍ وَ يَتَخَلَّصُ مِنْ نَشَبٍ فَإِنَّ التَّفَكُّرَ حَيَاةَ قَلْبِ الْبَصِيرِ ، كَمَا يَمْشِي الْمُسْتَنِيرُ فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ ، فَعَلَيْكُمْ بِحُسْنِ

(۶۲) قرآن شناسی

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای مردم شما اکنون در دنیا و خانه سازش و صلح هستید و شما در سر راه سفر هستید بشتاب شما را خواهند برد و شما می نگرید که شب و روز و خورشید و ماه هر تازه ای را کهنه کنند هر دوری را نزدیک سازند و هر وعده ای را بسر رسانند، پس اسباب و وسائل زیادی فراهم کنید برای اینکه گذرگاه درازی در پیش است. فرمود: پس مقداد بن اسود برخاست و عرض کرد: ای رسول خدا خانه سازش یعنی چه؟ فرمود: خانه ای که رساننده

قرآن شناسی (۶۳)

است (انسانی را به گور رساند، یا در آن خانه کردار نیک ذخیره شود برای رسیدن به منزل های آخرت) و جداکننده (یعنی انسان را از علائق دنیا جدا کند)

ص: ۶۳

پس هرگاه آشوب‌ها چون شب‌تار شما را فراگرفت به قرآن رو آورید (و بدان چنگ زنید) زیرا آن است شفیع که شفاعت‌ش پذیرفته است (درباره کسی که بدان عمل کند) و گزارش دهنده است از بدی‌ها که گفته‌اش (درباره آن کس که بدان عمل نکرده) تصدیق شده است، هر که آن را پیشوای خود کرد به بهشتش رهبری کند و هر که (از آن پیش‌افتد) و آن را پشت سر خود قرار دهد به دوزخش کشاند و قرآن راهنمائی است که به بهترین راه‌ها راهنمایی کند و کتابی است که در آن است تفصیل و بیان و تحصیل (به دست آوردن حقایق) و آن است جداکننده (میان حق و باطل) شوخی و سرسری نیست برای آن ظاهری است و باطنی، پس ظاهرش حکم و دستور است و باطنش علم و دانش، ظاهرش جلوه و زیبایی دارد و باطنش ژرف و عمیق است، ستارگانی دارد و ستارگانش هم ستارگانی دارد (آنچه ترجمه شده بنا بر نسخه ای «نجوم» است و در برخی از نسخه‌ها «تخوم»)

(۶۴) قرآن شناسی

ص: ۶۴

است و آن به معنای پایان هر چیزی است) شگفتی هایش به شماره درنیاید و عجائش کهنه نگردد، در آن است چراغ های هدایت و جایگاه نور حکمت و راهنمای معرفت است برای آنکس که بشناسید صفات را (مجلسی "ره" گوید: یعنی صفاتی که موجب مغفرت است یا صفت شناسائی و استنباط را) پس باید شخص تیزبین دقت نظر کند و دقت نظر را تا به درک صفت آن ادامه دهد که نجات بخشد آنکس را که به هلاکت افتاده و رهائی بخشد آن را که راه رهائی ندارد، زیرا اندیشیدن است که زندگانی دل بینا است، چنانچه آنکه جویای روشنی است در تاریکی ها به وسیله نور راه را پیماید، بر شما باد که نیکو برهید و کم انتظار برید.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ فِي زَمَانٍ هُدَيْنَهُ وَأَنْتُمْ عَلَى ظَهْرِ سَيِّئٍ وَالسَّيْرُ بِكُمْ سَيْرِيْعٌ وَقَدْ رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ يُبْلِيَانِ كُلَّ جَدِيدٍ وَ

قرآن شناسی (۶۵)

ص: ۶۵

يُقَرَّبِينَ كُلَّ بَعِيدٍ وَيَأْتِيَانِ بِكُلِّ مَوْعِدٍ وَوَعِيدٍ، فَأَعِدُّوا الْجِهَازَ لِبُعْدِ الْمَفَازِ .

رسول خدا صلی الله علیه و آله گفت : ای مردم ، شما در زمان صلح و آرامش هستید و بر مرکب سفر سوارید و شتابان شما را به پیش می برد . شاهد بوده اید که شب و روز و خورشید و ماه ، هر نوری را کهنه می کنند و هر دوری را نزدیک می گردانند و هر وعده و وعیدی را به انجام می رسانند . پس ، برای پیمودن این صحرای دور و دراز زاد و توشه فراهم آورید .

فَقَامَ الْمُقَدَّادُ بْنُ الْأَسْوَدِ الْكِنْدِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَمَا تَأْمُرُنَا نَعْمَلُ ؟ فَقَالَ : إِنَّهَا دَارُ بَلَاءٍ وَابْتِلَاءٍ وَانْقِطَاعٍ وَفَنَاءٍ فَإِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمْ الْأُمُورُ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفِّعٌ وَ مَاجِلٌ مُصَدِّقٌ وَ مَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَ مَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ وَ هُوَ الدَّلِيلُ يَدُلُّ عَلَى السَّبِيلِ وَ هُوَ كِتَابٌ فِيهِ تَفْصِيلٌ وَ بَيَانٌ وَ تَحْصِيلٌ ، وَ هُوَ الْفَصْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ وَ لَهُ

(۶۶) قرآن شناسی

ص: ۶۶

ظَهَرَ وَ بَطَّنْ ، فَظَاهِرُهُ حُكْمٌ وَ بَاطِنُهُ عِلْمٌ ، فَظَاهِرُهُ وَثِيقٌ وَ بَاطِنُهُ لَهُ تُخُومٌ وَ عَلَى تُخُومِهِ تُخُومٌ ، لَا تُحْصَى عَجَائِبُهُ وَ لَا تُبْلَى غَرَائِبُهُ فِيهِ
مَصَابِيحُ الْهُدَى وَ مَنَارُ الْحِكْمَةِ وَ دَلِيلُ الْمَعْرِفَةِ لِمَنْ عَرَفَ النَّصِيحَةَ ، فَلْيُؤَخِّرْ رَجُلٌ بَصِيرَةً ، وَ لِيُبْلِغِ النَّصِيحَةَ فَهَ نَظَرُهُ ، يَنْجُ مِنْ عَطْبٍ وَ
يَتَخَلَّصُ مِنْ نَسَبٍ فَأَنَّ التَّفَكُّرَ حَيَاةَ قَلْبِ الْبَصِيرِ ، كَمَا يَمْشِي الْمُسْتَنِيرُ ، وَ النُّورُ يُحَسِّنُ التَّخَلُّصَ وَ يُقَلِّلُ التَّرْبِصَ . (١)

مقداد بن اسود كندی برخاست و عرض کرد : ای رسول خدا ! می فرماید چه کنیم ؟ فرمود : دنیا سرای بلا و ابتلا و به سر
آمدن و نیست شدن است . پس ، هر گاه کارها همچون پاره های شب تار بر شما تاریک و شبهه ناک شد ، به قرآن روی
آورید ؛ زیرا قرآن شفیعی است که شفاعتش پذیرفته است و شاکی و

قرآن شناسی (٦٧)

ص: ٦٧

١- نوادر الزاوندی : ٢١ ، ٢٢ و كَشْفُ الْغُمَّةِ : ٢/١٩٩ .

خصمی است که شکایتش قبول می شود . هرکه قرآن را فرمایش خود قرار دهد ، او را به سوی بهشت کشاند و هرکه آن را پشت سر خویش نهد ، به سوی دوزخش کشاند . قرآن راهنمایی است که راه را نشان می دهد ، قرآن کتاب تفصیل و روشنگری و تحصیل (حقایق) است . جداکننده میان حق و باطل است و شوخی بردار نیست . ظاهری دارد و باطنی ، ظاهرش حکم و دستور خداست و باطنش علم خدای متعال . پس ، ظاهر آن محکم و استوار است و باطنش مرزها دارد و مرزهایش مرزها دارد . شگفتی هایش بی شمار است و عجایب و غرایبش کهنه و تمام نمی شود . چراغ های هدایت و پرتوگاه های حکمت در قرآن است . برای کسی که انصاف داشته باشد راهنمای به سوی معرفت و شناخت است . پس ، باید آدمی دقت نظر کند و انصاف را پیش چشمش آرد ، تا از هلاکت رهایی یابد و از تنگنا به درآید ؛ زیرا که اندیشیدن ، مایه حیات دل شخص بینا و با

بصیرت است، همچنان که آدمی به نور چراغ در تاریکی هاراه می پیماید و نیکومی رهد و کم (در شبهات و تاریکی ها) منتظر می ماند .

(۶۸) قرآن شناسی

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أَنَا أَوَّلُ وَآخِرُ عَلَى الْعَرْشِ الْجَبَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَكِتَابُهُ وَاهْلُ بَيْتِي ثُمَّ أُمَّتِي ، ثُمَّ أَسْأَلُهُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَبِأَهْلِ بَيْتِي .

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : من نخستین کسی هستم که روز قیامت بر خدای عزیز جبار وارد شوم با کتابش و اهل بیتم ، سپس امتم (وارد شوند) پس از ایشان بپرسم چه کردید با کتاب خدا و اهل بیت من ؟

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يَا مَعْشَرَ قُرَّاءِ الْقُرْآنِ اتَّقُوا اللَّهَ - عَزَّوَجَلَّ - فِيمَا حَمَلْتُمْ مِنْ كِتَابِهِ فَإِنِّي مَسْئُولٌ وَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ إِنِّي مَسْئُولٌ عَنْ تَبْلِيغِ الرِّسَالَةِ وَآمَّا أَنْتُمْ فَتَسْأَلُونَ عَمَّا حَمَلْتُمْ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَسُنَّتِي .

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده : ای گروه قرآن خوانان از خدای عزوجل بپرهیزید در

قرآن شناسی (۶۹)

ص: ۶۹

آنچه از کتاب خود به شما داده است زیرا که من مسئولم و شما هم مسئول هستید ، من از رساندن و تبلیغ رسالت مسئولم و شما از آنچه از قرآن و سنت من دربردارید مسئول هستید .

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : نُورُوا بُيُوتَكُمْ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَ لَا تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا كَمَا فَعَلَتِ الْيَهُودُ وَ النَّصَارَى، صَلُّوا فِي الْكِنَائِسِ وَ الْبَيْعِ وَ عَطَّلُوا بُيُوتَهُمْ فَإِنَّ الْبَيْتَ إِذَا كَثُرَ فِيهِ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ كَثُرَ خَيْرُهُ وَ اتَّسَعَ أَهْلُهُ وَ أَضَاءَ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضِيءُ نُجُومُ السَّمَاءِ لِأَهْلِ الدُّنْيَا .

پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : خانه های خود را به تلاوت قرآن روشن کنید و آنها را گورستان نکنید چنانچه یهود و نصاری کردند ، در کلیساها و عبادتگاه های خود نماز کنند ، ولی خانه های خویش را معطل گذارده اند (و در آنها عبادتی انجام ندهند) زیرا که هرگاه در خانه بسیار تلاوت قرآن شد خیر و برکتش

(۷۰) قرآن شناسی

ص: ۷۰

زیاد شود و اهل آن به وسعت رسند و آن خانه برای اهل آسمان درخشندگی دارد چنانچه ستارگان آسمان برای اهل زمین می درخشند .

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ فِي لَيْلِهِ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ وَ مَنْ قَرَأَ خَمْسِينَ آيَةً كُتِبَ مِنَ الذَّاكِرِينَ وَ مَنْ قَرَأَ مِائَةَ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ وَ مَنْ قَرَأَ مِائَتَيْ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْخَاشِعِينَ وَ مَنْ قَرَأَ ثَلَاثَ مِائَةٍ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْفَائِزِينَ وَ مَنْ قَرَأَ خَمْسَ مِائَةٍ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُجْتَهِدِينَ وَ مَنْ قَرَأَ أَلْفَ آيَةٍ كُتِبَ لَهُ قِنْطَارٌ مِنْ تِبْرِ الْقِنْطَارِ خَمْسَهُ عَشَرَ أَلْفَ مِثْقَالٍ مِنْ ذَهَبٍ وَ الْمِثْقَالُ أَرْبَعَةُ عَشْرُونَ قِيرَاطًا أَصْعَرُهَا مِثْلُ جَبَلِ أُحُدٍ وَ أَكْبَرُهَا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ .

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده : هر کس در یک شب ده آیه از قرآن بخواند از غافلین نوشته نشود و هر کس پنجاه آیه بخواند در زمره ذاکرین نوشته شود و هر کس صد آیه بخواند در زمره قانتین نوشته شود و هر که دویست آیه بخواند از

قرآن شناسی (۷۱)

ص: ۷۱

خاشعین نوشته شود و هر که سیصد آیه بخواند از فائزین نوشته شود و هر که پانصد آیه بخواند از جمله مجتهدین نوشته شود و هر که هزار آیه بخواند برای او (ثواب انفاق) یک قنطار از طلا نوشته شود و قنطار پانزده هزار مثقال طلا است ، که هر مثقالی بیست و چهار قیراط است که کوچک ترین آنها به اندازه کوه احد و بزرگ ترین آنها به اندازه آنچه میان زمین و آسمان است .

رسول الله صلی الله علیه و آله : لا خیر فی العیش الا لمستمع واع او عالم ناطق . ایها الناس ، انکم فی زمان هیدنه ، و ان السیر بکم سیریع ، و قد رأیتهم اللیل و النهار یلبیان کل جدید ، و یقربان کل بعید ، و یأتیان بکل موعود ، فاعدوا الجهاد لبعد المضمار .

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : در زیستن خیری نیست ، مگر برای شنونده فهمیده یا دانای گویا . ای مردم ! شما در زمان آرامش و صلح هستید و شما را به شتاب می برند . شاهدید که (گذر) شب و روز ، هر نوی را کهنه می کند و هر دوری را نزدیک

(۷۲) قرآن شناسی

ص: ۷۲

می گرداند و هر وعده ای را به سر می آورد . پس ، برای میدان مسابقه دور و درازی که در پیش دارید ، آماده کوشش گردید .

فَقَالَ الْمِقْدَادُ : يَا نَبِيَّ اللَّهِ ، مَا الْهُدْيُ ؟ قَالَ : بَلَاءٌ وَ انْقِطَاعٌ فَإِذَا التَّبَسَّتِ الْأُمُورُ عَلَيْكُمْ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفِّعٌ وَ مَاحِلٌ مُصَيِّدٌ وَ مَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَ مَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ قَادَهُ إِلَى النَّارِ وَ هُوَ الدَّلِيلُ إِلَى خَيْرِ سَبِيلٍ وَ هُوَ الْفِضْلُ لَيْسَ بِالْهَزْلِ ، لَهُ ظَهْرٌ وَ بَطْنٌ ، فَظَاهِرُهُ حِكْمٌ وَ بَاطِنُهُ عِلْمٌ ، عَمِيقٌ بَحْرُهُ لَا تُحْصَى عَجَائِبُهُ ، وَ لَا يَشْبَعُ مِنْهُ عُلَمَاؤُهُ وَ هُوَ حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ ، وَ هُوَ الصِّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ ... فِيهِ مَصَابِيحُ الْهُدَى وَ مَنَارُ الْحِكْمَةِ وَ دَالٌّ عَلَى الْحُجَّةِ. (۱)

مقداد عرض کرد : ای پیامبر خدا ! آرامش و صلح یعنی چه ؟ فرمود :

قرآن شناسی (۷۳)

ص: ۷۳

۱- کنز العمال : ۴۰۲۷ ، راجع البحار : ۹۲/۱۷/۱۶ و ۷۷/۱۳۴/۴۶ .

(دنیا سرای) آزمایش و سپری شدن است . پس ، هرگاه کارها همچون پاره های شب تار بر شما مشتبه و مبهم گشت ، به قرآن روی آورید . که آن شفیع است که شفاعتش پذیرفته است و شاکی و خصمی است که شکایتش قبول می شود . هرکه آن را فراپیش خود قرار دهد ، او را به سوی بهشت کشاند و هرکه پشت سر خود قرارش دهد ، او را به دوزخ کشاند . قرآن راهنمای به سوی بهترین راه راست . جداکننده (میان حق و باطل) است و شوخی نیست . ظاهری دارد و باطنی ، ظاهرش حکم و دستور است و باطنش دانشی ژرف . شگفتی های دریایش بی شمار است و دانایانش از آن سیر نمی شوند . قرآن ریسمان محکم خداست ، قرآن راه راست است ... در قرآن است چراغ های هدایت و پرتوگاههای حکمت و قرآن راهنمای به حجت و برهان است .

الحارثُ الأعورُ : دَخَلْتُ عَلَى امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، فَقُلْتُ : يَا

(۷۴) قرآن شناسی

ص: ۷۴

امیر المؤمنین، اِنَّا اِذَا كُنَّا عِنْدَكَ سَيِّعِنَا الَّذِي نَسُدُّ (نَسُدُّ) بِهِ دِينَنَا ، وَاِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِكَ سَيِّعِنَا اَشْيَاءَ مُخْتَلِفَةً مَغْمُوسَةً ، لَانْدَرِي مَا هِيَ ؟ قَالَ : اَوْ قَدْ فَعَلُوها ؟ قُلْتُ : نَعَمْ .

قَالَ : سَيِّعَتْ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُوْلُ : اَتَانِي جَبْرَيْلُ فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ ؛ سَيِّكُوْنُ فِيْ اُمَّتِكَ فِتْنَةٌ . قُلْتُ : فَمَا الْمَخْرُجُ مِنْهَا ؟ فَقَالَ : كِتَابُ اللّٰهِ ، فِيْهِ بَيَانٌ مَا قَبْلَكُمْ مِنْ خَبْرٍ وَ خَبْرٍ مَا بَعْدَكُمْ ، وَ حُكْمٌ مَا بَيْنَكُمْ . (۱)

حارث اعور : خدمت امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام رسیدم و عرض کردم: یا امیر المؤمنین ، ما وقتی در حضور شما هستیم ، سخنانی می شنویم که با آنها دین خود را استوار می گردانیم . اما وقتی از خدمت شما می رویم ، مطالب گوناگون تاریکی می شنویم که نمی دانیم چیستند (با سخنان شبهه انگیزی رو به

قرآن شناسی (۷۵)

ص: ۷۵

۱- تفسیر العیاشی : ۱/۳/۲ و (ص ۶/۱۱ ، انظر تمام الحدیث).

رو می شویم). حضرت فرمود: این حرف ها را می زنند؟ عرض کردم: آری.

فرمود: شنیدم که رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: جبرئیل نزد من آمد و گفت: ای محمد! به زودی در میان امت فتنه ای پدید خواهد آمد. من گفتم: راه نجات از آن، چیست؟ گفت: کتاب خدا، که در آن خبرهای پیش از شما و بعد از شما و حکم آنچه میان شماست، بیان شده است.

رسولُ اللهِ صلی الله علیه و آله لَمَّا قِيلَ لَهُ: أُمَّتُكَ سَيَتَفَتَّنُ، فَسُئِلَ: مِمَّا الْمَخْرُجُ مِنْ ذَلِكَ؟: كِتَابُ اللَّهِ الْعَزِيزُ، الَّذِي لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ، تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ، مَنْ ابْتَغَى الْعِلْمَ فِي غَيْرِهِ أَضَلَّهُ اللَّهُ. (۱)

چون به رسول خدا صلی الله علیه و آله گفته شد: به زودی امت تو گرفتار فتنه خواهد شد،

(۷۶) قرآن شناسی

ص: ۷۶

۱- تفسیر العیاشی: ۱/۳/۲ و (ص ۶/۱۱، انظر تمام الحدیث).

(پس پرسیدند) راه خلاص از آن چیست؟ فرمود: کتاب گرامی خدا، همان که باطل نه از پیش رو و نه از پشت سرش بدو راه نیابد، فرود آمده، از سوی حکیمی ستوده است. هر که علم را در جز قرآن بجوید، خداوند گمراهش کند.

رسول الله صلی الله علیه و آله: کَلَامِي لَا يَنْسَخُ كَلَامَ اللَّهِ، وَ كَلَامُ اللَّهِ يَنْسَخُ بَعْضُهُ بَعْضًا. (۱)

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: سخن من، سخن خدا را نسخ نمی کند. اما سخن خدا، سخن مرا نسخ می کند و سخن خدا بعضی از آن، بعضی دیگر را نسخ می کند.

رسول الله صلی الله علیه و آله: أَنْ الْقُرْآنَ لِيُصَدِّقَ بَعْضُهُ بَعْضًا، فَلَا تُكْذِبُوا بَعْضَهُ بِبَعْضٍ. (۲)

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله قرآن، قسمتی از آن قسمت دیگرش را تصدیق می کند. پس،

قرآن شناسی (۷۷)

ص: ۷۷

۱- کنز العمال : ۲۹۶۱ .

۲- کنز العمال : ۲۸۶۱ .

شما برخی از آن را به وسیله برخی دیگرش ، تکذیب نکنید (نگویید این آیه با فلان آیه نمی خواند و ناسازگار است) .

قرآن پیشوا و رحمت است

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيْتِهِ مِنْ رَبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدًا مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً : آیا کسی که از جانب پروردگارش بر حجّتی روشن است و شاهدی از (خویشان) او پیرو آن است و پیش از وی (نیز) کتاب موسی پیشوا و رحمت بوده است (دروغ می بافد) ؟ [\(۱\)](#)

رسولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ ، فَاتَّخِذُوهُ إِمَامًا وَقَائِدًا . [\(۲\)](#)

بر شما باد به قرآن ، آن را پیشوا و فرمانده خود کنید .

(۷۸) قرآن شناسی

ص: ۷۸

۱- ۱۷ / هود .

۲- کنز العُمَال : ۴۰۲۹ .

قرآن ثروتی است که بدون آن توانگری نباشد

رسول الله صلى الله عليه وآله: الْقُرْآنُ غِنَى، لَا فَقْرَ بَعْدَهُ، وَلَا غِنَى دُونَهُ. (۱)

قرآن ثروتی است که با وجود آن فقری نیست و بدون آن توانگری نه.

رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ أُعْطِيَ الْقُرْآنَ فَظَنَّ أَنَّ أَحَدًا أُعْطِيَ أَكْثَرَ مِمَّا أُعْطِيَ فَقَدْ عَظَّمَ صَغِيرًا وَصَغَّرَ كَبِيرًا. (۲)

به هر کس (نعمت دانستن) قرآن داده شود و با این حال گمان کند که به دیگری نعمتی بالاتر و بیشتر از این نعمت او داده شده است، بی گمان کوچکی را بزرگ شمرده و بزرگی را کوچک.

قرآن شناسی (۷۹)

ص: ۷۹

۱- کنز العمال: ۲۳۰۷.

۲- معانی الأخبار: ۲۷۹.

قرآن نیکوترین سخن است

رسول الله صلى الله عليه وآله : أَنْ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ ، وَ خَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ ، وَ شَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا . (١)

نیکوترین سخن ، کتاب خداست و بهترین روش ، روش محمد صلی الله علیه و آله است و بدترین امور (در دین)، بدعتهاست .

رسول الله صلى الله عليه وآله : أَصْدَقُ الْقَوْلِ وَ أْبْلَغُ الْمَوْعِظَةِ وَ أَحْسَنُ الْقَصَصِ كِتَابُ اللَّهِ . (٢)

راست ترین سخن و رساترین اندرز و بهترین داستان ،

ص: ٨٠

١- البحار : ٧/١٢٢/٢٣ .

٢- الفقيه : ٤/٤٠٢/٥٨٦٨ .

کتاب خداست.

(۸۰) قرآن شناسی

رسول الله صلى الله عليه وآله : فَضَّلُ الْقُرْآنَ عَلَى سَائِرِ الْكَلَامِ كَفَضْلِ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ .

برتری قرآن بر دیگر سخنان ، همچون برتری خدا بر خلق خود است.

قرآن شفا دهنده بزرگترین بیماری هاست

رسول الله صلى الله عليه وآله : الْقُرْآنُ هُوَ الدَّوَاءُ . (۱)

قرآن شناسی (۸۱)

ص: ۸۱

۱- کنز العمال : ۲۳۱۰ .

رسول الله صلى الله عليه وآله : مَنْ أَرَادَ عِلْمَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فَلْيُتَوِّرِ الْقُرْآنَ. (۱)

(۲)

هر که خواهان علم پیشینیان و آیندگان ، از اول تا به آخر دنیا است ، در قرآن کاوش و تأمل کند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنْ أَرَدْتُمْ عَيْشَ السُّعْدَاءِ وَمَوْتَ الشُّهَدَاءِ وَالنَّجَاةَ يَوْمَ الْحَسْرَةِ وَالظُّلْمَ يَوْمَ الْحُرُورِ وَالْهُدَى يَوْمَ الضَّلَالَةِ فَادْرُسُوا الْقُرْآنَ ؛ فَإِنَّهُ كَلَامُ الرَّحْمَنِ وَحِرْزٌ مِنَ الشَّيْطَانِ وَرُجْحَانٌ فِي الْمِيزَانِ . (۳)

اگر زندگی نیک بختان و مردن شهیدان و نجات در روز حسرت و داشتن سایه

۱. فلیثور القرآن : ای لینقر عنه و یفکر فی معانیه و تفسیره و قراءته . (النهایه : ۱/۲۲۹) .

(۸۲) قرآن شناسی

ص: ۸۲

۱- کتذ العَمَّال : ۲۴۵۴ .

۲- کتذ العَمَّال : ۲۴۵۴ .

۳- البحار : ۹۲/۱۹/۱۸ .

در روز سوزان و هدایت در روز گمراهی را می خواهید، قرآن را یاد بگیرید؛ زیرا که قرآن، سخن خدای مهربان و مایه حفظ از شیطان و سنگینی ترازو(ی اعمال) است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يَا مُعَاذُ ، إِنْ أُرِدْتُمْ عَيْشَ السُّعْدَاءِ وَمِيتَةَ الشُّهَدَاءِ وَالنَّجَاةَ يَوْمَ الْحَشْرِ وَالْأَمْنَ يَوْمَ الْخَوْفِ وَالنُّورِ
يَوْمَ الظُّلُمَاتِ وَالظَّلَّ يَوْمَ الْحَرُورِ وَالرَّيَّ يَوْمَ الْعَطَشِ وَالْوَزْنَ يَوْمَ الْخِفَّةِ وَالْهُدَى يَوْمَ الضَّلَالَةِ فَادْرُسِ الْقُرْآنَ ؛ فَإِنَّهُ ذِكْرُ الرَّحْمَنِ
وَحِرْزٌ مِنَ الشَّيْطَانِ وَرُجْحَانٌ فِي الْمِيزَانِ . (۱)

ای معاذ! اگر زندگی سعادت‌مندان را می خواهی و مردن شهیدان را و نجات در روز محشر را و امنیت در روز ترس را و
روشنایی در روز تاریکی ها را و سایه

قرآن شناسی (۸۳)

ص: ۸۳

۱- کتَبُ الْعَمَالِ : ۲۴۹۳ .

در روز سوزان را و سیرابی در روز تشنگی را و سنگینی در روز سبکی (ترازوی اعمال) را و هدایت در روز گمراهی را ، پس قرآن را نیک بیاموز ؛ زیرا که آن یاد خدای رحمان است و نگهدارنده از شیطان و مایه سنگینی میزان (اعمال) .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ. (۱)

بهترین شما ، کسی است که قرآن را بیاموزد و (به دیگران) آموزش دهد .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : خَيْرُكُمْ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَاقْرَأَهُ. (۲)

بهترین شما، کسی است که قرآن را بخواند و خواندن آن را به دیگران یاد دهد.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يَقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ إِذَا دَخَلَ الْجَنَّةَ ؛ اقْرَأْ وَاصْعَدْ ، فَيَقْرَأُ وَ

(۸۴) قرآن شناسی

ص: ۸۴

۱- البحار : ۹۲/۱۸۶/۲ .

۲- كنز العَمَال : ۲۳۵۱ ، ۲۳۵۴ .

يَصْعَدُ بِكُلِّ آيَةٍ دَرَجَةً حَتَّى يَقْرَأَ آخِرَ شَيْءٍ مَعَهُ مِنْهُ . (۱)

کسی که قرآن می داند ، چون وارد بهشت شود به او می گویند : «بخوان و بالا رو» و او می خواند و با هر آیه ای یک درجه (در بهشت) صعود می کند ، تا آنکه آخرین آیه ای را که از قرآن می داند می خواند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : عَلَيْكُمْ بِتَعَلُّمِ الْقُرْآنِ وَكَثْرَةِ تِلَاوَتِهِ . (۲)

بر شما باد، آموختن قرآن و بسیار خواندن آن .

قرآن شناسی (۸۵)

ص: ۸۵

۱- کنز العُمال : ۲۳۳۰ ، ۲۳۳۱ ، ۲۳۶۸ .

۲- کنز العُمال : ۲۳۳۰ ، ۲۳۳۱ ، ۲۳۶۸ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ عَلَّمَ رَجُلًا الْقُرْآنَ فَهُوَ مَوْلَاهُ، لَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَسْتَأْثِرُ عَلَيْهِ. (۱)

هر کس به مردی قرآن بیاموزد، مولای اوست و آن مرد نباید او را تنها و بی یار گذارد و خود را بر وی ترجیح دهد .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ عَلَّمَ عَبْدًا آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَهُوَ مَوْلَاهُ، لَا يَتَّبِعِي لَهُ أَنْ يَخْذُلَهُ وَلَا يَسْتَأْثِرُ عَلَيْهِ ، فَإِنْ هُوَ فَعَلَهُ فَصَمَّ عُرْوَةً مِنْ عَرَى الْإِسْلَامِ. (۲)

هر کس آیه ای از کتاب خدا به بنده ای بیاموزد ، مولای اوست و شایسته نیست که آن بنده ، او را تنها و بی یاور گذارد و خود را بر او ترجیح دهد ؛ که اگر چنین

(۸۶) قرآن شناسی

ص: ۸۶

۱- ۴۰۲۵ ، ۲۳۸۲ ، ۲۳۸۴ ، ۲۳۲۰ ، ۲۳۷۵ ، ۲۳۸۶ .

۲- ۴۰۲۵ ، ۲۳۸۲ ، ۲۳۸۴ ، ۲۳۲۰ ، ۲۳۷۵ ، ۲۳۸۶ .

کند ، حلقه ای از حلقه های اسلام را پاره کرده است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ ، وَغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمَةُ ، وَخَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ . (۱)

هیچ گروهی در خانه ای از خانه های خدا برای تلاوت کتاب خدا و مباحثه آن جمع نشدند ، مگر اینکه آرامش بر آنان فرود آمد و رحمت فرایشان گرفت و فرشتگان آنان را در میان گرفتند و خداوند در میان کسانی که نزدش هستند ، از آنان یاد کرد .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَلَا مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ وَعَمِلَ بِمَا فِيهِ فَأَنَا لَهُ سَائِقٌ إِلَى

قرآن شناسی (۸۷)

ص: ۸۷

بدانید که هر کس قرآن را بیاموزد و به دیگران آموزش دهد و به آنچه در آن است عمل کند، من جلودار و راهنمای او به سوی بهشت هستم .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ عَلَّمَ وَلَدًا لَهُ الْقُرْآنَ قَلَدَهُ اللَّهُ قِلَادَةً يُعْجَبُ مِنْهَا الْأَوَّلُونَ وَ الْآخِرُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . (۲)

هر کس به فرزند خود قرآن را آموزش دهد ، خداوند گردنبندی به گردن او آویزد که در روز قیامت همگان از آن شگفت زده شوند .

(۸۸) قرآن شناسی

ص: ۸۸

۱- کنز العُملال : ۴۰۲۵ ، ۲۳۸۲ ، ۲۳۸۴ ، ۲۳۲۰ ، ۲۳۷۵ ، ۲۳۸۶ .

۲- کنز العُملال : ۴۰۲۵ ، ۲۳۸۲ ، ۲۳۸۴ ، ۲۳۲۰ ، ۲۳۷۵ ، ۲۳۸۶ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ يَحْتَلِمَ فَقَدْ أُوتِيَ الْحُكْمَ صَبِيًّا. (۱)

هر کس پیش از بلوغ قرآن بخواند ، در کودکی به او حکمت داده شده است .

ترغیب به حفظ کردن قرآن

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ مَحِيفًا كَتَابَهُ فَظَنَّ أَنَّ أَحَدًا أُعْطِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِيَ فَقَدْ غَمَطَ أَفْضَلَ النَّعْمَةِ . (۲)

هر کس که خدا نعمت حفظ کتاب خود را به او عطا کند و آن کس گمان کند که به دیگران نعمتی بزرگ تر از این نعمت او داده شده است ، بی گمان

قرآن شناسی (۸۹)

ص: ۸۹

۱- کنز العُمال : ۴۰۲۵ ، ۲۳۸۲ ، ۲۳۸۴ ، ۲۳۲۰ ، ۲۳۷۵ ، ۲۳۸۶ .

۲- کنز العُمال : ۴۰۲۵ ، ۲۳۸۲ ، ۲۳۸۴ ، ۲۳۲۰ ، ۲۳۷۵ ، ۲۳۸۶ .

نسبت به بزرگ ترین نعمت تحقیر و ناسپاسی روا داشته است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لَا تَعْرُتُكُمْ هَذِهِ الْمَصَاحِفُ الْمُعَلَّقَةُ ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يُعَذِّبُ قَلْبًا وَعَى الْقُرْآنَ . (۱)

این مصحف های آویزان ، شما را گول نزد . خدای متعال قلبی را که جایگاه قرآن باشد ، عذاب نمی کند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّ الَّذِي لَيْسَ فِي جَوْفِهِ شَيْءٌ مِّنَ الْقُرْآنِ كَالْبَيْتِ الْخَرِبِ . (۲)

کسی که در اندرونش چیزی از قرآن نیست ، همانند خانه ای ویران است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لَعَلِّي عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَعَلَّمَكَ دُعَاءً لَا تَنْسَى الْقُرْآنَ ، قُلْ :

اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي بِتَرْكِ مَعَاصِيكَ أَبَدًا مَا أَبْقَيْتَنِي ، وَارْحَمْنِي مِنْ تَكْلِيفِ مَا لَا

(۹۰) قرآن شناسی

ص: ۹۰

۱- کنز العُمال : ۴۰۲۵ ، ۲۳۸۲ ، ۲۳۸۴ ، ۲۳۲۰ ، ۲۳۷۵ ، ۲۳۸۶ .

۲- کنز العُمال : ۴۰۲۵ ، ۲۳۸۲ ، ۲۳۸۴ ، ۲۳۲۰ ، ۲۳۷۵ ، ۲۳۸۶ .

يَعِينِي ، وَاَرْزُقْنِي حُسْنَ النَّظَرِ فِيمَا يُرْضِيكَ ، وَ اَلْزِمْ قَلْبِي حِفْظَ كِتَابِكَ كَمَا عَلَّمْتَنِي ، وَاَرْزُقْنِي اَنْ اَتْلُوهُ عَلَي النَّحْوِ الَّذِي يُرْضِيكَ عَنِّي . اَللّٰهُمَّ تَوَزَّ بِكِتَابِكَ بَصِيْرِي ، وَاَشْرَحْ بِهٖ صَدْرِي ، وَ اَطْلِقْ بِهٖ لِسَانِي ، وَاسْتَعْمِلْ بِهٖ بَدَنِي ، وَ قَوِّنِي بِهٖ عَلٰى ذٰلِكَ ، وَ اَعِنِّيْ عَلَيْهِ ، اَنَّهُ لَا يُعِينُ عَلَيْهِ اِلَّا اَنْتَ ، لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ . (۱)

به علی علیه السلام فرمود: دعایی به تو می آموزم که قرآن را فراموش نکنی، بگو: بارخدایا! به من رحمت آر که تا زنده هستم، هیچ گاه نافرمانی تو نکنم و به من رحمت آر که در چیزهای بیهوده، به زحمت نیفتم و نیک اندیشی در آنچه که تو را خشنود می کند، روزیم فرما و حفظ کردن کتابت را آن گونه که به من آموختی با قلبم ملازم و همراه گردان و تلاوت آن را به گونه ای که تو را از من خشنود گرداند،

قرآن شناسی (۹۱)

ص: ۹۱

روزیم فرما . بارخدا یا! به وسیله کتابت دیده (بصیرت) مرا روشن گردان و سینه ام را فراخ ساز و زبانم را باز و گویا کن و پیکرم را در راه آن به کار گیر و در این باره با قرآن نیرویم بخش و بر آن کمکم فرما ، که در این زمینه جز تو کسی کمک نکند . معبودی جز تو نیست .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ دَعَائِهِ : اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي بِتَرْكِ مَعْصِيَتِكَ أَبِيدًا مَا أَبْقَيْتَنِي ، وَارزُقْنِي حُسْنَ النَّظَرِ فِيمَا يُرِضِيكَ عَنِّي ، وَالْزِمْ قَلْبِي حِفْظَ كِتَابِكَ كَمَا عَلَّمْتَنِي ، وَاجْعَلْنِي أَتْلُوهُ عَلَى النَّحْوِ الَّذِي يُرِضِيكَ عَنِّي . اللَّهُمَّ نَوِّزْ بَكِتَابِكَ بِصَيْرِي ، وَاشْرَحْ بِهِ صَدْرِي ، وَفَرِّحْ بِهِ قَلْبِي ، وَاطْلُقْ بِهِ لِسَانِي ، وَاسْتَعْمِلْ بِهِ بَدَنِي ، وَقَوِّنِي عَلَى ذَلِكَ ، فَإِنَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ . (۱)

(۹۲) قرآن شناسی

ص: ۹۲

۱- قرب الإسناد : ۵/۱۶ .

از دعای پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : بارخدایا! به من رحمت آر که تا زنده هستم ، هیچگاه نافرمانی تو نکنم و نیک اندیشی در هر آنچه که تو را خشنود می سازد ، روزیم فرما و حفظ کردن کتابت را بدان گونه که به من آموختی ، با دلم ملانزم و همراه گردان و چنان کن که قرآن را آن گونه که تو را از من خشنود می گرداند ، تلاوت کنم . بارخدایا! دیده (بصیرت) مرا به کتابت روشن نما و به وسیله آن سینه ام را فراخ گردان و دلم را با آن شاد ساز و زبانم را به آن باز و گویا کن ، بدنم را در راه آن به کار گیر و در این زمینه نیرویم بخش ؛ زیرا که هیچ حرکت و قدرتی جز به وسیله تو نیست .

قرآن شناسی (۹۳)

ص: ۹۳

تشویق به مرور کردن قرآن در ذهن

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ ؛ فَإِنَّهُ وَحِشَتِي فَلَهُ أَسْرَعُ تَفْصِيًّا مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ مِنَ الْإِبِلِ مِنْ عَقْلِهَا ، وَ لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ : نَسِيتُ آيَةَ كَيْتٍ وَ كَيْتٍ ، بَلْ نُسِي . (۱)

از این قرآن نگهداری کنید ؛ زیرا که قرآن رمنده است و از این رو از سینه های مردان زودتر می گریزد ، تا شتر از زانو بندش و هیچ گاه فردی از شما نگوید ، فلان و بهمان آیه را از یاد برده ام ، بلکه از یاد(ش) برده شده است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : بِئْسَ مَا لِأَحَدِكُمْ أَنْ يَقُولَ نَسِيتُ آيَةَ كَيْتٍ وَ كَيْتٍ ، بَلْ هُوَ نُسِي . اِسْتِذْكُرُوا الْقُرْآنَ ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفْصِيًّا مِنْ صُدُورِ

(۹۴) قرآن شناسی

ص: ۹۴

الرَّجَالِ مِنَ النَّعَمِ مِنْ عُقُلِهَا . (۱)

خوب نیست ، که فردی از شما بگوید فلان و بهمان آیه را از یاد بردم ، (چنین نیست) بلکه از یاد(ش) برده شده است . قرآن را (در ذهن خود مرور و) یادآوری کنید؛ زیرا سوگند به آن که جانم در دست اوست ، قرآن از سینه های مردان زودتر می رهد ، تا شتر از زانوبندش .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَثَلُ الْقُرْآنِ إِذَا عَاهِدَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ فَقَرَأَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ كَمَثَلِ رَجُلٍ لَهُ إِبِلٌ فَإِنْ عَقَلَهَا حَفِظَهَا ، وَ إِنْ أَطْلَقَ عِقَالَهَا ذَهَبَتْ فَكَذَلِكَ الْقُرْآنُ . (۲)

حکایت قرآن ، هرگاه که حافظ آن شب و روز قرآن را بخواند و بدین وسیله آن را (در ذهن خود) نگه دارد، حکایت مردی است که شتری دارد؛ اگر زانوی آن را

قرآن شناسی (۹۵)

ص: ۹۵

۱- کنز العُعمال : ۲۸۵۰ ، ۲۸۴۹ ، ۲۸۵۴ .

۲- کنز العُعمال : ۲۸۵۰ ، ۲۸۴۹ ، ۲۸۵۴ .

ببندد نگهش می دارد و اگر زانو بندش را باز کند، شتر می رود. قرآن نیز چنین است.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: فِي دَفْنِ شُهَدَاءِ غَزْوَةِ أُحُدٍ: انظُرُوا أَكْثَرَهُمْ جَمْعًا لِلْقُرْآنِ فَاجْعَلُوهُ أَمَامَ صَاحِبِهِ فِي الْقَبْرِ.

در هنگام خاکسپاری شهدای احد، فرمود: ببینید، کدام یک از آنها قرآن را بیشتر جمع آوری کرده است، آن را در قبرش پیش روی او قرار دهید.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَنْ جَمَعَ الْقُرْآنَ مَنَّعَهُ اللَّهُ بِعَقْلِهِ حَتَّى يَمُوتَ (۱)

هر که قرآن را جمع آوری کند، خداوند او را تا زمانی که بمیرد از خردش بهره مند سازد.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: حَامِلُ الْقُرْآنِ حَامِلٌ رَأْيِهِ الْإِسْلَامَ، مَنْ أَكْرَمَهُ فَقَدْ أَكْرَمَ اللَّهَ، وَ

(۹۶) قرآن شناسی

ص: ۹۶

مَنْ أَهَانَهُ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ. (۱)

قرآن دان ، پرچمدار اسلام است . هرکه او را گرامی دارد ، بی گمان خدا را گرامی داشته است و هرکه او را خوار شمارد ، لعنت خدای عزوجل بر او باد .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : حَمَلَهُ الْقُرْآنُ هُمْ الْمُعَلَّمُونَ كَلَامَ اللَّهِ ، وَ الْمُتَتَّبِعُونَ بِنُورِ اللَّهِ ، مَنْ وَالَاهُمْ فَقَدْ وَالَى اللَّهَ ، وَ مَنْ عَادَاهُمْ فَقَدْ عَادَى اللَّهَ . (۲)

قرآن دانان ، آموزگاران کلام خدا و پوشیده در نور خدا هستند . هرکه با آنان دوستی کند ، بی گمان با خدا دوستی کرده است و هرکه با آنان دشمنی ورزد ، هر آینه با خدا دشمنی ورزیده است .

قرآن شناسی (۹۷)

ص: ۹۷

۱- کنز العُعمال : ۲۸۵۰ ، ۲۸۴۹ ، ۲۸۵۴ .

۲- کنز العُعمال : ۲۸۵۰ ، ۲۸۴۹ ، ۲۸۵۴ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : وَفَدَا إِلَى الْيَمَنِ ، فَأَمَرَ عَلَيْهِمْ أَمِيرًا مِنْهُمْ وَهُوَ أَصْغَرُهُمْ ، فَمَكَثَ أَيَّامًا لَمْ يَسِرْ ... فَقَالَ لَهُ
رَجُلٌ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَتَوَمَّرُهُ عَلَيْنَا وَهُوَ أَصْغَرُنَا؟ فَذَكَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قِرَاءَتَهُ الْقُرْآنَ . (۱)

هیأتی را به یمن فرستاد و از میان آنها ، کم سال ترین فرد را به ریاستشان برگزید . چند روزی گذشت و آن هیأت راهی نشد ... مردی به پیامبر عرض کرد : ای رسول خدا ! او را که از همه ما سنش کمتر است ، رئیس ما کرده ای ؟ پیامبر (در بیان علت این کار) قاری قرآن بودن او را یادآور شد .

(۹۸) قرآن شناسی

ص: ۹۸

۱- کنز العُمَال : ۴۰۲۰ .

آن چه که زینده قرآن دان است

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِذْ خَرَجَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ يُنَادِي بِأَعْلَى صَوْتِهِ : يَا حَامِلَةَ الْقُرْآنِ ، أُكْحِلْ عَيْنَيْكَ بِالْبُكَاءِ إِذَا ضَحِكَ الْبَطَّالُونَ ، وَقُمْ بِاللَّيْلِ إِذَا نَامَ النَّائِمُونَ ، وَصُمْ إِذَا أَكَلَ الْآكِلُونَ ، وَاعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ ، وَلا تَحْقِقْهُ فِيمَنْ يَحْقِقُ ، وَلا تَجْهَلْ فِيمَنْ يَجْهَلُ . (۱)

روزی پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به میان مردم آمد و با صدای بلند فریاد زد: ای قرآن دان! آن گاه که هرزگان می خندند ، تو با گریه دیدگان خویش را سرمه کن و شبها که خفتگان در خوابند ، تو (برای عبادت) برخیز و آن گاه که خورندگان می خورند، تو روزه بدار و از کسی که به تو ستم کرده است ، در گذر و با کسی که به تو دشمنی و کینه می ورزد ، کینه موزر و با کسی که نسبت به تو جاهلانه رفتار

قرآن شناسی (۹۹)

ص: ۹۹

می کند ، جاهلانه رفتار مکن .

آنچه که زبنده قرآن دان نیست

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لا يَنْبَغِي لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ أَنْ يَحِدَّ مَعَ مَنْ حِدَّ ، وَ لا يَجْهَلَ مَعَ مَنْ يَجْهَلُ وَ فِي جَوْفِهِ كَلَامُ اللَّهِ
(۱).

برای ملازم قرآن شایسته نیست با کسی که نسبت به او تندی کرده است، تندی کند و کسی که در اندرونش کلام خداست، با کسی که (نسبت به وی) رفتار جهالت آمیز می کند ، جاهلانه رفتار نمی کند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لَيْسَ يَنْبَغِي لِحَامِلِ الْقُرْآنِ أَنْ يَسْتَمَّهُ فِيمَنْ يَسْفَهُهُ أَوْ يَغْضَبَ فِيمَنْ يَغْضَبُ ، أَوْ يَحْتَدُّ فِيمَنْ يَحْتَدُّ وَ لَكِنْ يَعْفُو وَ يَصْفَحُ لِفَضْلِ الْقُرْآنِ . (۲)

(۱۰۰) قرآن شناسی

ص: ۱۰۰

۱- کنز العمال : ۴۱۹۸ ، ۲۳۴۷ ، ۲۳۴۹ .

۲- کنز العمال : ۴۱۹۸ ، ۲۳۴۷ ، ۲۳۴۹ .

برای قرآن دان ، شایسته نیست که در مقابل رفتار سفاقت آمیز دیگران با خود ، سفیهانه رفتار کند، یا بر کسی که بر او خشم می گیرد ، خشم گیرد ، یا بر کسی که به او پرخاش می کند، پرخاش نماید . بلکه از برکت (وجود) قرآن (در خود) گذشت می کند و می بخشد .

تشویق به تلاوت قرآن

إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ : همانا کسانی که کتاب خدا را تلاوت می کنند و نماز را به پای می دارند و از آنچه روزیشان کرده ایم ، در نهان و آشکار ، انفاق می کنند ، امید به تجارتی بسته اند که هرگز کساد نمی شود» (۱)

۱. ۲۹ / فاطر .

ص: ۱۰۱

۱- ۲۹ / فاطر .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَنْ يُحَدِّثَ رَبَّهُ فَلْيَقْرَأِ الْقُرْآنَ. (۱)

هرگاه فردی از شما دوست داشته باشد که با پروردگارش سخن بگوید ، قرآن بخواند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ تَصَدُّ كَمَا يَصَدُّ الْحَدِيدُ. قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ، فَمَا جَلَاؤُهَا؟
قَالَ : تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ . (۲)

این دل ها نیز همانند آهن زنگار می بندد. عرض شد: ای رسول خدا، صیقل دهنده دل ها چیست ؟ فرمود: تلاوت قرآن .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : عَلَيْكَ بِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ ؛ فَإِنَّ قِرَاءَتَهُ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ ، وَ سَتْرٌ فِي

۱- کنز العُمَالم : ۲۲۵۷ ، ۲۴۴۱ .

۲- کنز العُمَالم : ۲۲۵۷ ، ۲۴۴۱ .

النار، و أمانٌ مِنَ العذابِ (۱).

بر تو باد، خواندن قرآن؛ زیرا خواندن آن کفاره گناهان است و پرده ای در برابر آتش و موجب ایمنی از عذاب.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِذَا قَرَأَ الْقَارِئُ الْقُرْآنَ فَأَخْطَأَ أَوْ لَحَنَ أَوْ كَانَ أَعْجَمِيًّا كَتَبَهُ الْمَلَكُ كَمَا أُنزِلَ (۲).

هرگاه قاری، قرآن بخواند و دچار خطا یا لحن (اشتباه اعرابی) شود و یا قاری غیرعرب باشد، فرشته برای او به همان صورتی که نازل شده است بنویسد.

قرآن شناسی (۱۰۳)

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: يَا بُنَيَّ، لَا تَغْفُلْ عَن قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ؛ فَإِنَّ الْقُرْآنَ يُحْيِي الْقَلْبَ، وَ

ص: ۱۰۳

۱- البحار: ۹۲/۱۷/۱۸.

۲- كنز العمال: ۲۲۸۴، ۴۰۳۲، ۲۳۴۷، ۲۳۴۹.

يَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالبَغْيِ. (١)

فرزندم! از خواندن قرآن غافل مباش؛ زیرا که قرآن دل را زنده می کند و از فحشا و زشتکاری و ستم و گناه بازمی دارد.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَقَدْ اسْتَدْرَجَ النُّبُوَّةَ مِنْ جَنَبِيهِ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُوحَى إِلَيْهِ. (٢)

کسی که قرآن بخواند، پیامبری از دو پهلویش بالا رود، منتها به او وحی نمی شود.

(١٠٤) قرآن شناسی

ص: ١٠٤

١- کنز العُمال: ٢٢٨٤، ٤٠٣٢، ٢٣٤٧، ٢٣٤٩.

٢- کنز العُمال: ٢٢٨٤، ٤٠٣٢، ٢٣٤٧، ٢٣٤٩.

خواندن قرآن با صدای خوش

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِنَّ حُسْنَ الصَّوْتِ زِينَةٌ لِلْقُرْآنِ. (۱)

صدای خوش ، زیور قرآن است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لِكُلِّ شَيْءٍ حِلْيَةٌ وَحِلْيَةُ الْقُرْآنِ الصَّوْتُ الْحَسَنُ. (۲)

هر چیزی زیوری دارد و زیور قرآن صدای خوش است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: زَيَّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ. (۳)

قرآن را با صداهای (خوش) خود ، زینت بخشید .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَحْسَنِ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ: مَنْ إِذَا

قرآن شناسی (۱۰۵)

ص: ۱۰۵

۱- البحار: ۹۲/۱۹۰/۲ .

۲- كنز العُمَال: ۲۷۶۸ .

۳- البحار: ۹۲/۱۹۰/۲ و ص ۱۹۵/۱۰ .

سَمِعَتْ قِرَاءَتَهُ رَأَيْتَ أَنَّهُ يَخْشَى اللَّهَ. (۱)

در پاسخ به این سؤال که چه کسی قرآن را از همه خوشتر می خواند ، فرمود : کسی که هرگاه قرآن خواندن او را بشنوی ، ترس و خشیت از خدا را در او ببینی .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ الَّذِي إِذَا سَمِعْتُمُوهُ يَقْرَأُ حَسِبْتُمُوهُ يَخْشَى اللَّهَ. (۲)

از جمله خوش صداترین مردم در قرائت قرآن ، کسی است که وقتی بشنوی قرآن می خواند گمان بری که از خدا می ترسد .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : حَسِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ ؛ فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ

(۱۰۶) قرآن شناسی

ص: ۱۰۶

۱- البحار : ۹۲/۱۹۰/۲ و ص ۱۹۵/۱۰ .

۲- الترغيب و الترهيب : ۲/۳۶۴/۹ .

قرآن را با صدای خوش بخوانید ؛ زیرا صدای زیبا ، بر زیبایی قرآن می افزاید .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ : يَتَّبِعُونَهُ حَقَّ اتِّبَاعِهِ . (۲)

درباره آیه «آن را تلاوت می کنند آن گونه که حق تلاوت آن است» ، فرمود : (یعنی) از آن چنان که باید و شاید ، پیروی می کنند .

قرآن شناسی (۱۰۷)

ص: ۱۰۷

۱- کنز العُمَال : ۲۷۶۵ .

۲- . الدر المثنور : ۱/۲۷۲ .

آداب قرائت قرآن

۱ تمیز کردن دهان

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : نَظَّفُوا طَرِيقَ الْقُرْآنِ ، قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَ مَا طَرِيقُ الْقُرْآنِ ؟ قَالَ : أَفْوَاهُكُمْ ، قِيلَ : بِمَاذَا ؟ قَالَ : بِالسَّوَاكِ ؟ (۱)

گذرگاه قرآن را نظافت کنید . عرض شد : ای رسول خدا ، گذرگاه قرآن چیست؟ فرمود: دهانهایتان؛ عرض شد: باچه تمیزش کنیم؟ فرمود: بامسواک زدن.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّ أَفْوَاهَكُمْ طُرُقُ الْقُرْآنِ ، فَطَيَّبُوهَا بِالسَّوَاكِ ؟ (۲)

همانها دهان های شما گذرگاه های قرآن است . پس آنها را با مسواک زدن ، خوشبو کنید .

(۱۰۸) قرآن شناسی

ص: ۱۰۸

۱- البحار : ۹۲/۲۱۳/۱۱ .

۲- کنز العمال : ۲۷۵۱ ، ۲۷۵۲ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : طَيَّبُوا أَفْوَاهَكُمْ ؛ فَإِنَّ أَفْوَاهَكُمْ طَرِيقُ الْقُرْآنِ . (١)

دهانهایتان را ، خوشبو کنید ؛ زیرا که دهان های شما ، گذرگاه قرآن است .

۲ ترتیل (روشن و شمرده خواندن)

ترتیل (روشن و شمرده خواندن)

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : «وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً» : بَيِّنُهُ تَبْيَانًا ، وَلَا تَنْتَرُهُ نَثْرَ الْبَقْلِ ، وَلَا تَهْدُهُ هَيْدَ الشُّعْرِ ، قَفُوا عِنْدَ عَجَائِبِهِ ، حَرِّكُوا بِهِ الْقُلُوبَ ، وَلَا يَكُنْ هُمْ أَحَدِكُمْ آخِرَ السُّورَةِ . (٢)

درباره آیه «و رتل القرآن ترتیلاً» فرمود : قرآن را روشن و شمرده بخوان و آن را مانند تخم علف پاش مده و همچون شعر به شتاب و بریده و بریده بخوان . در شکفتیهایش درنگ کنید ، دل ها را با آن به تپش و حرکت درآورید و همه

قرآن شناسی (۱۰۹)

ص: ۱۰۹

۱- کنز العمال : ۲۷۵۱ ، ۲۷۵۲ .

۲- نوادر الزاوندی : ۳۰ .

کوشش شما این نباشد که سوره را به آخر برسانید .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَيضًا : بَيَّنَّهُ تَبَيَّنَا ، وَ لَا تَهْدُهُ هَيْدَ الشَّعْرِ ، قَفُوا عِنْدَ عَجَائِبِهِ ، جَرُّوا بِهِ الْقُلُوبَ ، وَ لَا يَكُنْ هُمُّ أَحَدِكُمْ آخِرَ السُّورَةِ . (۱)

نیز درباره همین آیه ، فرمود : قرآن را روشن و شمرده بخوانید و مانند شعر تند و بریده بریده بخوانید ، در مطالب شگفت انگیزش تأمل کنید و دل ها را با آن بیشتر زیند و تمام سعی شما این نباشد که سوره را به آخر رسانید .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَنِّي لَأَعْجَبُ كَيْفَ لَا أُشِيبُ إِذَا قَرَأْتُ الْقُرْآنَ ! (۲)

من در شگفتم که وقتی قرآن می خوانم ، چگونه مویم سفید نمی شود .

(۱۱۰) قرآن شناسی

ص: ۱۱۰

۱- کنز العمال : ۴۱۱۷ .

۲- البحار : ۱۶/۲۵۸/۴۲ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : اِقْرَؤُوا الْقُرْآنَ بِالْحُزْنِ ؛ فَإِنَّهُ نَزَلَ بِالْحُزْنِ . (۱)

قرآن را با آواز حزين بخوانيد ؛ زيرا كه آن با صوت حزين نازل شده است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : اِقْرَؤُوا الْقُرْآنَ وَابْكُوا ، فَإِنْ لَمْ تَبْكُوا فَتَبَاكُوا ، لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَعَنَّ بِالْقُرْآنِ . (۲)

قرآن را بخوانيد و گريه كنيد و اگر گريه تان نمي آيد ، خود را به گريه بنزيد . از ما نيست كسي كه قرآن را با صوت خوب نخواند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَا مِنْ عَيْنٍ فَاضَتْ مِنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ إِلَّا قَرَّتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (۳)

قرآن شناسی (۱۱۱)

ص: ۱۱۱

۱- كنز العَمَال : ۲۷۷۷ ، ۲۷۹۴ ، ۲۸۲۴ ، ۴۱۴۳ .

۲- كنز العَمَال : ۲۷۷۷ ، ۲۷۹۴ ، ۲۸۲۴ ، ۴۱۴۳ .

۳- كنز العَمَال : ۲۸۲۸ .

هیچ دیده ای نیست که از خواندن قرآن اشکش سرازیر نشود ، مگر اینکه روز قیامت روشن شود .

رسول الله صلی الله علیه و آله لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَحْسَنِ النَّاسِ قِرَاءَةً : إِذَا سَمِعَتْ قِرَاءَتَهُ رَأَيْتَ أَنَّهُ يَخْشَى اللَّهَ . (۱)

در پاسخ به این سؤال که خوش خوان ترین قرآن چه کسی است ، فرمود : کسی که هرگاه قرآن خواندنش را بشنوی ، فکر کنی که از خدا می ترسد .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لَا يَفْقَهُ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي أَقَلِّ مِنْ ثَلَاثٍ . (۲)

کسی که قرآن را در کمتر از سه (روز) بخواند ، (در آن) فقیه و دانا نمی شود .

(۱۱۲) قرآن شناسی

ص: ۱۱۲

۱- کنز العمال : ۲۷۷۷ ، ۲۷۹۴ ، ۲۸۲۴ ، ۴۱۴۳ .

۲- کنز العمال : ۲۷۷۷ ، ۲۷۹۴ ، ۲۸۲۴ ، ۴۱۴۳ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : فِيمَا قَالَ لِابْنِ عُمَرَ : إِقْرَأِ الْقُرْآنَ فِي كُلِّ شَهْرٍ ، قَالَ : قُلْتُ : إِنِّي أَجِدُ قُوَّةً ، قَالَ : إِقْرَأْهُ فِي عَشْرِينَ لَيْلَةً ، قَالَ : قُلْتُ : أَنِّي أَجِدُ قُوَّةً ، قَالَ : فَاقْرَأْهُ فِي عَشْرِ لَيَالٍ ، قَالَ : إِنِّي أَجِدُ قُوَّةً ، قَالَ : فَاقْرَأْهُ فِي سَعٍ وَلَا تَزِدْ عَلَيَّ ذَلِكَ (۱)

در سخنانی به پسر عمر فرمود: قرآن را در یک ماه بخوان. ابن عمر می گوید: عرض کردم: من می توانم در کمتر از این مدت بخوانم. فرمود: در بیست شب بخوان. می گوید: عرض کردم: می توانم در کمتر از این مدت هم بخوانم. فرمود: در ده شب بخوان. عرض کرد: می توانم در کمتر از این هم بخوانم. فرمود: در هفت شب بخوان و از این جلوتر مرو.

قرآن شناسی (۱۱۳)

ص: ۱۱۳

۱- كَثْرَةُ الْعَمَالِ : ۲۸۱۵ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ اسْتِخْفَافًا بِالَّذِينَ ... وَ أَنْ تَتَّخِذُوا الْقُرْآنَ مَرَامِيرَ. (۱)

نگرانی من برای شما این است که دین را سبک شمارید ... و قرآن را با ساز و آواز بخوانید .

عَبْدُ اللَّهِ بْنِ رِوَاحَةَ : نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَنْ يَقْرَأَ أَحَدُنَا الْقُرْآنَ وَ هُوَ جُنُبٌ. (۲)

عبدالله بن رواحه : رسول خدا صلی الله علیه و آله ما را نهی فرمود ، از اینکه فردی از ما در حال جنابت قرآن بخواند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ يَتَأَكَّلُ بِهِ النَّاسَ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(۱۱۴) قرآن شناسی

ص: ۱۱۴

۱- البحار : ۹۲/۱۹۴/۸ .

۲- کنز العمال : ۴۲۰۱ .

و وَجْهُهُ عَظِيمٌ لَيْسَ عَلَيْهِ لَحْمٌ. (۱)

کسی که قرآن خواندن را وسیله امرار معاش خود از مردم قرار دهد ، روز قیامت در حالی بیاید که چهره اش اسکلتی بدون گوشت است .

کسی که قرآن لعنتش می کند

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : رَبُّ تَالِ الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ يَلْعَنُهُ. (۲)

ای بسا قرآن خوانی ، که قرآن لعنتش می کند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لَيْسَ الْقُرْآنُ بِالتَّلَاوَةِ وَلَا الْعِلْمِ بِالرُّوَايَةِ ، وَ لَكِنَّ الْقُرْآنُ بِالْهِدَايَةِ وَالْعِلْمِ بِالدَّرَايَةِ . (۳)

قرآن شناسی (۱۱۵)

ص: ۱۱۵

۱- کنز العمال : ۲۸۴۳ .

۲- البحار : ۹۲/۱۸۴/۱۹ .

۳- کنز العمال : ۲۴۶۲ .

قرآن نه به تلاوت کردن است و نه به دانستن روایت آن ، بلکه قرآن به هدایت است و فهمیدن آن .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : اقْرَأِ الْقُرْآنَ مَا نَهَاكَ ، فَإِنْ (فَإِذَا) لَمْ يَنْهَكَ فَلَسْتَ تَقْرَأُهُ . (۱)

تا زمانی که قرآن تو را (از گناهان) بازمی دارد ، قرآن بخوان ، زیرا اگر تو را بازنداشت (در حقیقت) آن را نخوانده ای .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : الْعُرْبَاءُ فِي الدُّنْيَا أَرْبَعَةٌ : قرآنٌ فِي جَوْفِ ظَالِمٍ ، وَ مَسْجِدٌ فِي نَادِي قَوْمٍ لَا يُصَلِّي فِيهِ ، وَ مُصْحَفٌ فِي بَيْتٍ لَا يُقْرَأُ فِيهِ ، وَ رَجُلٌ صَالِحٌ مَعَ قَوْمٍ سَوِّءٍ . (۲)

(۱۱۶) قرآن شناسی

غریبان دنیا چهارنفرند : قرآنی که در اندرون ستمگر است ، مسجدی که در

ص: ۱۱۶

۱- کنز العُمَال : ۲۷۷۶ ، ۲۸۴۵ .

۲- کنز العُمَال : ۲۷۷۶ ، ۲۸۴۵ .

محلّه ای باشد و مردم در آن نماز نخوانند ، مصحفی که در خانه ای باشد و خوانده نشود و مرد پرهیزگاری که در میان مردمانی بد به سر می برد .

قاریان نابکار

مصباح الشریعه : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَكْثَرُ مُنَافِقِي أُمَّتِي قُرَاؤُهَا . (۱)

مصباح الشریعه : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود : بیشتر منافقان امت من ، قاریان آن هستند (منظور کسانی هستند که قرآن می خوانند ولی برخلاف آن رفتار می کنند) .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّ فِي جَهَنَّمَ رَحَاءً مِنْ حَدِيدٍ تُطْحَنُ بِهَا رُؤُوسُ الْقُرَّاءِ ، وَالْعُلَمَاءِ الْمُجْرِمِينَ . (۲)

قرآن شناسی (۱۱۷)

ص: ۱۱۷

۱- کنز العمال : ۲۷۷۶ ، ۲۸۴۵ .

۲- مصباح الشریعه : ۳۷۳ .

در دوزخ آسیابی آهنی است ، که با آن سرهای قاریان و علمای گنهکار آرد می شود .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ لِلدُّنْيَا وَزَيَّنَّهَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ. (۱)

هرکس قرآن را برای دنیا و زیور آن فراگیرد ، خداوند بهشت را بر او حرام گرداند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : قُرَاءُ الْقُرْآنِ ثَلَاثَةٌ : رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَاتَّخَذَهُ بِضَاعَةً فَاسْتَحْرَمَهُ (۲) الْمُلُوكَ وَاسْتَمَالَ بِهِ النَّاسَ ، وَ رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَأَقَامَ حُرُوفَهُ وَضَيَّعَ حُدُودَهُ ، كَثُرَ هَوْلَاءِ مِنْ قُرَاءِ الْقُرْآنِ لَأَكْثَرَهُمْ اللَّهُ تَعَالَى ! وَ رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ

(۱۱۸) قرآن شناسی

ص: ۱۱۸

۱- . البحار : ۷۷/۱۰۰/۱ .

۲- فی لسان المیزان : «فَاسْتَحْرَجَ بِهِ الْمُلُوكَ» . (کما فی هامش المصدر).

فَوَضَعَ دَوَاءَ الْقُرْآنِ عَلَى دَاءِ قَلْبِهِ فَأَسِيَهَرَ بِهِ لَيْلَهُ وَأُظْمَأَ بِهِ نَهَارَهُ ، فَهَوْلَاءِ يَدْفَعُ اللَّهُ بِهِمُ الْبَلَاءَ وَيُرِيْلُ (١) مِنَ الْأَعْدَاءِ وَيُنزِلُ غَيْثَ السَّمَاءِ ، فَوَاللَّهِ لَهُوْلَاءِ مِنَ الْقُرَاءِ أَعَزُّ مِنَ الْكِبْرِيتِ الْأَحْمَرِ . (٢)

قاریان قرآن سه گونه اند : مردی که قرآن می خواند و آن را وسیله ای برای تقرب به شاهان و جلب توجه مردم قرار می دهد و مردی که قرآن می خواند و الفاظ و کلماتش را برپا می دارد و معانیش را فرو می گذارد . این دسته از قاریان قرآن تعدادشان زیاد است و خدا امثال آنها را زیاد نکند و مردی که قرآن می خواند و دارو و مرهم قرآن را بر روی درد دل خویش می نهد . شبش را

قرآن شناسی (١١٩)

ص: ١١٩

١- فی المنتخب : «یدیل» . (کما فی هامش المصدر ، و هو الاظهر).

٢- کنز العمال : ٢٨٨٢ .

با آن به بیداری می گذرانند و روزش را با آن به تشنگی سپری می کند . اینانند که خداوند به برکت وجودشان ، بلا را می گردانند و دشمنان را از میان می برد و باران آسمان را فرو می فرستد ؛ به خدا سوگند که این قاریان از کبریت احمر کمیاب ترند .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ يُرِيدُ بِهِ السَّمْعَةَ وَالتَّمَّاسَ شَيْءٍ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَجْهُهُ عَظِيمٌ لَيْسَ عَلَيْهِ لَحْمٌ ... وَ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَ لَمْ يَعْمَلْ بِهِ حَشَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى فَيَقُولُ : «رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى...» . (۱)

هرکه برای شهرت طلبی و رسیدن به چیزی قرآن بخواند ، در روز قیامت با چهره ای استخوانی و بی گوشت ، خدای عزوجل را دیدار کند ... و هرکه

(۱۲۰) قرآن شناسی

ص: ۱۲۰

۱- ثواب الأعمال : ۳۳۷/۱ .

قرآن بخواند و به آن عمل نکند ، خداوند در روز قیامت او را کور محشور گرداند ، پس بگوید : «پروردگارا ! چرا مرا کور محشور کردی ...» .

گوش دادن به قرآن

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَلَا مَنْ اشْتَقَ إِلَى اللَّهِ فَلَيْسَتْ مَعَهُ كَلَامَ اللَّهِ . (۱)

هان ! هر که مشتاق خداست ، پس ، به کلام خدا گوش دهد .

رسول الله صلى الله عليه وآله : مَنْ اسْتَمَعَ آيَةً مِنَ الْقُرْآنِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَبِيرٍ ذَهَبًا ، وَ الثَّبِيرُ اسْمُ جَبَلٍ عَظِيمٍ بِالْيَمَنِ . (۲)

هر که يك آیه از قرآن گوش کند ، برایش بهتر از ثبیری از طلاست ؛ ثبیر نام

قرآن شناسی (۱۲۱)

ص: ۱۲۱

۱- کنز العمال : ۲۴۷۲ .

۲- البحار : ۹۲/۲۰/۱۸ .

کوه بزرگی در یمن است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : يُدْفَعُ عَنْ قَارِيِ الْقُرْآنِ بَلَاءُ الدُّنْيَا وَ يُدْفَعُ عَنْ مُسْتَمِعِ الْقُرْآنِ بَلَاءُ الْآخِرَةِ . (۱)

از قاری قرآن ، بلای دنیا دور می شود و از شنونده قرآن ، بلای آخرت .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ اسْتَمَعَ إِلَى آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ مُضَاعَفَةٌ ، وَ مَنْ تَلَا آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ . (۲)

هر که به یک آیه از کتاب خدا گوش دهد ، برایش ثوابی دو چندان نوشته شود و هر که یک آیه از کتاب خدا تلاوت کند ، روز قیامت آن آیه نوری برای او باشد .

(۱۲۲) قرآن شناسی

ص: ۱۲۲

۱- کنز العمال : ۴۰۳۱ ، ۲۳۱۶ .

۲- کنز العمال : ۴۰۳۱ ، ۲۳۱۶ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مَعَزَّوَجَلَّ آيَةً إِلَّا لَهَا ظَهْرٌ وَبَطْنٌ ، وَكُلُّ حَرْفٍ حَدٌّ ، وَكُلُّ حَدٍّ مُطَّلَعٌ . (۱)

خدای عزوجل هیچ آیه ای نازل نکرد ، مگر اینکه آن را ظاهری است و باطنی و هر حرفی حدی است و هر حدی مقطعی .

قرآن شناسی (۱۲۳)

ص: ۱۲۳

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: قَالَ اللَّهُ مُجَلَّ جَلَالُهُ: مَا آمَنَ بِي مَنْ فَسَّرَ بِرَأْيِهِ كَلَامِي. (۱)

به من ایمان نیاورده است، کسی که سخن مرا براساس رأی خودش تفسیر کند.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَنْ قَالَ فِي الْقُرْآنِ بغيرِ عِلْمٍ فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ. (۲)

هر که ندانسته درباره قرآن سخن بگوید، جایگاهش آتش است.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَنْ تَكَلَّمَ فِي الْقُرْآنِ بِرَأْيِهِ فَأَصَابَ فَقَدْ أَخْطَأَ. (۳)

هر که در قرآن مطابق نظر خود سخن بگوید و سخنش درست هم باشد، باز خطا کرده است.

(۱۲۴) قرآن شناسی

ص: ۱۲۴

۱- البحار: ۹۲/۱۰۷/۱ و ص ۱۱۰/۱۱.

۲- کنز العمال: ۲۹۵۸.

۳- البحار: ۹۲/۱۱۱/۲۰.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ قَالَ فِي الْقُرْآنِ بَغَيْرِ مَا عَلِمَ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلْجَمًا بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ . (١)

هر که در باب قرآن ندانسته چیزی بگوید ، روز قیامت در حالی آورده شود که لگامی از آتش بر او زده شده است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَكْثَرُ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي رَجُلٌ يَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ يَضَعُهُ عَلَى غَيْرِ مَوَاضِعِهِ . (٢)

بیشترین چیزی که بعد از خود برای امتم از آن می ترسم ، مردی است که قرآن را تاویل نابجا کند .

قرآن شناسی (١٢٥)

ص: ١٢٥

١- البحار : ٩٢/١١١/٢٠ .

٢- منيه المرید : ٣٦٩ .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ عَلَى خَمْسَةِ وُجُوهِ: حَلَالٍ، وَحَرَامٍ، وَمُحْكَمٍ، وَ
مُتَشَابِهٍ، وَأَمْثَالٍ. فَاعْمَلُوا بِالْحَلَالِ، وَدَعُوا الْحَرَامَ وَاعْمَلُوا بِالْمُحْكَمِ، وَدَعُوا الْمُتَشَابِهَ، وَاعْتَبِرُوا بِالْأَمْثَالِ. (۱)

قرآن، بر پنج وجه نازل شده است: حلال و حرام و محکم و متشابه و مثل ها. پس به حلال عمل کنید و از حرام باز ایستید و
محکم را به کار بندید و با متشابه کاری نداشته باشید و از مثل ها عبرت بگیرید.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: أُنزِلَ الْقُرْآنُ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرُفٍ: أَمْرٍ، وَزَاجِرٍ، وَتَرْغِيبٍ، وَتَرْهِيْبٍ، وَجِدَالٍ، وَقَصَصٍ، وَ
مَثَلٍ. (۲)

(۱۲۶) قرآن شناسی

ص: ۱۲۶

۱- البحار: ۹۲/۱۸۶/۳.

۲- كنز العَمَال: ۳۰۹۶

قرآن ، بر هفت حرف نازل شده است : امر و نهی و ترغیب کردن و ترساندن و جدل و داستان و مثل .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : الْقُرْآنُ ذُو وُجُوهِ ، فَاحْمِلُوهُ عَلَى أَحْسَنِ وُجُوهِهِ . (۱)

قرآن ، وجوه گوناگون دارد. پس آن را بر بهترین وجوهش حمل (و معنا) کنید .

امّ القرآن

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» أُمَّ الْقُرْآنِ وَ أُمَّ الْكِتَابِ وَالسَّبْعِ الْمَثَانِي . (۲)

سوره حمد ، ام القرآن و ام الكتاب و سبع المثانی است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» سَبْعُ آيَاتٍ ، «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»

قرآن شناسی (۱۲۷)

ص: ۱۲۷

۱- کنز العمال : ۲۴۶۹ .

۲- الدر المنثور : ۱/۱۲ .

لَرَحِيمٍ» إِحْدَاهُنَّ وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ ، وَهِيَ أُمُّ الْقُرْآنِ. (۱)

سوره حمد ، هفت آیه است ، «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» یکی از آن هفت آیه می باشد . سوره حمد ، سبع المثانی و قرآن عظیم و امّ القرآن است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : لِسَعِيدِ بْنِ الْمُعَلَّى إِذَا دَعَاهُ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ فَلَمْ يُجِبْهُ : أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ : «اسْتَجِبُوا لِلَّهِ وَ لِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ»!؟

سعیدبن معلی را که در حال نماز بود صدازد اما او جواب نداد . رسول خدا صلی الله علیه و آله به او فرمود: مگر خداوند نفرموده است: «هرگاه خدا و رسول شما را صدا زدند ، جواب بدهید» ؟

ثُمَّ قَالَ : لِأَعْلَمَنَّكَ أَعْظَمَ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ ، فَأَخَذَ

(۱۲۸) قرآن شناسی

ص: ۱۲۸

بِيَدِي ، فَلَمَّا أَرَدْنَا أَنْ نَخْرُجَ قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّكَ قُلْتَ : لَأَعْلَمَنَّكَ سُورَةَ فِي الْقُرْآنِ ؟ قَالَ : «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» هِيَ سَبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيَتْهُ . (١)

سپس فرمود : پیش از آنکه مسجد را ترک کنی ، با عظمت ترین سوره قرآن را به تو می آموزم . پس ، دستم را رفت و چون نزدیک در مسجد رسیدیم ، عرض کردم : ای رسول خدا ، شما فرمودید که : با عظمت ترین سوره قرآن را به تو می آموزم . حضرت فرمود : «الحمد لله رب العالمين» (سوره حمد) همان سبع المثانی و قرآن عظیمی است ، که به من داده شده است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِي التَّوْرَةِ وَلَا فِي الْأَنْجِيلِ وَلَا فِي الزَّبُورِ وَلَا

قرآن شناسی (١٢٩)

ص: ١٢٩

فی الفرقانِ مِثْلَ أُمِّ الْقُرْآنِ (۱)

خداوند نه در تورات و نه در انجیل و نه در زبور و نه در فرقان ، همانند امّ القرآن نازل نکرده است .

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ قَرَأَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ فَكَأَنَّمَا قَرَأَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالزَّبُورَ وَالْفُرْقَانَ . (۲)

هر که فاتحه کتاب را بخواند، چنان است که تورات و انجیل و زبور و فرقان را.

(۱۳۰) قرآن شناسی

ص: ۱۳۰

۱- الدر المنثور: ۱/۱۳ .

۲- الدر المنثور: ۱/۱۶

عظیم ترین ، عدالت خواهانه ترین ، ترس آورترین و امیدبخش ترین آیه

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : أَعْظَمُ آيَةٍ فِي الْقُرْآنِ آيَةُ الْكُرْسِيِّ وَ أَعْدَلُ آيَةٍ فِي الْقُرْآنِ «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ» إِلَى آخِرِهَا

و أَخَوْفُ آيَةٍ فِي الْقُرْآنِ «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ . وَ مَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ» .

و أَرْجَى آيَةٍ فِي الْقُرْآنِ «قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ»(۱)

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : با عظمت ترین آیه قرآن ، آیه الکرسی است . عدالتخواهانه ترین آیه قرآن آیه «همانا خداوند به عدل و احسان

قرآن شناسی (۱۳۱)

ص: ۱۳۱

۱- کنز العمال : ۲۵۳۹ .

فرمان می دهد ...» ، است .

ترس آورترین آیه قرآن ، این آیه است : «پس هر کس همسن ذره ای خوبی کند ، آن را می بیند و هر کس همسن ذره ای بدی کند ، آن را می بیند» . و امیدبخش ترین آیه قرآن ، این آیه است : «بگو : ای بندگان من که بر خویشتن ستم کردید ، از رحمت خدا نومید نشوید» .

قرآن از دیدگاه فاطمه زهرا علیها السلام

أَنْتُمْ عِبَادُ اللَّهِ نُصِبَ أَمْرُهُ وَ نَهْيُهُ ، وَ حَمَلَهُ دِينَهُ وَ وَحِيَهُ ، وَ أَمَنَاءُ اللَّهِ عَلَى أَنْفُسِكُمْ ، وَ بُلْغَاؤُهُ إِلَى الْأُمَّمِ ، زَعِيمٌ حَقٌّ لَهُ فِيكُمْ ، وَ عَهْدٌ قَدَمَهُ إِلَيْكُمْ ، وَ بَقِيَّتُهُ اسْتِخْلَفَهَا عَلَيْكُمْ ، كِتَابُ اللَّهِ النَّاطِقُ ، وَ الْقُرْآنُ الصَّادِقُ ، وَ النُّورُ السَّاطِعُ ، وَ الضِّيَاءُ اللَّامِعُ ، بَيْنَهُ بَصَائِرُهُ ، مُنْكَشِفُهُ سَرَائِرُهُ ، مُتَجَلِّيُهُ ظَوَاهِرُهُ ، مُعْتَبِطٌ بِهِ أَشْيَاعُهُ ، قَائِدٌ إِلَى الرِّضْوَانِ أَتْبَاعُهُ ، مُؤَدِّ إِلَى النِّجَاهِ اسْتِمَاعُهُ ، بِهِ تُنَالُ حُجُجٌ

(۱۳۲) قرآن شناسی

ص: ۱۳۲

اللَّهِ الْمُنَوَّرَهُ ، وَ عَزَائِمُهُ الْمَفْسَّرَهُ ، وَ مَحَارِمُهُ الْمُحَذَّرَهُ ، وَ بَيِّنَاتُهُ الْجَالِيَّةُ ، وَ بَرَاهِينُهُ الْكَافِيَّةُ ، وَ فَضَائِلُهُ الْمُنْدُوبَةُ ، وَ رُخْصَتُهُ الْمَوْهُوبَةُ ، وَ شَرَائِعُهُ الْمَكْتُوبَةُ .

شما ای مردم ، مخاطبین خداوند در امر و نهی او و نیز حامل کنندگان دین و وحی الهی و معتمدین او در میان خودتان و همچنین رساننده پیام او به امت ها هستید .

آنکه به حق رهبری می کند بسوی خدا در میان شما است .

و این عهدی است که از پیش با شما بسته شده و باقی مانده ای است (از حجج الهی) که جانشین قرار داد بر شما و آن کتاب گویای خداوند است ، قرآنی که راست می گوید و نوری که روشنی می بخشد و شعاعی درخشان دارد ، آن هم با دلیل ها و برهان های واضح و محتوا و باطنی آشکار ، بطوری که ظهور آن

قرآن شناسی (۱۳۳)

ص: ۱۳۳

جلوه گر است و پیروی از آن انسان را به رضوان خداوند هدایت می کند و شوائی از آن انسان را به سرمنزل نجات می رساند

آری ، به قرآن دستیابی به حجت های نورانی الهی و واجبات بیان شده و محرمات نهی شده و ادله روشن و برهان های رسا و مستحبات فضیلت بخش و نیز مباحات (که در عمل به آنها انسان مختار است) و (بالاخره) شریعت الهی که بصورت کتاب (در اختیار بندگانش قرار گرفته) میسر می شود .

كِتَابُ اللَّهِ بَيِّنَ أَظْهَرِكُمْ ، أُمُورُهُ ظَاهِرَةٌ ، وَأَحْكَامُهُ زَاهِرَةٌ ، وَ أَعْلَامُهُ بَاهِرَةٌ ، وَ زَوَاجِرُهُ لَائِحَةٌ ، وَ أَوَامِرُهُ وَاضِحَةٌ ، وَ قَدْ خَلَقْتُمُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ ، أَرَعَبَهُ عَنْهُ تُرِيدُونَ ؟ أَمْ بَغَيْرِهِ تَحْكُمُونَ ؟ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا ، وَ مَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ .

کتاب خدا پیش روی شما است و ابعاد آن ظاهر و گویا است و احکامش (چون

(۱۳۴) قرآن شناسی

ص: ۱۳۴

نور) می درخشد و شعارهایش چشم را خیره می کند و نهیب های پرهیزدهنده آن مرتبا هشدار می دهند و اوامر قرآن همه واضح و روشن است ، اما شما جای او را پشت سر خود قرار دادید (در حالی که قرآن امام شما بود) .

آیا اراده بی مهری و بی رغبتی به قرآن را دارید و حکومت غیر او را پذیرفتید .

ظالمینی که جز قرآن را امام خود قرار دهند بد جانشینی انتخاب کردند و هر کس دینی جز اسلام انتخاب کند از او قبول نشده و در آخرت از زیانکاران است .

از حضرت فاطمه زهرا علیها السلام در خطبه فدکیه ، می فرمایند : «كِتَابُ اللَّهِ بَيِّنَةٌ بَصَائِرُهُ : روشنگریهای کتاب خدا آشکار است» ، «آيَاتُ مُنْكَشَفَةٌ سِرَائِرُهَا : آیات و نشانه هایی است که درونشان آشکار است» ، «مُتَجَلِّئَةٌ ظَوَاهِرُهُ : ظواهر قرآن دارای جلوه است» ، «مُدِيمَا لِلْبُرِّيَّةِ اسْتِمَاعُهُ : بر خلق شنیدن و استماع آن بادوام است» ؛ یعنی دائم

قرآن شناسی (۱۳۵)

ص: ۱۳۵

باید در این فعل باشند ؛ «قَاتِلُوا إِلَى الرُّضْوَانِ أَتْبَاعَهُ : پیروی کنندگان از این قرآن را به رضوان ، رضایت حق و به بهشت می کشد» ، «مُؤَدِّيَا إِلَى النَّجَاهِ أَشْيَاعُهُ : پیروان خود را به نجات و فوز هدایت می کند» ، «فِيهِ تَبْيَانٌ حُجَّجِ اللّهِ الْمُتَبَيِّرُ : در قرآن روشنگری است برای حجت ها و براهین الهی» ، «و مَحَارِمِهِ الْمُحَرَّمَه : در قرآن روشنگری شده است که چه چیزهایی حرام است» ، «و فَضَائِلِهِ الْمُؤَدِّيَّة : فضیلت های مدون الهی در قرآن مستتر است» ، «و جَمَلِهِ الْكَافِيَّة : جملات و عباراتی که بشر را کفایت کند ، در قرآن هست» ، «و رُخْصِهِ الْمَوْعُودَه : آن مواردی که خدای تعالی به بشر رخصت داده است ، در قرآن مستتر است» ، «و شَرَائِعِهِ الْمَكْتُوبَه : شرایع و عباداتی که فرض و واجب شده ، در قرآن است» ، «و بَيِّنَاتِهِ الطَّالِيَه» .

(۱۳۶) قرآن شناسی

ص: ۱۳۶

الإمامُ عليٌّ عليه السلام: أَفْضَلُ الذِّكْرِ الْقُرْآنُ، بِهِ تُشْرَحُ الصُّدُورُ وَتَسْتَنْيرُ السَّرَائِرُ. (۱)

بهترین ذکر (و سخن) قرآن است؛ با قرآن است، که سینه ها فراخ می شود و درون ها روشن می گردد.

الإمامُ عليٌّ عليه السلام: فَتَجَلَّى لَهُمْ سُبْحَانُهُ فِي كِتَابِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا رَأَوْهُ بِمَا أَرَاهُمْ مِنْ قُدْرَتِهِ. (۲)

خداوند سبحان، قدرت خویش را در کتابش نمایان ساخت و بدین سان خویشان را به بندگانش، بی آنکه او را ببینند، نشان داد.

قرآن شناسی (۱۳۷)

ص: ۱۳۷

۱- غررالحکم .

۲- نهج البلاغه: خطبه ۱۴۷، شرح نهج البلاغه لابن أبي الحديد: ۹/۱۰۳ .

الإمام عليّ عليه السلام : القرآن أفضل الهدايتين (١).

قرآن ، برترین دو هدایت (کننده) است

الإمام عليّ عليه السلام : كتابُ اللهِ تُبَصِّرُونَ بِهِ ، وَ تَنْطِقُونَ بِهِ ، وَ تَسْمَعُونَ بِهِ ، وَ يَنْطِقُ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ ، وَ يَشْهَدُ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ ، وَ لَا يَخْتَلِفُ فِي اللَّهِ ، وَ لَا يُخَالِفُ بِصَاحِبِهِ عَنِ اللَّهِ . (٢)

امام علی علیه السلام این کتاب خداست که با آن (حق را) می بینید و می گوید و می شنوید و قسمتی از آن قسمت دیگرش را ، گویا می سازد و برخی از آن ، بر برخی دیگر گواهی می دهد و درباره خدا (حق و احکام او یا جذب خلق به سوی خدا) اختلافی ندارد و پیرو خود را از خدا ، جدا نمی سازد .

(١٣٨) قرآن شناسی

ص: ١٣٨

١- غررالحکم : ١٦٦٤ .

٢- نهج البلاغه ، خطبه ١٣٣ .

الإمام علي عليه السلام: إِنَّ أَحْسَنَ الْقَصَصِ وَ أْبْلَغَ الْمَوْعِظَةِ وَ أَنْفَعَ التَّذَكُّرِ كِتَابُ اللَّهِ جَلَّ وَ عَزَّ (١)

بهترین داستان و رساترین اندرز و سودمندترین پند ، کتاب خدای عزوجل است .

الإمام علي عليه السلام: تَعَلَّمُوا كِتَابَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى ؛ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْحَدِيثِ وَ أْبْلَغُ الْمَوْعِظَةِ ، وَ تَفَقَّهُوا فِيهِ فَإِنَّهُ رَبِيعُ الْقُلُوبِ ، وَ اسْتَشْفُوا بِنُورِهِ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ ، وَ أَحْسِنُوا تِلَاوَتَهُ فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الْقَصَصِ . (٢)

کتاب خدای تبارک و تعالی را بیاموزید ؛ زیرا که آن نیکوترین سخن و رساترین اندرز است و قرآن را بفهمید ؛ زیرا که آن بهار دلهاست و از

قرآن شناسی (١٣٩)

ص: ١٣٩

١- الکافی : ٨/١٧٥/١٩٤ .

٢- تحف العقول : ١٥٠ .

نور آن شفا جویید ؛ زیرا که آن شفابخش بیماری های سینه هاست و آن را نیکو تلاوت کنید ؛ زیرا که آن بهترین ، داستان است .

قرآن همیشه نواست

الإمامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَمَّا سَمِعَ ضَجَّةَ أَصْحَابِهِ فِي الْمَسْجِدِ وَ هُمْ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ : طَوَّبِي لَهُؤُلَاءِ ، كَانُوا أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ . (١)

هنگامی که صدای یاران خود را در مسجد که به خواندن قرآن بلند بود شنید ، فرمود : خوشا به حالشان ، اینان ، محبوب ترین مردم نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله بودند

الإمامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : حَقُّ الْوَالِدِ عَلَيَّ الْوَالِدِ أَنْ يُحَسِّنَ اسْمَهُ ، وَ يُحَسِّنَ أَدَبَهُ ، وَ

(١٤٠) قرآن شناسی

يُعَلِّمُهُ الْقُرْآنَ . (٢)

ص: ١٤٠

١- كُنزُ الْعُمَالِ : ٤٠٢٥ ، ٢٣٨٢ ، ٢٣٨٤ ، ٢٣٢٠ ، ٢٣٧٥ ، ٢٣٨٦ .

٢- نَهْجُ الْبَلَاغَةِ : الْحِكْمَةُ ٣٩٩ .

از جمله حقوق فرزند بر پدر، این است که نامی نیکو براوینهد و به خوبی تربیتش کند و قرآن را به او بیاموزد.

پاداش قرآن دانان

الإمامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : اقْرَؤُوا الْقُرْآنَ وَاسْتَظْهِرُوهُ ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يُعَذِّبُ قَلْبًا وَعَاءَ الْقُرْآنِ . (۱)

قرآن را بخوانید و آن را حفظ کنید ؛ زیرا خدای متعال دلی را که ظرف قرآن است ، عذاب نمی کند .

قرآن شناسی (۱۴۱)

ص: ۱۴۱

۱- جامع الأخبار : ۱۱۵/۲۰۵ .

الإمام عليّ عليه السلام : لِقَاحُ الْإِيمَانِ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ. (١)

بارور شدن ایمان به تلاوت قرآن است .

الإمام عليّ عليه السلام : مَنْ أُنْسَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ لَمْ تُوحِشْهُ مُفَارَقَةُ الْإِخْوَانِ. (٢)

هر که به تلاوت قرآن انس گیرد ، جدایی برادران او را به وحشت تنهایی نیندازد .

الإمام عليّ عليه السلام عِنْدَ خَتْمِهِ الْقُرْآنَ : اللَّهُمَّ اشْرَحْ بِالْقُرْآنِ صَدْرِي ، وَاسْتَعْمِلْ بِالْقُرْآنِ بَدَنِي ، وَنَوِّزْ بِالْقُرْآنِ بَصْرِي ، وَاطْلِقْ بِالْقُرْآنِ لِسَانِي ، وَاعِنِّي عَلَيْهِ مَا أَبْقَيْتَنِي ، فَإِنَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ .

پس از ختم قرآن ، این دعا را می خواند : بارخدایا! سینه ام را با قرآن فراخ

(١٤٢) قرآن شناسی

ص: ١٤٢

١- غررالحکم: ٧٦٣٣ .

٢- غررالحکم : ٨٧٩ .

گردان و بدنم را با (احکام) قرآن به کار گیر و دیده ام را با قرآن روشنایی بخش و زبانم را با قرآن باز و گویا کن و تا زنده ام، مرا برای عمل به قرآن یاری فرما، که حرکت و قدرتی جز به وسیله تو نیست .

حق تلاوت

الإمامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِلَى اللَّهِ أَشْكُو مِنْ مَعْشَرٍ يَعِيشُونَ جُهَالًا وَيَمُوتُونَ ضَلَالًا ، لَيْسَ فِيهِمْ سِلْعَةٌ أَبْرُؤْمِنَ الْكِتَابِ إِذَا تُلِيَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ ، وَلَا سِلْعَةٌ أَنْفَقُ بَيْعًا وَلَا أَغْلَى ثَمَنًا مِنَ الْكِتَابِ إِذَا حُرِّفَ عَنْ مَوَاضِعِهِ ! (۱)

به خدا شکایت می برم ، از جماعتی که نادان می زیند و گمراه می میرند . آن گاه که کتاب خدا چنان که باید و حق آن است ، تلاوت شود ، در میان

قرآن شناسی (۱۴۳)

ص: ۱۴۳

۱- نهج البلاغه : خطبه ۱۷ ، شرح نهج البلاغه لابن ابي الحديد : ۱/۲۸۴ .

آنان کلا-یی بی رونق تر از آن نیست و آن گاه که معانیش تحریف شود متاعی با رونق تر و پربهاتر از آن ، برایشان وجود ندارد .

الإمامُ عليٌّ عليه السلام : أَيْنَ الْقَوْمِ الَّذِينَ دُعُوا إِلَى الْإِسْلَامِ فَتَبَلَّغُوا وَقَرَأُوا الْقُرْآنَ فَأَحْكَمُوهُ؟ (١)

کجايند آن مردمی که به اسلام فراخوانده شدند و آن را پذيرفتند و قرآن را خواندند و استوارش گردانيدند ؟

الإمامُ عليٌّ عليه السلام : أَوْهَ عَلَى إِخْوَانِي الَّذِينَ تَلَّوْا الْقُرْآنَ فَأَحْكَمُوهُ ، وَتَدَبَّرُوا الْفَرَضَ فَأَقَامُوهُ ، أَحْيَاوُا السُّنَّةَ وَآمَتُوا الْبِدْعَةَ ، دُعُوا لِلْجِهَادِ فَأَجَابُوا ، وَوَثِقُوا بِالْقَائِدِ فَاتَّبَعُوهُ ! (٢)

(١٤٤) قرآن شناسی

ص: ١٤٤

١- نهج البلاغه : خطبه ١٢١ و ١٨٢ .

٢- نهج البلاغه : خطبه ١٢١ و ١٨٢ .

دریغ و دردا، بر آن برادران من که قرآن را تلاوت کردند و استوارش گردانیدند و درباره فرایض، اندیشیدند و آن‌ها را برپا داشتند و سنت (پیامبر) را زنده نگه داشتند و بدعت را میراندند. به جهاد فراخوانده شدند و اجابت کردند و به رهبر خویش اطمینان کردند و از او پیروی نمودند.

الإمامُ عليُّ عليه السلام : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَمَاتَ فَدَخَلَ النَّارَ فَهُوَ مَمَّنْ كَانَ يَتَّخِذُ آيَاتِ اللَّهِ هُزُؤًا. (۱)

هر که قرآن خوان باشد و بمیرد و (با این حال) به دوزخ رود، او از کسانی بوده که آیات خدا را به ریشخند می گرفته است.

قرآن شناسی (۱۴۵)

ص: ۱۴۵

۱- نهج البلاغه : حکمت ۲۲۸ .

الإمامُ عليٌّ عليه السلام : أَلَا لَا خَيْرَ فِي قِرَاءِهِ لَيْسَ فِيهَا تَدَبُّرٌ ، أَلَا لَا خَيْرَ فِي عِبَادِهِ لَيْسَ فِيهَا تَفْقَهُ . (۱)

بدانید که در قرآن خواندنی که با تدبّر همراه نباشد ، خیری نیست ؛ بدانید که در عبادتی که با فهم و اندیشه توأم نباشد ، خیری نیست .

الإمامُ عليٌّ عليه السلام : تَدَبَّرُوا آيَاتِ الْقُرْآنِ وَاعْتَبِرُوا بِهِ ، فَإِنَّهُ أْبَلَّغَ الْعِبْرِ . (۲)

در آیات قرآن تدبّر کنید و از آن عبرت آموزید ؛ زیرا که قرآن رساترین پندها و عبرتهاست.

(۱۴۶) قرآن شناسی

ص: ۱۴۶

۱- البحار: ۹۲/۲۱۱/۴ و ص ۲۱۶/۲۲ .

۲- غررالحکم: ۴۴۹۳ .

الإمامُ عليُّ عليه السلام لاءِ ياسِ بنِ عامرٍ : يا أبا عَكٍّ ، إِنَّكَ إِنْ بَقَيْتَ فَسَيَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ ثَلَاثَهُ أَصْنَافٍ : صِنْفٌ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ ، وَ صِنْفٌ لِلدُّنْيَا ، وَ صِنْفٌ لِلْجِدَالِ ، فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَقْرَأُهُ لِلَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ فَافْعَلْ . (۱)

به ایاس بن عامر فرمود : ای مرد عکّی ، اگر زنده بمانی ، خواهی دید که قرآن خوانان سه گروهند : گروهی برای خدای عزوجل می خوانند ، گروهی برای دنیا و گروهی برای ستیزه کردن و تو اگر توانستی از کسانی باشی که برای خدای عزوجل قرآن می خوانند ، چنین باش .

الإمامُ عليُّ عليه السلام : مِنْ كِتَابِ لَهُ إِيمَعَاوِيَةَ : فَعَدَوْتَ عَلَيَّ الدُّنْيَا بِتَأْوِيلِ الْقُرْآنِ . (۲)

قرآن شناسی (۱۴۷)

ص: ۱۴۷

۱- كُنْزُ الْعَمَالِ : ۴۱۹۲ .

۲- نَهْجُ الْبَلَاغَةِ : نَامَةٌ ۵۵ .

در نامه ای به معاویه ، می فرماید : با تأویل قرآن ، در پی دنیا تاختی .

الإمامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : فِي تَوْصِيْفِ عِتْرَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِمْ : هُمْ أَرْمَهُ الْحَقُّ ، وَأَعْلَامُ الدِّينِ ، وَالسِّنَّةُ الصُّدْقِ ، فَأَنْزَلُوهُمْ بِأَحْسَنِ مَنَازِلِ الْقُرْآنِ ، وَرَدُّوهُمْ وَرُودَ الْهَيْمِ الْعِطَاشِ . (۱)

در وصف عترت پیامبر صلوات الله عليهم ، می فرماید : آنان زمام های حق هستند (شما را به سوی حق می کشانند) و نشانه های دین و زبان های راستی و راستگویی . پس آنان را در بهترین منزلگاه های قرآن فرود آورید و همچون اشتران تشنه به سوی آنها بشتابید .

الإمامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ اللَّهَ - تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنْزَلَ الْقُرْآنَ عَلَى سَبْعَةِ أَقْسَامٍ ، كُلُّ

(۱۴۸) قرآن شناسی

ص: ۱۴۸

۱- نهج البلاغه : خطبه ۸۷ .

مِنْهَا شَافٍ كَافٍ ، وَهِيَ : أَمْرٌ ، وَزَجْرٌ ، وَتَرْغِيبٌ ، وَتَرْهِيْبٌ ، وَحَيْدَلٌ ، وَمَثَلٌ ، وَقَصَصٌ ، وَفِي الْقُرْآنِ نَاسِخٌ وَمَنْسُوخٌ وَ
مُحَكَّمٌ وَمُتَشَابِهٌ ، وَخَاصٌّ وَعَامٌّ ، وَمُقَدَّمٌ وَمُؤَخَّرٌ ، وَعَزَائِمٌ وَرُخَصٌ ، وَحَالِلٌ وَحَرَامٌ ، وَفَرَائِضٌ وَأَحْكَامٌ ، وَمُنْقَطِعٌ وَ
مَعطُوفٌ ، وَمُنْقَطِعٌ غَيْرُ مَعطُوفٍ ، وَحَرْفٌ مَكَانَ حَرْفٍ وَمِنْهُ مَا لَفْظُهُ خَاصٌّ ، وَمِنْهُ مَا لَفْظُهُ عَامٌّ مُحْتَمِلُ الْعُمُومِ ، وَمِنْهُ مَا لَفْظُهُ
وَاحِدٌ وَمَعْنَاهُ جَمْعٌ ، وَمِنْهُ مَا لَفْظُهُ جَمْعٌ وَمَعْنَاهُ وَاحِدٌ ، وَمِنْهُ مَا لَفْظُهُ مَاضٍ وَمَعْنَاهُ مُسْتَقْبَلٌ ، وَمِنْهُ مَا لَفْظُهُ عَلَى الْخَيْرِ وَمَعْنَاهُ
حِكَايَةٌ عَنِ قَوْمٍ آخَرَ ، وَمِنْهُ مَا هُوَ بَاقٍ مُحَرَّفٌ عَنِ جِهَتِهِ ، وَمِنْهُ مَا هُوَ عَلَى خِلَافٍ تَنْزِيلِهِ ، وَمِنْهُ مَا تَأْوِيلُهُ فِي تَنْزِيلِهِ ، وَمِنْهُ مَا
تَأْوِيلُهُ قَبْلَ تَنْزِيلِهِ ، وَمِنْهُ مَا تَأْوِيلُهُ بَعْدَ تَنْزِيلِهِ . وَمِنْهُ آيَاتٌ بَعْضُهَا فِي سُورَةٍ وَتَمَامُهَا فِي سُورَةٍ أُخْرَى ، وَمِنْهُ آيَاتٌ نِصْفُهَا مَنْسُوخٌ
وَنِصْفُهَا مَتْرُوكٌ عَلَى حَالِهِ ، وَمِنْهُ آيَاتٌ مُخْتَلَفَةُ اللَّفْظِ مُتَّفِقَةُ الْمَعْنَى ، وَمِنْهُ آيَاتٌ مُتَّفِقَةُ اللَّفْظِ مُخْتَلَفَةُ الْمَعْنَى ، وَ

قرآن شناسی (۱۴۹)

ص: ۱۴۹

منه آيات فيها رخصه وإطلاق بعد العزيمه ، لأن الله عز وجل يحب أن يؤخذ برخصه كما يؤخذ بعزائمه . ومنه رخصه صاحبها فيها بالخيار إن شاء أخذ وإن شاء تركها ، ومنه رخصه ظاهرها خلاف باطنها يعمل بظاهرها عند التقيّه ولا يعمل بباطنهما مع التقيّه ، ومنه مخاطبته لقوم والمعنى لآخرين ، ومنه مخاطبته للنبي صلى الله عليه وآله ومعناه واقع على أمته ، ومنه لا يعرف تحريمه إلا بتحليله ، ومنه ما تأليفه وتنزيله على غير معنى ما أنزل فيه .

ومنه رد من الله تعالى واحتجاج على جميع الملحدّين والزنادقة والدّهريّه والثنويّه والقدريّة والمجبره وعبده الأوثان وعبده النيران ، ومنه احتجاج على النصارى فى المسيح عليه السلام ، ومنه الرد على اليهود ، ومنه الرد على من زعم أن الإيمان لا يزيد ولا ينقص وأن الكفر كذلك ، ومنه رد على من زعم أن ليس

(١٥٠) قرآن شناسى

ص: ١٥٠

بَعْدَ الْمَوْتِ وَ قَبْلَ الْقِيَامَةِ ثَوَابٌ وَ عِقَابٌ . (۱)

خدای تبارک و تعالی، قرآن را بر هفت قسم نازل فرموده است که هر بخشی از آن شفا دهنده و کفایت کننده است . این هفت قسم عبارتند از : امر و نهی و ترغیب و ترساندن و جدل و مَثَل و داستان . در قرآن آیات ناسخ و منسوخ و محکم و متشابه و خاص و عام و مقدم و مؤخر و واجبات و رخصت ها و حلال و حرام و فرایض و احکام و منقطع و معطوف و منقطع نامعطوف و حرفی به جای حرف دیگر ، وجود دارد .

بعضی از کلمات قرآن ، لفظش خاص است و بعضی لفظش

۱. البحار : ۹۳/۴ و (ص ۱۱ انظر تمام الکلام) و ۹۲/۳۸۲/۱۵ و ص ۳۸۳/۱۹ و ح ۲۱.

قرآن شناسی (۱۵۱)

ص: ۱۵۱

۱- البحار : ۹۳/۴ و (ص ۱۱ انظر تمام الکلام) و ۹۲/۳۸۲/۱۵ و ص ۳۸۳/۱۹ و ح ۲۱.

عام است و عمومیت را می رساند و برخی لفظش مفرد است و معنایش جمع و برخی لفظش جمع است و معنایش مفرد . برخی لفظش ماضی است و معنایش مستقبل . برخی لفظش خبری است و معنایش حکایت از قومی دیگر . بعضی از آنها باقی است و از جهت و معنای اصلیش (به معنای دیگر) برگردانده شده است . بعضی از آنها معنایی خلاف تنزیلش دارد و برخی تأویل و تنزیلش یکی است و بعضی تأویلش پیش از تأویل آن است و بعضی تأویلش بعد از تنزیلش .

در قرآن آیاتی هست که قسمتی از آن ، در سوره ای است و دنباله آن در سوره ای دیگر ، آیاتی هست که نصفش منسوخ است و نصفش به حال خود باقی است (و نسخ نشده) ، بعضی از آیات آن الفاظشان متفاوت اما معنایشان با هم یکسان است ، آیاتی هم هست که لفظشان یکسان ، اما معنایشان متفاوت است . بعضی آیات ناظر به رخصت است و بعد از قطعیت ، دست باز گذاشته شده است ؛ زیرا خداوند عزوجل دوست دارد که همان گونه که به واجبات و احکام قطعیش

(۱۵۲) قرآن شناسی

ص: ۱۵۲

عمل می شود به اجازات و رخصتهایش نیز عمل شود .

بعضی از قرآن ، رخصت است و شخص مکلف آزاد است اگر خواست آنها را انجام دهد و اگر خواست ترک کند . بعضی از آن رخصتی است که ظاهرش برخلاف باطنش می باشد ، به ظاهر آن به گاه تقیه عمل می شود ولی به باطن آن حتی از باب تقیه هم نمی توان عمل کرد . بعضی از قسمت های قرآن خطابش به عده ای است ولی مقصود دیگران هستند . برخی از آن مخاطبش پیامبر صلی الله علیه و آله است، اما متعلقش امت او هستند . بعضی از قسمت های آن هست که حرام شمردنش جز با حلال شمردن آن شناخته نمی شود و قسمت هایی هم در قرآن هست که تألیف و تنزیل آن بر غیر معنایی است که درباره آن نازل شده است .

بعضی از قسمت های قرآن ، هست که پاسخ خدای متعال و حجت آوری او بر همه ملحدان و زندیقان و دهریه و ثنویه و قدریه و جبریه و بت پرستان و

قرآن شناسی (۱۵۳)

ص: ۱۵۳

آتش پرستان ، است و قسمت هایی از آن ، احتجاج بر ضد ترسایان (و اعتقادشان) درباره مسیح علیه السلام است و قسمت هایی از آن ردّ بر یهود و قسمت هایی از آن پاسخ به کسانی است که می گویند، نه ایمان قابل افزایش و کاهش است نه کفر. قسمت هایی از آن نیز در پاسخ به کسانی است که خیال می کنند بعد از مرگ و پیش از قیامت پاداش و کیفری در کار نیست .

آیات محکم و متشابه

الإمامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَمَّا سُئِلَ عَنِ تَفْسِيرِ الْمُحْكَمِ وَ الْمُتَشَابِهِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ : أَمَّا الْمُحْكَمُ الَّذِي لَمْ يَنْسَخْهُ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ فَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ : «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخْرُ مُتَشَابِهَاتٌ» وَإِنَّمَا هَلَكَ النَّاسُ فِي الْمُتَشَابِهِ لِأَنَّهُمْ لَمْ يَقِفُوا عَلَى مَعْنَاهُ وَ لَمْ يَعْرِفُوا حَقِيقَتَهُ ، فَوَضَّ عُوا لَهُ تَأْوِيلَاتٍ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ بَأْرَائِهِمْ وَ اسْتَعْنَوْا بِذَلِكَ عَنِ مَسْأَلِهِ

(۱۵۴) قرآن شناسی

ص: ۱۵۴

الأوصياء... و أمّا المُتَشَابِهُ مِنَ الْقُرْآنِ فَهُوَ الَّذِي اِنْحَرَفَ مِنْهُ ، مُتَّفِقُ اللَّفْظِ مُخْتَلِفُ الْمَعْنَى ، مِثْلُ قَوْلِهِ عَزَّوَجَلَّ : «يُضِلَّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ» فَنَسَبَ الضَّلَالَةَ إِلَى نَفْسِهِ فِي هَذَا الْمَوْضِعِ ، وَ هَذَا ضَلَالُهُمْ عَن طَرِيقِ الْجَنَّةِ بِفِعْلِهِمْ ، وَ نَسَبَهُ إِلَى الْكُفَّارِ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ وَ نَسَبَهُ إِلَى الْإِصْنَامِ فِي آيَةٍ أُخْرَى . (١)

در پاسخ به سؤال از معنای محکم و متشابه در کتاب خدای عزوجل ، فرمود : محکم آن آیه ای است که چیزی از قرآن آن را نسخ نکرده است ؛ این است سخن خدای عزوجل که می فرماید : «اوست کسی که کتاب را بر تو نازل کرد . برخی از آن آیاتی محکمند که آنها ام کتابند و برخی دیگر متشابهند» . مردم ، در آیات

قرآن شناسی (١٥٥)

ص: ١٥٥

١- البحار: ٩٣/٤ و (ص ١١ انظر تمام الكلام) و ٩٢/٣٨٢/١٥ و ص ٣٨٣/١٩ و ح ٢١.

متشابه به هلاکت درافتاده اند؛ زیرا معنای آن ها را نفهمیدند و حقیقت آنها را نشناختند. از این رو، با آرای شخصی خود آنها را تأویل و توجیه کردند و بدین سان خود را از رجوع به اوصیاء و پرسیدن از آنها بی نیاز دانستند ...

اما متشابه قرآن، آن است که از آن منحرف شده است. لفظش یکی و معنایش متفاوت است، مانند این سخن خدای عزوجل: «خدا هر که را بخواهد گمراه می کند و هر که را خواهد هدایت می کند». در این جا گمراه کردن را به خودش نسبت داده است و این گمراه کردن آنها از راه بهشت است به سبب افعال و اعمال خودشان. در جایی دیگر گمراهی را به کفار نسبت داده و در آیه ای دیگر به بت ها منتسب کرده است.

(۱۵۶) قرآن شناسی

ص: ۱۵۷

الإمامُ عليٌّ عليه السلام لعبدالله بن العباس لما بعثه للاحتجاج على الخوارج: لا تُخاصِمُهُم بالقرآن؛ فإنَّ القرآنَ حَمَلٌ ذو وُجوهٍ ، تقولُ و يقولونَ ، و لكنَّ حاجِجُهُم (خاصِمُهُم) بالسُّنَّةِ ، فَإِنَّهُمْ لَن يَجِدُوا عَنْهَا مَحِيصًا. (١)

هنگامی که عبدالله بن عباس را برای گفتگو با خوارج و اقامه حجت بر آنان فرستاد ، به او فرمود : با آنان به وسیله قرآن ستیزه مکن ؛ زیرا قرآن وجوه گوناگونی دارد . تو چیزی می گویی و آنها چیزی می گویند ، بلکه با آنان به وسیله سنت احتجاج کن ؛ زیرا که آنان در برابر سنت راه گریزی (و توجیهی) ندارند .

عِكْرَمَةُ : سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يُحَدِّثُ عَنِ الْخَوَارِجِ الَّذِينَ أَنْكَرُوا الْحُكْمَةَ

قرآن شناسی (١٥٧)

ص: ١٥٧

فَاعْتَرَلُوا عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ ، قَالَ : فَاغْتَرَلَ مِنْهُمْ إِثْنَا عَشَرَ أَلْفًا فَدَعَانِي عَلِيُّ فَقَالَ : اذْهَبْ إِلَيْهِمْ فَخَاصِمُهُمْ وَأَدْعُهُمْ إِلَى الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ ، وَلَا تُحَاجَّهُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ ذُو وُجُوهِ ، وَ لَكِنْ خَاصِمُهُمْ بِالسُّنَّةِ . (۱)

عکرمه : شنیدم که ابن عباس درباره خوارج ، همانان که حکمیت را نپذیرفتند از علی بن ابی طالب جدا شدند ، سخن می گوید . او گفت : دوازده هزار نفر از خوارج از سپاه علی کناره گرفتند ؛ علی مرا فراخواند و فرمود : نزد ایشان برو و آنان را به کتاب و سنت فراخوان و به وسیله قرآن با آنان احتجاج نکن ؛ زیرا قرآن وجوه گوناگون دارد ، بلکه به وسیله سنت (پیامبر) با ایشان بحث کن .

امیرمؤمنان علیه السلام که صحیفه جان رابه نورقرآن نورباران ساخته است، می فرماید:

(۱۵۸) قرآن شناسی

ص: ۱۵۸

«وَأِنَّ الْقُرْآنَ ظَاهِرُهُ أُنِيقٌ وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ لَا تَفْنَى عَجَائِبُهُ وَلَا تَنْقُضِي غَرَائِبُهُ وَلَا تُكْشِفُ الظُّلُمَاتُ إِلَّا بِهِ» . (۱)

قرآن ظاهری زیبا و شگفت انگیز و درونی پرمایه و عمیق دارد. اسرار نهفته و شگفتیهای آن پایان ناپذیر است و نوآوریهای آن هرگز به کهنگی نمی گراید و تیرگیهای جهل و بیداد، جز به کمک آن زدوده نمی شود .

قرآن از دیدگاه امام حسن علیه السلام

الإمام الحسنُ عليه السلام : إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ فِيهِ مَصَابِيحُ النُّورِ وَشِفَاءُ الصُّدُورِ فَلْيَجْلُ جَالٍ بِضَوْئِهِ وَلْيُلْجِمِ الصِّفَةَ قَلْبُهُ ، فَإِنَّ التَّفَكِيرَ حَيَاةَ الْقَلْبِ الْبَصِيرِ كَمَا يَمْشِي الْمُسْتَنِيرُ فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ.

قرآن شناسی (۱۵۹)

ص: ۱۵۹

۱- نهج البلاغه : خطبه ۱۸ .

براستی که در این قرآن، چراغ‌های روشنایی (بخش) و شفای سینه‌ها (و بیماری‌های دلها) است. پس، جلادهنده، باید که به نور آن (دیده دل خویش را) جلا-دهد و قلبش را بدان صفت لگام زند؛ زیرا که تلقین (قرآن) مایه حیات دل شخص با بصیرت است، همچنان که آدمی در تاریکی‌ها، با کمک نور راه خود را می‌پیماید.

الإمام الحسن عليه السلام: اِعْلَمُوا عِلْمًا يَقِينًا أَنْكُمْ ... لَنْ تَتْلُوا الْكِتَابَ حَقَّ تِلَاوَتِهِ حَتَّى تَعْرِفُوا الَّذِي حَرَفَهُ، فَإِذَا عَرَفْتُمْ ذَلِكَ عَرَفْتُمْ الْبِدْعَ وَالتَّكْلِيفَ (۱).

یقین بدانید که شما ... کتاب خدا را هرگز، چنان که باید و شاید، تلاوت نخواهید کرد، مگر آن گاه که بشناسید چه کسی آن را تحریف می‌کند؛

(۱۶۰) قرآن شناسی

ص: ۱۶۰

زیرا که هرگاه آن را شناختید ، بدعت ها و توجیحات متکلفانه را می شناسید .

قرآن از دیدگاه امام حسین علیه السلام

أُثْنِي عَلَى اللَّهِ أَحْسَنَ الثَّنَاءِ وَأَحْمَدُهُ عَلَى السَّيِّئِ وَالضَّرَّاءِ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَحْمَدُكَ عَلَيَّ أَنْ أَكْرَمْتَنَا بِالنُّبُوَّةِ وَجَعَلْتَ لَنَا سُبْحَانَ مَا عَا
وَأَبْصَارًا وَأَوْفَيْتَهُ وَعَلَّمْتَنَا الْقُرْآنَ وَفَقَّهْتَنَا فِي الدِّينِ فَأَجْعَلْنَا مِنَ الشَّاكِرِينَ .

حمد و سپاس خدا را ، به بهترین وجه می گویم که ما را با نبوت و پیامبری گرامی داشت و ما را فقیه و عالم در دین نمود و
قرآن را به ما تعلیم داد پس خدایا ما را از شاکرین واقعی قرار ده .

قرآن شناسی (۱۶۱)

ص: ۱۶۱

امام زین العابدین علیه السلام در صحیفه سجادیه می فرماید: وَ جَعَلْتُهُ نُورًا نَهْتَدِي مِنْ ظُلْمِ الضَّلَالَةِ وَ الْجَهَالَةِ بِاتِّبَاعِهِ ، وَ شِفَاءً لِمَنْ أَنْصَتَ بِفَهْمِ التَّضْيِيقِ إِلَى اسْتِمَاعِهِ ، وَ مِيزَانَ قَسِيطٍ لَا يَحِيفُ عَنِ الْحَقِّ لِسَانُهُ ، وَ نُورَ هُدًى لَا يَطْفَأُ عَنِ الشَّاهِدِينَ بُرْهَانُهُ ، وَ عَلَّمَ نَجَاهًا لَا يَضِلُّ مَنْ أَمَّ قَصْدَ سُنَّتِهِ ، وَ لَا تَنَالُ أَيْدِي الْهَلَكَاتِ مَنْ تَعَلَّقَ بِعُرْوَةِ عِصْمَتِهِ .

قرآن را نوری قرار داده ای که با پیروی از آن ، از تیرگی های گمراهی و نادانی به راه می آییم ؛ و درمانی برای آن کس که از روی اندیشه و باور به آن گوش سپارد ؛ و ترازوی عدلی که زبانه اش از حق به سوی دیگر میل نکند ؛ و نور هدایتگری که پرتو برهانش پیش چشم بینندگان خاموش نگردد؛ و نشانه نجات بخشی که هر کس آهنگ پیروی آن کند ، گمراه نشود و هر کس به ریسمان

(۱۶۲) قرآن شناسی

ص: ۱۶۲

عصمت آن درآویزد ، دست هلاکت به دامنش نرسد .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ اِحْطُطْ بِالْقُرْآنِ عَنَّا ثِقَلَ الْأَوْزَارِ ، وَ هَبْ لَنَا حُسْنَ شَمَائِلِ الْأَبْرَارِ ، وَ أَقْفُ بِنَا آثَارَ الَّذِينَ قَامُوا لَكَ
بِهَ آثَاءَ اللَّيْلِ وَ اطْرَافَ النَّهَارِ حَتَّى تُطَهِّرَنَا مِنْ كُلِّ دَنَسٍ بَطَّهْرِهِ ، وَ تَقْفُو بِنَا آثَارَ الَّذِينَ اسْتِضَاءُوا بِنُورِهِ ، وَ لَمْ يُلْهِهِمُ الْأَمَلُ عَنِ
الْعَمَلِ فَيَقْطَعَهُمْ بِخُدَعِ غُرُورِهِ .

خدایا ، بر محمد و خاندانش درود فرست و به حرمت قرآن ، سنگینی بار گناهان را از دوش ما بردار و خواهی پسندیده نیکان
را به ما ارزانی کن و ما را پی سپار کسانی قرار ده که برای تو در نیمه های شب، در آغاز و انجام روز، قرآن می خوانند و آن
را به پای می دارند ، تا به پاکی آن ما را از هر ناپاکی بری سازی و به راه کسانی ببری که با نور قرآن روشنی یافته اند و
آرزوها مانع کارهای نیک ایشان نشده است تا به فریب و نیرنگ بازشان دارد .

قرآن شناسی (۱۶۳)

ص: ۱۶۳

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَاجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي ظُلْمِ اللَّيَالِي مُونِسًا وَ مِنْ نَزَعَاتِ الشَّيْطَانِ وَ خَطَرَاتِ الْوَسَاوِسِ حَارِسًا ، وَ لِاقْدَامِنَا عَنْ نَقْلِهَا إِلَى الْمَعَاصِي حَابِسًا ، وَ لِأَلْسِنَتِنَا عَنْ الْخَوْضِ فِي الْبَاطِلِ مِنْ غَيْرِ مَا آفَهُ مُخْرِسًا ، وَ لِجَوَارِحِنَا عَنْ اِقْتِرَافِ الْاِثَامِ زَاجِرًا ، وَ لِمَا طَوَّتِ الْغَفْلَةُ عَنَّا مِنْ تَصْفُوحِ الْاِعْتِبَارِ نَاشِرًا ، حَتَّى تُوصَلَ اِلَى قُلُوبِنَا فَهَمَّ عَجَائِبِهِ ، وَ زَوَاجِرِ اُمَثَالِهِ الَّتِي ضَعُفَتِ الْجِبَالُ الرَّوَاسِي عَلَى صَلَاتِهَا عَنْ اِحْتِمَالِهِ .

خدایا ، بر محمد و خاندانش درود فرست و چنان کن که قرآن در تاریکی شب ها مونس ما باشد و ما را از تحریکات شیطان و اندیشه های وسوسه آلود در امان دارد و پاهایمان را از رفتن به سوی گناهان مانع شود و زبان ها را از گفتن ناحق و نادرست بی آنکه آفتی بینند لال گردانند و اعضا و جوارح ما را از آلوده گشتن به گناه بازدارد و ما را از نگرستن به دیده عبرت در امور ، که دست

(۱۶۴) قرآن شناسی

ص: ۱۶۴

بی خبری پوشیده داشته است ، آگاه ساز ، تا فهم شگفتی های قرآن و مثل های هشداردهنده آن که کوه های استوار ، با همه سرسختی ، از حمل آن ناتوان اند به دل هایمان راه یابد .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَ أَدِمِ بِالْقُرْآنِ صِلَاحَ ظَاهِرِنَا ، وَ اخْجِبْ بِهٖ خَطَرَاتِ الْوَسَاوِسِ عَنِ صِحَّهِ ضَمَائِرِنَا ، وَ اغْسِلْ بِهٖ دَرَنَ قُلُوبِنَا وَ عَلَائِقَ أَوْزَارِنَا ، وَ اجْمَعْ بِهٖ مُنْتَشِرَ أُمُورِنَا ، وَ أَرُوْ بِهٖ فِي مَوْقِفِ الْعُرْضِ عَلَيْكَ ظَمَأَ هَوَاجِرِنَا ، وَ اكْسِنَا بِهٖ حُلَلَ الْأَمَانِ يَوْمَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ فِي تُسُورِنَا .

خدایا ، بر محمد و خاندانش درود فرست و با قرآن همیشه ظاهر ما را آراسته بدار و اندیشه های وسوسه آلود را از دست یافتن به خلوص باطن ما منع نما و آلودگی دل های ما و علاقه ما به گناهان را برطرف ساز و آشفتگی کارهای ما را بسامان کن و در گرمگاه روز رستاخیز ، عرضه اعمال ، سوز تشنگی ما را به آب

قرآن شناسی (۱۶۵)

ص: ۱۶۵

رحمت قرآن فرو بنشان و در روز «هراسِ بزرگ» که از گورها برانگیخته شویم ، بر تن ما جامه های امن ببوشان .

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَهُوِّنْ بِالْقُرْآنِ عِنْدَ الْمَوْتِ عَلَى أَنْفُسِنَا كَرْبَ السِّيَاقِ ، وَجَهْدَ الْأَنِينِ ، وَتَرَادُفَ الْحَشَارِحِ إِذَا بَلَغَتِ
النُّفُوسُ التَّرَاقِيَّ «وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ» (۱) وَتَجَلَّى مَلَكُ الْمَوْتِ لِقَبْضِهَا مِنْ حُجْبِ الْعُيُوبِ ، وَرَمَاهَا عَنِ قَوْسِ الْمَنَايَا بِأَسْهُمِمْ وَحَشَّه
الْفِرَاقِ ، وَدَافَ لَهَا مِنْ دُعَافِ الْمَوْتِ كَأَسَا مَسْمُومَةٍ الْمَدَاقِ ، وَدَنَا مِنَّا إِلَى الْآخِرَةِ رَحِيلٌ وَانْطِلَاقٌ ، وَصَارَتِ الْأَعْمَالُ قَلَائِدَ فِي
الْأَعْنَاقِ ، وَكَانَتِ الْقُبُورُ هِيَ الْمَأْوَى إِلَى مِيقَاتِ يَوْمِ التَّلَاقِ .

خدایا ، بر محمد و خاندانش درود فرست و از برکت قرآن ، سختی جان کندن

(۱۶۶) قرآن شناسی

ص: ۱۶۶

و رنج ناله کردن و به شماره افتادن نَفَس ها را هنگام مرگ بر ما آسان کن ؛ «آن گاه که جان ها به گلوگاه می رسد و کسی می گوید : کیست آن که افسون کند و شفا بخشد؟» پس فرشته مرگ برای گرفتن جان وی از پرده های غیب چهره بنماید و از کمان مرگ ، تیرهای وحشت فراق به سوی او پرتاب کند و برایش جامی از زهر مرگ ، که طعم شرنگک دارد ، به هم آمیزد و زمان کوچیدن و روان شدن ما به جهان دیگر نزدیک و نزدیک تر شود و کارهای ما همچون گردنبند بر گردن ما بسته باشد و تا روزیدار [=رستاخیز] گورها منزلگاه های ما گردند. (۱)

الإمامُ زَيْنُ العابدِينِ عليه السلامَ عِنْدَ خَتْمِهِ الْقُرْآنَ : اللَّهُمَّ فَإِذَا أَفْذَنَّا الْمَعُونَةَ عَلَى تِلَاوَتِهِ وَ سَيَّهَلَّتْ جَوَابِي أَلَسْتِنَا بِحُسْنِ عِبَارَتِهِ فَاجْعَلْنَا مِمَّنْ يَرَعَاهُ حَقًّا

قرآن شناسی (۱۶۷)

ص: ۱۶۷

۱- صحیفه سجادیه امام زین العابدین علیه السلام ترجمه : محمدمهدی رضایی ، ناشر : نشر جمال ، قم .

رِعَايَتِهِ ، وَ يَدِينُ لَكَ بِاعْتِقَادِ التَّسْلِيمِ لِمُحْكَمِ آيَاتِهِ . (۱)

پس از ختم قرآن ، می گفت : بارخدایا ! اکنون که در تلاوت قرآن به ما کمک عطا فرمودی و به سبب نیکویی عبارت و بیان آن ، سختی و درشتی (فصیح نبودن) زبان های ما را نرم و آسان کردی ، پس ما را از کسانی قرار ده که آن را آن گونه که حق و سزاوار است رعایت می کنند (و به کار می بندند) و با اعتقاد به تسلیم در برابر آیات محکم آن ، تو را اطاعت می نمایند .

الإمامُ زَيْنُ العَابِدِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : آيَاتُ الْقُرْآنِ خَزَائِنُ الْعِلْمِ ، فَكُلَّمَا فَتَحْتَ خِزَانَةً فَيَنْبَغِي لَكَ أَنْ تَنْظُرَ فِيهَا . (۲)

(۱۶۸) قرآن شناسی

ص: ۱۶۸

۱- الصحيفه السجادية : ۱۵۸ الدعاء ۴۲ .

۲- البحار : ۹۲/۲۱۱/۴ و ص ۲۱۶/۲۲ .

آیه های قرآن گنجینه های دانش هستند . پس ، هرگاه گنجینه ای گشوده شد ، شایسته است که در آن نظرافکنی .

الإمامُ زينُ العابدين عليه السلام : كتابُ اللَّهِ عزَّوجلَّ على أربعِ أشياء : على العبارةِ والإشارةِ ، واللَّطائفِ ، والحقائقِ . فالعبارةُ للعوامِّ ، والإشارةُ للخواصِّ ، واللَّطائفُ للأولياءِ والحقائقُ للأنبياءِ . (1)

کتاب خدای عزوجل بر چهار چیز است : عبارت (ظاهر) ، اشاره ، لطایف و حقایق . عبارت ، برای عامه مردم است ، اشاره برای خواص ، لطایف برای اولیاء و حقایق برای انبیاء .

قرآن شناسی (۱۶۹)

ص: ۱۶۹

عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْعَبَّاسِ ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ سُفْيَانَ الْحَرِيرِيِّ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ سَعِيدِ الْخَفَّافِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَا سَعِيدُ تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّ الْقُرْآنَ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي أَحْسَنِ صُورِهِ نَظَرَ إِلَيْهَا الْخَلْقُ وَالنَّاسُ صُفُوفٌ عَشْرُونَ وَ مِائَةٌ أَلْفٍ صَفٌّ ، ثَمَانُونَ أَلْفَ صَفٍّ أُمَّهُ مُحَمَّدٍ وَ أَرْبَعُونَ أَلْفَ صَفٍّ مِنْ سَائِرِ الْأُمَّمِ فَيَأْتِي عَلَى صَفِّ الْمُسْلِمِينَ فِي صُورِهِ رَجُلٌ فَيَسَلُّمْ فَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ ثُمَّ يَقُولُونَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ نَعَرَفُهُ بِنَعْتِهِ وَ صِفَتِهِ غَيْرَ أَنَّهُ كَانَ أَشَدَّ اجْتِهَادًا مَنَا فِي الْقُرْآنِ فَمِنْ هُنَاكَ أُعْطِيَ مِنَ الْبَهَاءِ وَ الْجَمَالِ وَ النُّورِ مَا لَمْ نُعْطَهُ ثُمَّ يُجَاوِزُ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى صَفِّ الشُّهَدَاءِ فَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ [الشُّهَدَاءُ] ثُمَّ يَقُولُونَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الرَّبُّ الرَّحِيمُ إِنَّ هَذَا الرَّجُلَ مِنَ الشُّهَدَاءِ نَعَرَفُهُ بِسِمَّتِهِ وَ صِفَتِهِ غَيْرَ أَنَّهُ مِنْ شُهُدَاءِ الْبَحْرِ فَمِنْ

(۱۷۰) قرآن شناسی

ص: ۱۷۰

هُنَاكَ أُعْطِيَ مِنَ الْبُهَاءِ وَالْفَضْلِ مَا لَمْ نُعْطَهُ ؛ قَالَ : فَيَتَجَاوَزُ حَتَّى يَأْتِيَ [عَلَى] صَفِّ شُهَدَاءِ الْبَحْرِ فِي صُورِهِ شَهِيدٍ فَيَنْظُرُ إِلَيْهِ شُهَدَاءُ الْبَحْرِ فَيَكْثُرُ تَعْجِبُهُمْ وَيَقُولُونَ : إِنَّ هَذَا مِنْ شُهَدَاءِ الْبَحْرِ نَعْرِفُهُ بِسَمْتِهِ وَصِفَتِهِ غَيْرَ أَنَّ الْجَزِيرَةَ الَّتِي أُصِيبَ فِيهَا كَانَتْ أَعْظَمَ هَوْلًا مِنَ الْجَزِيرَةِ الَّتِي أَصَبْنَا فِيهَا فَمِنْ هُنَاكَ أُعْطِيَ مِنَ الْبُهَاءِ وَالْجَمَالِ وَالنُّورِ مَا لَمْ نُعْطَهُ ، ثُمَّ يُجَاوِزُ حَتَّى يَأْتِيَ صِيفَ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ فِي صُورِهِ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ فَيَنْظُرُ النَّبِيُّونَ وَالْمُرْسَلُونَ إِلَيْهِ فَيَسْتَدُّ لِدَلِكِ تَعْجِبُهُمْ وَيَقُولُونَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ إِنَّ هَذَا النَّبِيَّ مُرْسَلٌ نَعْرِفُهُ بِسَمْتِهِ وَصِفَتِهِ غَيْرَ أَنَّهُ أُعْطِيَ فَضْلًا كَثِيرًا قَالَ : فَيَجْتَمِعُونَ فَيَأْتُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَيَسْأَلُونَهُ وَيَقُولُونَ : يَا مُحَمَّدُ مَنْ هَذَا ؟ فَيَقُولُ لَهُمْ : أَوْ مَا تَعْرِفُونَهُ ؟ فَيَقُولُونَ مَا نَعْرِفُهُ هَذَا مِمَّنْ لَمْ يَغْضَبِ اللَّهُ عَلَيْهِ ، فَيَقُولُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : هَذَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ فَيَسْأَلُ ثُمَّ يُجَاوِزُ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى صَفِّ الْمَلَائِكَةِ فِي سُورَةِ مَلِكٍ مُقَرَّبٍ

قرآن شناسی (۱۷۱)

ص: ۱۷۱

فَتَنْظُرُ إِلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ فَيَسْتَأْذِنُ تَعْجَبُهُمْ وَيَكْبُرُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ لِمَا رَأَوْا مِنْ فَضْلِهِ وَيَقُولُونَ : تَعَالَى رَبُّنَا وَتَقَدَّسَ إِنَّ هَذَا الْعَبْدَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ نَعْرِفُهُ بِسَمِيَّتِهِ وَصِفَتِهِ غَيْرَ أَنَّهُ كَانَ أَقْرَبَ الْمَلَائِكَةِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مَقَامًا فَمِنْ هُنَاكَ أَلْبَسَ مِنَ النُّورِ وَالْجَمَالِ مَا لَمْ نَلْبَسْ ، ثُمَّ يُجَاوِزُ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى رَبِّ الْعِزَّةِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَيَخِرُّ تَحْتَ الْعَرْشِ فَيُنَادِيهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَا حُجَّتِي فِي الْأَرْضِ وَكَلَامِي الصَّادِقَ النَّاطِقَ اذْفَعْ رَأْسَكَ وَسَلِّ تَعْطُ وَاشْفَعْ تُشَفِّعُ فَيَرْفَعُ رَأْسَهُ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : كَيْفَ رَأَيْتَ عِبَادِي ؟ فَيَقُولُ : يَا رَبِّ مِنْهُمْ مَنْ صَانَنِي وَحَافِظَ عَلَيَّ وَ لَمْ يُضَيِّعْ شَيْئًا وَ مِنْهُمْ مَنْ ضَيَّعَنِي وَاسْتَخَفَّ بِحَقِّي وَ كَذَّبَ بِي وَ أَنَا حُجَّتُكَ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ ، فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى : وَ عِزَّتِي وَ جَلَالِي وَ اِرْتِفَاعَ مَكَانِي لِأُثْبِتَنَّ عَلَيْكَ الْيَوْمَ أَحْسَنَ الثَّوَابِ وَ لِأَعَاقِبَنَّ عَلَيْكَ الْيَوْمَ أَلِيمَ الْعِقَابِ قَالَ : فَيَرْجِعُ الْقُرْآنُ رَأْسَهُ فِي صُورِهِ أُخْرَى ، قَالَ : فَقُلْتُ لَهُ : يَا أَبَا جَعْفَرٍ فِي أَيِّ صُورِهِ

(١٧٢) قرآن شناسی

ص: ١٧٢

يَرْجِعُ؟ قَالَ: فِي صُورِهِ رَجُلٌ شَاحِبٌ مُتَغَيِّرٌ يُبَصِّرُهُ أَهْلُ الْجَمْعِ فَيَأْتِي الرَّجُلَ مِنْ شَيْعَتِنَا الَّذِي كَانَ يَعْرِفُهُ وَيُجَادِلُ بِهِ أَهْلَ الْخِلَافِ
فَيَقُومُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَيَقُولُ: مَا تَعْرِفُنِي؟ فَيَنْظُرُ إِلَيْهِ الرَّجُلُ فَيَقُولُ: مَا أَعْرِفُكَ يَا عَبْدَ اللَّهِ، قَالَ: فَيَرْجِعُ فِي صُورَتِهِ الَّتِي كَانَتْ فِي الْخَلْقِ
الْأَوَّلِ وَيَقُولُ: مَا تَعْرِفُنِي؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَقُولُ الْقُرْآنُ: أَنَا الَّذِي أَسْهَرْتُ لَيْلَكَ وَأَنْصَبْتُ عَيْشَكَ سَمِعْتَ الْأَذَى وَرُجِمْتَ
بِالْقَوْلِ فِيَّ، أَلَا- وَإِنَّ كُفْلَ تَاجِرٍ قَدِ اسْتَوْفَى تِجَارَتَهُ وَأَنَا وَرَاءَكَ الْيَوْمَ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى رَبِّ الْعِزَّةِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَيَقُولُ: يَا
رَبِّ يَا رَبِّ عَيْدِكَ وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ قَدْ كَانَ نَصَبًا فِيَّ، مُوَاطِبًا عَلَيَّ، يُعَادِي بِسَبَبِي وَيُحِبُّ فِيَّ وَيُبْغِضُ؛ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ:
أَدْخِلُوا عِبْدِي جَنَّتِي وَاكْسُوهُ حِلَّةً مِنْ حَامِلِ الْجَنَّةِ وَتَوَجَّوهُ بِتَاجٍ، فَإِذَا فَعِلَ بِهِ ذَلِكَ عَرَضَ عَلَى الْقُرْآنِ فَيُقَالُ لَهُ: هَلْ رَضِيتَ بِمَا
صَنَعَ بِوَلِيِّكَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ إِنِّي اسْتَقَلُّ هَذَا لَهُ فَرْدُهُ مَزِيدَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، فَيَقُولُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَعُلُوِّي

قرآن شناسی (۱۷۳)

ص: ۱۷۳

وَأَرْتَفَاعِ مَكَانِي لِأَنْحَلْنَ لَهُ الْيَوْمَ خَمْسَةَ أَشْيَاءَ مَعَ الْمَزِيدِ لَهُ وَ لِمَنْ كَانَ بِمَنْزِلَتِهِ إِلَّا إِنَّهُمْ شَبَابٌ لَا يَهْرُمُونَ وَ أَصِحَاءٌ لَا يَسْقُمُونَ وَ
 أَغْنِيَاءٌ لَا يَفْتَقِرُونَ وَ فَرِحُونَ لَا يَحْزَنُونَ وَ أَحْيَاءٌ لَا يَمُوتُونَ . ثُمَّ تَلَاهِيهِ الْآيَةَ «لَا يَدْخُلُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى» قَالَ قُلْتُ :
 جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ وَ هَلْ يَتَكَلَّمُ الْقُرْآنُ فَتَبَسَّمَ ثُمَّ قَالَ : رَحِمَ اللَّهُ الضُّعَفَاءَ مِنْ شِيعَتِنَا إِنَّهُمْ أَهْلُ تَسْلِيمٍ ثُمَّ قَالَ : نَعَمْ يَا سَعْدُ وَ
 الصَّلَاةُ تَتَكَلَّمُ وَ لَهَا صُورَةٌ وَ خَلْقٌ تَأْمُرُ وَ تَنْهَى ، قَالَ سَعْدُ : فَتَغَيَّرَ لِدَلِيلِكَ لَوْنِي وَ قُلْتُ : هَذَا شَيْءٌ لَا اسْتَطِيعُ [أَنَا] اتِّكَلَّمَ بِهِ فِي النَّاسِ
 فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ : وَ هَلِ النَّاسُ إِلَّا شِيعَتُنَا فَمَنْ لَمْ يَعْرِفِ الصَّلَاةَ فَقَدْ أَنْكَرَ حَقَّنَا ثُمَّ قَالَ : يَا سَعْدُ أَسْمِعْكَ كَلَامَ الْقُرْآنِ ؟ قَالَ سَعْدُ :
 فَقُلْتُ : بَلَى صَبَى اللَّهُ عَلَيَّ فَقَالَ : «إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ وَ لَمَّا ذُكِرَ اللَّهُ أَكْبَرُ» فَالْتَهَى كَلَامَ وَ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ
 رِجَالٌ وَ نَحْنُ ذِكْرُ اللَّهِ وَ نَحْنُ أَكْبَرُ .

سعد خفاف گوید : حضرت باقر علیه السلام فرمود : ای سعد قرآن را بیاموزید زیرا

(۱۷۴) قرآن شناسی

ص: ۱۷۴

قرآن در بهترین صورت ها که مردم دیده اند روز قیامت بیاید و مردم در یکصد و بیست هزار صف هستند ، که هشتاد هزار آن صف ها از امت محمد است و چهل هزار صف از امت های دیگر ، پس به صورت مردی در برابر صف مسلمانان درآید و آنها به وی نظر کنند و گویند : معبودی جز خدای بردبار و کریم نیست ، همانا این مردی از مسلمانان است که به سیما و صفت او را بشناسیم جز اینکه او درباره قرآن کوشاتر از ما بوده و از این رو درخشندگی و زیبایی و روشنی بیشتری به او داده شده که به ما داده نشده ، سپس از آنها بگذرد تا در برابر صف شهیدان قرار گیرد ، شهداء بر او نظر کنند و گویند : معبودی جز خدای پروردگار مهربان نیست ، این مرد از شهیدان است که ما او را به سیما و صفت بشناسیم جز اینکه او از شهیدان در دریا است و به همین دلیل به او زیبایی و برتری داده اند و به ما نداده اند ؛ فرمود : پس بگذرد تا بصورت شهیدی در برابر صف شهیدان دریا

رسد؛ پس آنان به او نگاه کنند و شگفت آنها بسیار گردد و گویند: این از شهیدان در دریا است که ما او را به علامت و صفت بشناسیم جز اینکه آن جزیره که این (مرد) در آن شهید شده هولناک تر از جزیره ای است که ما در آن گرفتار شدیم و روی این جهت است که به او درخشندگی و زیبایی و روشنی بیشتری از ما داده اند؛ پس از آنان نیز بگذرد تا به صف پیمبران و مرسلین رسد در صورت یک پیمبر مرسل، پس پیمبران و مرسلین به او نگاه کنند و تعجبشان از دیدن او بسیار گردد و گویند: معبودی جز خدای بردبار کریم نیست به راستی این پیمبر مرسلی است که ما او را بنشانی و وصفش بشناسیم جز اینکه به او برتری بسیاری داده شده.

فرمود: پس همگی گرد آیند و خدمت رسول خدا آیند و از او پرسند و گویند: ای محمد این کیست به آنها فرماید: آیا او را نمی شناسید؛ گویند: ما او را

شناسیم (جز اینکه معلوم است که) او از آنهاست که خدا بر او خشم نکرده ، پس رسول خدا صلی الله علیه و آله فرماید : این حجت خدا است بر خلقش پس سلام کند و بگذرد تا به صف فرشتگان رسد بصورت فرشته ای ، پس فرشتگان به او نظر افکنند و سخت درشگفت روند و چون برتری او را ببینند بر آنها گران آید و گویند : پروردگار ما متعالی و مقدس است این بنده ای است از فرشتگان که او را بنشانی و وصفش بشناسیم جز اینکه او از نظر مقام و مرتبه نزدیک ترین فرشتگان است نزد خدای عزوجل و از این نظر نور و جمالی دارد که ما نداریم ، پس بگذرد تا به درگاه رب العزه تبارک و تعالی رسد و پای عرش به سجده درافتد . خدای تعالی او را ندا کند : ای حجت من در زمین و ای سخن راست و گویایم سربردار و بخواه تا به تو داده شود و شفاعت کن تا شفاعت پذیرفته شود ، پس سربردارد و خدای تبارک و تعالی به او فرماید : بندگان مرا (نسبت به خود) چگونه دیدی ؟ عرض کند:

قرآن شناسی (۱۷۷)

ص: ۱۷۷

بار پروردگارا برخی از ایشان مرا نگهداری کرد و محفوظ داشت و چیزی از مرا ضایع نکرد و برخی از ایشان مرا ضایع کرد و حق مرا (بر خود) سبک شمرد و مرا تکذیب کرد با اینکه من حجت تو بر تمامی بندگانت بودم؟ پس خدای تبارک و تعالی فرماید: به عزت و جلال خودم و مکانت والایم سوگند امروز بهترین ثواب را به تو دهم و دردناک ترین کیفر را به خاطر تو بکنم.

فرمود: پس قرآن در صورت دیگری برگردد، (سعد خفاف) گوید: من عرض کردم: در چه صورتی باز گردد ای اباجعفر؟ فرمود: در صورت مردی رنگ پریده و متغیر که اهل محشر او را ببینند، پس بیاید نزد مردی از شیعیان ما که او رامی شناخته و بدان با مخالفین بحث می کرده و در برابرش بایستد و به او بگوید: مرا نمی شناسی؟ آن مرد به او نگاه کند و گوید: ای بنده خدا من تو را نشناسم پس بدان صورت که در خلقت اولیه بوده است باز گردد و گوید: مرا نشناسی؟ گوید:

(۱۷۸) قرآن شناسی

ص: ۱۷۸

چرا ، پس قرآن گوید : منم که تو را به شب بیداری کشیدم و در زندگیت تو را به تعب افکندم ، درباره من ناهنجار شنیدی و رانده در گفتار شدی ، آگاه باش که همانا هر تاجری سود خود را دریافت کند و من امروز پشتیبان و پشت سرت هستم فرمود : پس او را به سوی پروردگار تبارک و تعالی برد و گوید : پروردگارا پروردگارا بنده تو است و تو به او داناتری که رنجکش درباره من بود و مواظب بر من بود ، به خاطر من (با دشمنانم) دشمنی می کرد و دوستی و خشمش درباره من بود ، پس خدای عزوجل فرماید : بنده ام را وارد بهستم کنید و از جامه های بهستی به او بیوشانید و تاج بر سرش نهید و چون با او چنین کنند او را به قرآن نشان دهند و گویند : آیا به آنچه درباره دوست رفتار شد خشنود شدی؟ گوید: بار پروردگارا من این را کم شمرم خیر را درباره اش افزون کن خداوند فرماید : به عزت و جلال و ارتفاع مقامم سوگند امروز به او و هر که در پایه اوست پنج چیز و

قرآن شناسی (۱۷۹)

ص: ۱۷۹

افزون کنم ، آگاه باش که ایشان جوانانی باشند که پیر نشوند و تندرستانی باشند که بیمار نگردند و توانگرانی باشند که نادار نشوند و خرسندانی باشند که غمگین نشوند و زنده هایی باشند که نمیرند ، سپس (امام باقر علیه السلام) این آیه را خواند : «نچشند در آن مرگ را جز همان مرگ نخستین» (۵۶ / دخان) . (سعد) گوید : عرض کردم : فدایت کردم ای اباجعفر آیا قرآن نیز سخن گوید ؟ حضرت لبخندی زد و فرمود : خدا رحمت کند شیعیان ساده دل ما را که اهل تسلیم هستند (و به سخنان ما گردن نهند) سپس فرمود : آری ای سعد نماز هم سخن گوید و صورتی و خلقتی دارد ، فرمان می دهد ، قدغن می کند ، سعد گوید : از این سخن رنگ من گشت و گفتم : این (دیگر) چیزی است که من نمی توانم میان مردم بگویم ؟ حضرت باقر علیه السلام فرمود : آیا مردم جز همان شیعیان ما هستند پس هر که نماز را نشناسد حق ما را منکر شده سپس فرمود : ای سعد من کلام قرآن را (هم اکنون)

(۱۸۰) قرآن شناسی

ص: ۱۸۰

بگوش تو برسانم؟ سعد گوید: عرض کردم: بلی رحمت خدا بر شما باد، فرمود: «همانا نماز بازمی دارد از فحشاء (ناشایست) و منکر (ناپسند) و هر آینه ذکر (یاد) خدا بزرگتر است» (۴۵ / عنکبوت) پس نهی (که همان بازداشتن می باشد) سخن است و فحشاء و منکر مردانی هستند و مائیم ذکر خدا و ما بزرگتریم.

الإمامُ الباقرُ عليه السلام: مَنْ دَخَلَ عَلَى إِمَامٍ جَائِرٍ فَقَرَأَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ يُرِيدُ بِذَلِكَ عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا لِعِنِّ الْقَارِئِ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرَ لَعْنَاتٍ وَلِعِنِّ الْمُسْتَمِعَ بِكُلِّ حَرْفٍ لَعْنَةً. (۱)

هر کس نزد پیشوایی ستمگر برود و به قصد رسیدن به مال و منالی از دنیا برای او قرآن بخواند، قاری درازای هر حرفی که می خوانده لعنت می شود و شنونده برای

قرآن شناسی (۱۸۱)

ص: ۱۸۱

۱- الاختصاص: ۲۶۲.

هر حرفی یک لعنت .

الإمامُ الباقرُ عليه السلام : إِنَّ للقرآنِ بَطْنَ ، و للبطنِ بَطْنَ ، و لَهُ ظَهْرٌ ، و للظَّهِرِ ظَهْرٌ ، ... و لیسَ شیءٌ أبَعِدَ من عُقولِ الرِّجالِ مِنْ تفسیرِ القرآنِ ، إِنَّ الآیةَ لَتُكُونُ أَوَّلُهَا فی شیءٍ و آخِرُهَا فی شیءٍ ، و هُوَ کلامٌ مُتَّصِلٌ یَتَصَرَّفُ علی وُجوهٍ . (۱)

همانا قرآن باطنی دارد و باطنش نیز باطنی دارد . و ظاهری دارد و ظاهرش نیز ظاهری دارد ... از دسترس خرد مردان چیزی دورتر از تفسیر قرآن نیست ؛ (زیرا) آیه قرآن آغازش درباره چیزی است و پایانش درباره چیزی دیگر . قرآن گفتاری پیوسته است که به شکل ها و معانی گوناگون حمل می شود .

الإمامُ الباقرُ عليه السلام : لِقَتَادَةَ بِنِ دِعَامَةَ : یا قَتَادَةُ ، أَنْتَ فقیهُ أَهلِ البصره ؟ فقال :

(۱۸۲) قرآن شناسی

ص: ۱۸۲

هكذا يزعمون ، فقال أبو جعفر عليه السلام : بلغني أنك تفسر القرآن ، قال له قتاده : نعم ، فقال أبو جعفر عليه السلام : يعلم تفسره أم بجهل؟ قال: لا، يعلم إلى أن قال يا قتاده، إنما يعرف القرآن من خوطب به . (۱)

به قتاده بن دعامة فرمود : ای قتاده ! توفقیه بصریان هستی ؟ عرض کرد : این طور خیال می کنند . امام باقر فرمود : شنیده ام که تفسیر قرآن می گویی . قتاده عرض کرد : آری . امام باقر علیه السلام فرمود : از روی علم تفسیرش می کنی یا از روی ناآگاهی ؟ عرض کرد : نه ، از روی علم تا آنجا که فرمود ای قتاده ! قرآن را در حقیقت کسی می شناسد ، که مخاطب آن بوده است .

عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَجِيئُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي أَحْسَنِ مَنْظُورٍ

قرآن شناسی (۱۸۳)

ص: ۱۸۳

۱- الکافی : ۸/۳۱۱/۴۸۵ .

إِلَيْهِ صُورَةٌ فَيُمَرُّ بِالْمُسْلِمِينَ فَيَقُولُونَ : هَذَا الرَّجُلُ مِنَّا ، فَيَجَاوِزُهُمْ إِلَى النَّبِيِّنَ فَيَقُولُونَ : هُوَ مِنَّا ، فَيَجَاوِزُهُمْ إِلَى الْمَلَائِكَةِ الْمُقَرَّبِينَ فَيَقُولُونَ : هُوَ مِنَّا ؛ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى رَبِّ الْعِزَّةِ عَزَّوَجَلَّ فَيَقُولُ : يَا رَبُّ فَلَانُ بْنُ فَلَانٍ أَظْمَأْتُ هَوَاجِرَهُ وَاسْتَهَرْتُ لَيْلَهُ فِي دَارِ الدُّنْيَا وَفُلَانُ بْنُ فَلَانٍ لَمْ أَظْمِئْ هَوَاجِرَهُ وَ لَمْ أُسْهِزْ لَيْلَهُ فَيَقُولُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى : أَدْخَلْتُهُمُ الْجَنَّةَ عَلَى مَنْزِلِهِمْ فَيَقُومُ فَيَتَّبِعُونَهُ ، فَيَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ : اقْرَأُوا وَارْقَهُ قَالَ : فَيَقْرَأُ وَ يَرْقَى حَتَّى يَبْلُغَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَنْزِلَتَهُ الَّتِي هِيَ لَهُ فَيَنْزِلُهَا .

حضرت باقر علیه السلام فرمود : روز قیامت قرآن به بهترین صورت بیاید و بر مسلمین گذر کند آنها گویند: این مرد از ما است، از آنان بگذرد و نزد پیمبران آید ، آنها نیز گویند : از ما است ، از آن ها نیز بگذرد و نزد فرشتگان مقرب آید آنان هم گویند:از ما است، تا اینکه به درگاه پروردگارت عزت رسد و بگوید: پروردگار افلانکس پسر فلانکس را من در دنیاروزهای گرمش را به تشنگی کشانده و شب هایش را به

(۱۸۴) قرآن شناسی

ص: ۱۸۴

بیداری و فلان کس پسر فلانکس را نه روزهایش را به تشنگی بردم و نه شبش را به بیداری، پس خدای تبارک و تعالی فرماید: آنان را به بهشت بیرون بیاورید، پس قرآن برخیزد و آنان نیز دنبالش بروند و به هر مؤمنی بگویند: قرآن بخوان و بالا برو، حضرت فرمود: پس هر کدام قرآن می خوانند و بالا می روند تا هر مردی از آنها به منزلی که برای او مقرر شده برسد و در آن فرود آید.

قرآن از دیدگاه امام صادق علیه السلام

قال أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ الْعَزِيزَ الْجَبَّارَ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ كِتَابَهُ وَهُوَ الصِّادِقُ الْبَارُّ، فِيهِ نَحْبُكُمْ وَنَحْبُ مَنْ قَبْلَكُمْ وَنَحْبُ مَنْ بَعْدَكُمْ وَنَحْبُ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَوْ أَتَاكُمْ مَنْ يُخْبِرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ لَتَعَجَبْتُمْ. (۱)

قرآن شناسی (۱۸۵)

ص: ۱۸۵

حضرت صادق علیه السلام فرمود: همانا خدای عزیز و جبار کتابش را بر شما فرود فرستاده و او است راستگو و نیک خواه، در آن کتاب است آگاهی از شما و آنانکه پیش از شما بودند و آنانکه پس از شمایند و آگاهی از آسمان و زمین و اگر کسی نزد شما آید و از آنها به شما آگاهی دهد هر آینه شما در شکفت شوید.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ فِيهِ مَنَارُ الْهُدَى وَ مَصَابِيحُ الدُّجَى فَلْيَجْلُ جَالٍ بَصِيرَةً وَ يَفْتَحْ لِلضِّيَاءِ نَظْرَهُ فَإِنَّ التَّفَكُّرَ حَيَاةَ قَلْبِ الْبَصِيرِ، كَمَا يَمْشِي الْمُسْتَنِيرُ فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ.

حضرت صادق علیه السلام فرمود: همانا این قرآن (کتابی) است که در آن است جایگاه نور هدایت و چراغ های شب تار، پس شخص تیزبین باید که در آن دقت کند و برای پرتوش نظر خویش را بگشاید، زیرا که اندیشه کردن زندگانی دل بینا است، چنانکه آنکه جویای روشنی است در تاریکی ها به سبب نور راه پیماید.

(۱۸۶) قرآن شناسی

ص: ۱۸۶

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : كَانَ فِي وَصِيَّتِهِ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَصْحَابَهُ : اِعْلَمُوا أَنَّ الْقُرْآنَ هُدَى النَّهَارِ وَ نُورُ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ عَلَى مَا كَانَ مِنْ جَهْدِ وَفَاقِهِ .

امام صادق علیه السلام فرمود : در سفارش امیرالمؤمنین علیه السلام به یارانش بود که: بدانید همانا قرآن راهبر روز است و پرتوافکن شب تاریک (آنکس که درصدد راهنمایی شدن و کسب نورش باشد) در سختی و نداری باشد . (زیرا فقر و فاقه او را از آن باز ندارند بلکه رغبتشان را در این باره افزون کنند از فیض ره) .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَالَ : شَكَاَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله وَجَعًا فِي صَدْرِهِ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله : اِسْتَشْفِ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يَقُولُ : «وَ شِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ» .

حضرت صادق علیه السلام از پدرانش علیهم السلام حدیث کند که مردی از درد سینه به پیغمبر صلی الله علیه و آله شکایت کرد ، حضرت صلی الله علیه و آله فرمود : به وسیله قرآن شفا بجوی زیرا

قرآن شناسی (۱۸۷)

ص: ۱۸۷

خدای عزوجل فرماید : «(و این قرآن) شفاء است برای آنچه در سینه ها است» .(۱)

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَا وَاللَّهِ لَا يَرْجِعُ الْأَمْرُ وَالْخِلَافَةُ إِلَى آلِ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ أَبَدًا وَلَا إِلَى بَنِي أُمَيَّةَ أَبَدًا وَلَا فِي وُلْدِ طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ أَبَدًا وَذَلِكَ أَنَّهُمْ تَبَيَّنُوا الْقُرْآنَ وَابْتَلَوْا السُّنَنَ وَعَطَّلُوا الْأَحْكَامَ ، وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ : الْقُرْآنُ هُدًى مِنَ الضَّلَالَةِ وَتَبْيَانٌ مِنَ الْعَمَى وَاسْتِيقَالَةٌ مِنَ الْعُتْرَةِ وَتُورٌ مِنَ الظُّلْمَةِ وَضِيَاءٌ مِنَ الْأَحْدَاثِ وَعَضِيمَةٌ مِنَ الْهَلَكَةِ وَرُشْدٌ مِنَ الْغَوَايَةِ وَبَيَانٌ مِنَ الْفِتَنِ وَبَلَاغٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى الْآخِرَةِ وَفِيهِ كَمَالُ دِينِكُمْ وَمَا عَدَلَ أَحَدٌ عَنِ الْقُرْآنِ إِلَّا إِلَى النَّارِ .

امام صادق علیه السلام فرمود : نه به خدا سوگند این امر خلافت هرگز در دودمان ابوبکر و عمر بازنگردد و نه هرگز در بنی امیه و نه در فرزندان طلحه و زبیر

(۱۸۸) قرآن شناسی

ص: ۱۸۸

بازآید ، برای آنکه اینان قرآن را به یکسو نهادند و سنتها را باطل کردند و احکام (الهی) را تعطیل کرده (و مهمل گذاردند) .

و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است : قرآن راهنمای گمراهی است و بینائی از هر کوری است و سبب گذشت از لغزش ها است و روشنی در هر تاریکی است و در پیشامدها (و بدعت ها) پرتوی است و نگاهدارنده از هر هلاکتی است و ره جوئی در هر گمراهی است و بیان کننده هر فتنه و اشتباهی است و انسانی را از دنیا (ی پست به سعادت های) آخرت رساند و در آن است کمال دین شما و هیچکس از قرآن روگردان نشود جز بسوی دوزخ .

عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ الْقُرْآنَ زَاجِرٌ وَآمِرٌ : يَأْمُرُ بِالْجَنَّةِ وَ يَرْجُرُ عَنِ النَّارِ .

ابوبصیر گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام می فرمود : همانا قرآن بازدارنده

قرآن شناسی (۱۸۹)

ص: ۱۸۹

و فرمان دهنده است . به بهشت فرمان دهد و از دوزخ بازدارد .

الإمام الصادق عليه السلام: ما من أمرٍ يخْتَلِفُ فيه اثْنانِ إلاَّ وُلَّهُ أَصْلُ في كتابِ اللهِ عزَّ وجلَّ، و لكن لا تَبْلُغُهُ عُقُولُ الرِّجالِ . (۱)

هیچ موضوعی نیست که دو نفر در آن اختلاف نظر پیدا کنند ، مگر اینکه ریشه آن در کتاب خدای عزوجل هست ، اما خردهای مردم به آن نمی رسد.

الإمام الصادق عليه السلام : مَنْ نَسِيَ سُوْرَةَ مِنَ الْقُرْآنِ مُثِّلَتْ لَهُ فِي صُوْرِهِ حَسِيْنَةٌ وَ دَرَجَةٌ رَفِيْعَةٌ ، فَإِذَا رَأَاهَا قَالَ : مَنْ أَنْتِ ؟ مَا أَحْسَنَكَ ! لَيْتَكَ لِي ! فَتَقُولُ : أَمَا تَعْرِفُنِي ؟ أَنَا سُوْرَةُ كَذَا وَ كَذَا ، لَوْ لَمْ تَنْسَنِي لَرَفَعْتُكَ إِلَى هَذَا الْمَكَانِ . (۲)

هرکس سوره ای از قرآن را فراموش کند ، آن سوره (در بهشت) به صورتی

(۱۹۰) قرآن شناسی

ص: ۱۹۰

۱- الکافی : ۲/۵۹۹/۳ و ۱/۶۰/۶ .

۲- ثواب الأعمال : ۲۸۳/۱ .

زیبا و درجه ای رفیع در برابرش مجسم می شود و چون او را ببیند ، گوید : تو کیستی ؟ چقدر زیبایی ! کاش از آن من بودی .
جواب دهد : مرا نمی شناسی ؟ من فلان و بهمان سوره هستم . اگر مرا فراموش نکرده بودی ، تو را به این مکان بالا می آوردم .

الإمامُ الصَّادقُ عليه السلام : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَحْسَنَ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ ، وَ كَانَ السَّقَاوُونَ يَمْرُونَ فَيَقْفُونَ بِأَبِهِ يَسْمَعُونَ قِرَاءَتَهُ ، وَ كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَحْسَنَ النَّاسِ صَوْتًا . (۱)

علی بن الحسین صلوات الله علیه قرآن را از همه مردم خوش تر می خواند . به طوری که وقتی سقاها از در خانه حضرت می گذشتند ، می ایستادند و به صدای

قرآن شناسی (۱۹۱)

ص: ۱۹۱

۱- الکافی : ۲/۶۱۶/۱۱ وح ۱۰ .

قرآن خواندن ایشان گوش می کردند . حضرت باقر علیه السلام ، نیز خوش آوازترین مردم بود .

الإمام الصادق عليه السلام : ما بعث الله عزوجل نبيا إلا حسن الصوت. (۱)

خداوند عزوجل هیچ پیامبری را مبعوث نکرد مگر این که خوش آواز بود .

الإمام الصادق عليه السلام في قوله تعالى : الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ : يُرْتَلُونَ آيَاتِهِ وَيَتَفَهَّمُونَ مَعَانِيَهُ ، وَيَعْمَلُونَ بِأَحْكَامِهِ ، وَيَرْجُونَ وَعْدَهُ ، وَيَخْشَوْنَ عَذَابَهُ ، وَيَتَمَثَّلُونَ قَصِيصَهُ ، وَيَعْتَبِرُونَ أَمْثَالَهُ ، وَيَأْتُونَ أَوْامِرَهُ ، وَيَجْتَنِبُونَ نَوَاهِيَهُ . مَا هُوَ وَاللَّهِ بِحَفِظِ آيَاتِهِ وَسِرِّ حُرُوفِهِ ، وَتِلَاوَةِ سُورِهِ وَدَرَسِ أَعْشَارِهِ وَأَخْمَاسِهِ ، حَفِظُوا حُرُوفَهُ وَأَضَاعُوا حُدُودَهُ ، وَإِنَّمَا هُوَ

(۱۹۲) قرآن شناسی

ص: ۱۹۲

۱- الكافي : ۲/۶۱۶/۱۱ وح ۱۰ .

تَدَبَّرُ آيَاتِهِ ، يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى : كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ . (۱)

درباره آیه «کسانی که به آنان کتاب دادیم ، آن را تلاوت می کنند آن گونه که حق تلاوت آن است» ، فرمود : آیاتش را روشن و شمرده می خوانند ، سعی می کنند معانیش را بفهمند ، احکام و فرامینش را به کار می بندد ، به وعده اش امیدوارند ، از عذابش می ترسند ، از داستانهایش سرمشق می گیرند ، از مثلهایش پند می گیرند ، امرهایش را به جا می آورند و از نهی هایش دوری می کنند . به خدا سوگند که حق تلاوت قرآن به حفظ آیات و پشت سر هم خواندن حروف و کلماتش و تلاوت سوره ای و مطالعه حواشی و هوامش آن ، نیست . حروف و کلماتش را حفظ می کردند و حدود و معانیش را فرو گذاشتند ، بلکه به تدبّر و تأمل در آیات

قرآن شناسی (۱۹۳)

ص: ۱۹۳

۱- تنبيه الخواطر : ۲/۲۳۶ .

آن است؛ خدای متعال می فرماید: «کتابی است خجسته که سوی تو فرو فرستادیم، تا در آیات آن تدبّر کنند».

۴ پناه بردن به خدا

پناه بردن به خدا

الإمامُ الصّادقُ عليه السلام: أغلقوا أبوابَ المعصيةِ بالإستعاذهِ ، وَ افْتَحُوا أبوابَ الطّاعةِ بالتّسميهِ . (۱)

درهای معصیت را با استعاذه (گرفتن جمله «اعوذ بالله من الشیطان الرجیم») ببندید و درهای طاعت را با تسمیه (گرفتن جمله «بسم الله الرحمن الرحیم») بگشایید .

الإمامُ الصّادقُ عليه السلام: لَمَّا سُئِلَ عَنِ التَّعَوُّذِ عِنْدَ افْتِتَاحِ كُلِّ سُورَةٍ : نَعَمْ ، فَتَعَوُّذُ

(۱۹۴) قرآن شناسی

ص: ۱۹۴

بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ، وَذَكَرَ أَنَّ الرَّجِيمَ أَخْبَثُ الشَّيَاطِينِ . (۱)

در پاسخ به سؤال از استعاذه در هنگام شروع هر سوره ای ، فرمود : آری ، از شیطان رجیم که پلیدترین شیاطین است ، به خدا پناه بر .

الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام : لَمَّا سُئِلَ عَنْ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ فِي لَيْلِهِ : لَا يُعْجِبُنِي أَنْ تَقْرَأَهُ فِي أَقَلِّ مِنْ شَهْرٍ . (۲)

در پاسخ به سؤال از ختم کردن قرآن در یک شب ، فرمود : خوش ندارم که آن را در کمتر از یک ماه بخوانی .

الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام : الْقُرْآنُ ثَلَاثَةٌ : قَارِئٌ قَرَأَ (الْقُرْآنَ) لَيْسْتَدِرُّ بِهِ الْمُلُوكَ وَ يَسْتَطِيلُ بِهِ عَلَى النَّاسِ فِذَاكَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ ، وَ قَارِئٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَحَفِظَ حُرُوفَهُ وَ

قرآن شناسی (۱۹۵)

ص: ۱۹۵

۱- تفسیر العیاشی : ۲/۲۷۰/۶۸ .

۲- الکافی : ۲/۶۱۷/۱ .

ضَيِّعَ حُدُودَهُ فِذَاكَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَ قَارِئُ قَرَأَ (الْقُرْآنَ) فَهُوَ يَعْمَلُ بِمُحْكَمِهِ وَ يُؤْمِنُ بِمُتَشَابِهِهِ وَ يُقِيمُ فَرَائِضَهُ وَ يُحِلُّ حَلَالَهُ وَ يُحَرِّمُ حَرَامَهُ فَهَذَا مِمَّنْ يُنْقِذُهُ اللَّهُ مِنْ مُضَلَّاتِ الْفِتَنِ وَ هُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ يُشَفَّعُ فِيْمَنْ شَاءَ . (۱)

قاریان سه گونه اند: قاریی که قرآن می خواند، تا بدان وسیله از شاهان به نوایی برسد و بر مردم فخر و بزرگی فروشد، چنین کسی از دوزخیان است. قاریی که قرآن می خواند و حروف و کلماتش را حفظ می کند، اما معانی را درک نمی کند. این نیز از دوزخیان است و قاریی که قرآن می خواند و به آیات محکم آن عمل می کند و به آیات متشابهش ایمان می آورد و فرایضش را به جا می آورد و

(۱۹۶) قرآن شناسی

ص: ۱۹۶

۱- الخصال : ۱۴۳/۱۶۵ .

حلالش را حلال و حرامش را حرام می‌شمارد؛ این قاری از کسانی است که خداوند او را از گمراهی های فتنه نجات می‌دهد و از بهشتیان است و درباره هر که خواهد، شفاعت می‌کند.

الإمامُ الصَّادقُ عليه السلام : إِنَّ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَعَلَّمُ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ : فَلَانُ قَارِئٌ ! وَ مِنْهُمْ مَنْ يَتَعَلَّمُهُ فَيَطْلُبُ بِهِ الصَّوْتِ فَيَقَالُ : فَلَانُ حَسَنُ الصَّوْتِ ! وَ لَيْسَ فِي ذَلِكَ خَيْرٌ ، وَ مِنْهُمْ مَنْ يَتَعَلَّمُهُ فَيَقُومُ بِهِ فِي لَيْلِهِ وَ نَهَارِهِ ، لَا يُبَالِي مَنْ عَلِمَ ذَلِكَ وَ مَنْ لَمْ يَعْلَمْهُ . (۱)

برخی از مردم قرآن را فرامی‌گیرند، برای اینکه بگویند فلانی قاری است. برخی آن را می‌آموزند، تا با صدای خوش بخوانند و مردم بگویند فلانی صوتی

قرآن شناسی (۱۹۷)

ص: ۱۹۷

خوش دارد . در این ها خیری نیست (کارشان ارزشی ندارد) . برخی هم قرآن را فرامی گیرند و شب و روزشان را با آن به سر می برند و اهمیتی نمی دهند که کسی این مطلب را می داند یا نمی داند .

آداب گوش دادن به قرآن

قُلْ آمَنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا . وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا . وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا : بگو : به آن ایمان بیاورید یا ایمان نیاورید ، همانا کسانی که پیش از آن علم داده شده اند ، هرگاه (قرآن) بر آنان تلاوت شود، به چانه ها به خاک سجده می افتند و می گویند : منزّه است پروردگار ما ، همانا وعده پروردگار ما شدنی است . و به چانه ها به

(۱۹۸) قرآن شناسی

ص: ۱۹۸

خاک می افتند (و) می گیرند و بر کرنش آنها افزوده می شود». (۱)

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَ مِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَ مِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْرَائِيلَ وَ مِمَّنْ هَدَيْنَا وَ اجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَ بُكْيًا : آنان کسانی از پیامبران بودند که خداوند برایشان نعمت ارزانی داشت : از فرزندان آدم بودند و از کسانی که همراه نوح (بر کشتی) سوار کردیم و از فرزندان ابراهیم و اسرائیل و از کسانی که (آنان را) هدایت نمودیم و برگزیدیم (و) هرگاه آیات (خدای) رحمان بر آنان خوانده می شد ، سجده کنان و گریان به خاک می افتادند» .

الإمامُ الصَّادقُ عليه السلام : لَمَّا سَأَلَهُ زُرَّارَةُ عَنْ وُجُوبِ الْأَنْصَابِ وَ الْإِسْتِمَاعِ عَلَيَّ مَنْ ي

قرآن شناسی (۱۹۹)

ص: ۱۹۹

سَمِعَ الْقُرْآنَ : نَعَمْ ، إِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ عِنْدَكَ فَقَدْ وَجِبَ عَلَيْكَ الْإِسْتِمَاعُ وَالْأَنْصَاتُ. (۱)

در پاسخ سؤال زراره از وجوب خاموش ماندن و گوش دادن بر کسی که قرآن را می شنود، فرمود: آری، هرگاه قرآن در حضور تو خوانده شد، واجب است که گوش کنی و خاموش مانی .

الإمام الصادق عليه السلام : مَنْ فَسَّرَ الْقُرْآنَ بِرَأْيِهِ فَأَصَابَ لَمْ يُوجِزْ ، وَ إِنْ أَخْطَأَ كَانَ إِثْمُهُ عَلَيْهِ . (۲)

کسی که قرآن را به رأی خود تفسیر کند و تفسیرش درست باشد ، مأجور نیست و اگر نادرست باشد ، گناهش به گردن اوست .

(۲۰۰) قرآن شناسی

ص: ۲۰۰

۱- البحار : ۹۲/۲۲۲/۷ و ص ۲۲۱/۳ .

۲- البحار : ۹۲/۱۰۷/۱ و ص ۱۱۰/۱۱ .

الإمام الصادق عليه السلام : إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ وَايَاتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ قُطْبَ الْقُرْآنِ ، وَ قُطْبَ جَمِيعِ الْكُتُبِ ، عَلَيْهَا يَسْتَدِيرُ مُحْكَمُ الْقُرْآنِ ، وَ بِهَا نَوَّهَتْ الْكُتُبُ (١) وَ يَسْتَبِينُ الْإِيمَانُ . (٢)

خداوند ولایت ما ، اهل بیت ، راقطب قرآن و قطب همه کتاب ها(ی آسمانی) قرار داده است ، که قرآن محکم بر گرد آن می چرخد و به وسیله آن ولایت ، کتاب ها(ی الهی) عظمت می یابد و ایمان روشن و آشکار می شود .

الإمام الصادق عليه السلام : لَمَّا سُئِلَ عَنِ الْمُحْكَمِ وَ الْمُتَشَابِهِ :

قرآن شناسی (٢٠١)

ص: ٢٠١

١- في البحار : ٩٢/٢٧/٢٩ «و بها يوهب الكتب».

٢- تفسير العياشي : ١/٥/٩ .

الْمُحْكَمُ مَا نَعْمَلُ بِهِ ، وَ الْمُتَشَابِهُ مَا اشْتَبَهَ عَلَى جَاهِلِهِ . (۱)

در پاسخ به سؤال از محکم و متشابه ، فرمود : محکم آن آیه ای است که به آن عمل می کنیم و متشابه آیه ای است که بر کسی که از آن شناخت ندارد متشبه می شود .

الإمام الصادق عليه السلام أيضا : الْمُحْكَمُ مَا يُعْمَلُ بِهِ ، وَ الْمُتَشَابِهُ الَّذِي يُشْبَهُ بَعْضُهُ بَعْضًا . (۲)

نیز در پاسخ به همین پرسش ، فرمود : محکم آن است که بدان عمل می شود و متشابه آن است که برخی از آن با برخی دیگر ، شبیه است .

(۲۰۲) قرآن شناسی

ص: ۲۰۲

۱- البحار: ۹۳/۴ و (ص ۱۱ انظر تمام الكلام) و ۹۲/۳۸۲/۱۵ و ص ۳۸۳/۱۹ و ح ۲۱.

۲- البحار: ۹۳/۴ و (ص ۱۱ انظر تمام الكلام) و ۹۲/۳۸۲/۱۵ و ص ۳۸۳/۱۹ و ح ۲۱.

الإمام الصادق عليه السلام : إِنَّ الْقُرْآنَ فِيهِ مُحْكَمٌ وَ مُتَشَابِهٌ ، فَأَمَّا الْمُحْكَمُ فَتُؤْمِنُ بِهِ وَ نَعْمَلُ بِهِ وَ نَدِينُ بِهِ ، وَ أَمَّا الْمُتَشَابِهُ فَتُؤْمِنُ بِهِ وَ لَا نَعْمَلُ بِهِ. (١)

همانا در قرآن محکمی است و متشابهی . به آیات محکم ، ایمان داریم و بدانها عمل می کنیم و به آیات متشابه ایمان داریم ولی به کارشان نمی بندیم .

اشارات های قرآن

الإمام الصادق عليه السلام : نَزَلَ الْقُرْآنُ بِ«إِيَّاكَ أَعْنَى وَاسْمَعِي يَا جَارَهُ». (٢)

قرآن مطابق ضرب المثل «به در می گویم که دیوار بشنود» ، نازل شده است .

الإمام الصادق عليه السلام : مَا عَاتَبَ اللَّهُ نَبِيَّهُ فَهُوَ يَعْنِي بِهِ مَنْ قَدْ مَضَى فِي الْقُرْآنِ

قرآن شناسی (٢٠٣)

ص: ٢٠٣

١- البحار: ٩٣/٤ و (ص ١١ انظر تمام الكلام) و ٩٢/٣٨٢/١٥ و ص ٣٨٣/١٩ و ح ٢١.

٢- الكافي: ٢/٦٣١/١٤ .

مِثْلُ قَوْلِهِ: «و لولا أَنْ تَبْتُنَّاكَ لَقَدْ كُنْتَ تَرْكُنْ إِلَيْهِمْ شَيْئاً قَلِيلاً» عَنِ بَدَلِكَ غَيْرُهُ. (۱)

هرچه خدای عزوجل به پیامبرش عتاب فرموده ، مقصود از آن دیگران است ، مانند این سخن خداوند که : «اگر نبود که ما تو را استوار گردانیدیم ، نزدیک بود که به سوی آنها اندکی متمایل شوی» ، مقصود از این کلام (و عتاب) غیر پیامبر است .

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِنَّ الدَّوَابَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةٌ : دِيوَانٌ فِيهِ النَّعْمُ وَ دِيوَانٌ فِيهِ الْحَسَنَاتُ وَ دِيوَانٌ فِيهِ السَّيِّئَاتُ فَيَقَابَلُ بَيْنَ دِيوَانِ النَّعْمِ وَ دِيوَانِ الْحَسَنَاتِ فَتَسْتَعْرِقُ النَّعْمُ عَامَّةَ الْحَسَنَاتِ وَ يَبْقَى دِيوَانُ السَّيِّئَاتِ فَيُدْعَى بِأَنَّ آدَمَ الْمُؤْمِنِ لِلْحِسَابِ فَيَتَقَدَّمُ الْقُرْآنُ أَمَامَهُ فِي أَحْسَنِ صُورِهِ فَيَقُولُ : يَا رَبِّ أَنَا الْقُرْآنُ

۱. تفسیر العیاشی : ۱/۱۰/۵ .

(۲۰۴) قرآن شناسی

ص: ۲۰۴

۱- تفسیر العیاشی : ۱/۱۰/۵ .

وَ هَذَا عِبْدُكَ الْمُؤْمِنُ قَدْ كَانَ يُتَعَبُ نَفْسَهُ بِتِلَاوَتِي وَ يُطِيلُ لَيْلَهُ بِتَزْتِيلِي وَ تَفِيضُ عَيْنَاهُ إِذَا تَهَجَّدَ فَارْضِهِ كَمَا أَرْضَانِي قَالَ : فَيَقُولُ
الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ : عَبْدِي ابْسُطْ يَمِينَكَ فَيَمْلَأُهَا مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ وَ يَمْلَأُ شِمَالَهُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ، ثُمَّ يُقَالُ : هَذِهِ الْجَنَّةُ مُبَاحَةٌ
لَكَ فَاقْرَأْ وَ اضْعُدْ فَإِذَا قَرَأَ آيَةَ صَعِدَ دَرَجَةً .

حضرت صادق علیه السلام فرمود : دفترها در روز قیامت سه دفتر است : دفتری که نعمت ها در آن ثبت شده و دفتری که کارهای نیک در آن است و دفتری که کارهای بد در آن ثبت است ، پس هر دفتر نعمت ها را با دفتر کارهای نیک برابر کنند و نعمت ها همه کارهای نیک را فراگیرد و در خود فرو برد و دفتر کارهای بد بجا ماند پس آدمیزاده مؤمن را برای حساب بخوانند و قرآن در بهترین صورتی پیش رویش درآید و گوید : بار پروردگارا من قرآنم و این بنده مؤمن تو است که خود را برای خواندن من به تعب می انداخت و شب خود را با آهنگ خوش و هموار

قرآن شناسی (۲۰۵)

ص: ۲۰۵

خواندن من دراز می کرد و دیدگانش در هنگام نماز شب اشک ریزان بود ، چنانچه مرا خشنود ساختی او را هم خشنود کن ، فرمود : پس خدای عزیز جبار فرماید : ای بنده من دست راست را باز کن و خداوند آن را از رضوان خود و دست چپش را از رحمت خود پر کند ، سپس به او گفته شود : این بهشت برای تو مباح است پس قرآن بخوان و بالا برو ، پس هرگاه یک آیه بخواند یک درجه بالا برود .

قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَوْ مَاتَ مَنْ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَمَا اسْتَيْوَحَشْتُ بَعْدَ أَنْ يَكُونَ الْقُرْآنُ مَعِيَ. (۱) وَ كَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا قَرَأَ «مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ» يُكْرِّرُهَا حَتَّى كَادَ أَنْ يَمُوتَ .

حضرت علی بن الحسین علیه السلام فرمود : اگر همه مردم که ما بین مشرق و مغرب

(۲۰۶) قرآن شناسی

ص: ۲۰۶

۱- الکافی : ۲/۶۰۲/۱۳ .

هستند بمیرند من از تنهایی هراس نکنم پس از آنکه قرآن با من باشد و آن حضرت علیه السلام شیوه اش این بود که هرگاه «مالک یوم الدین» را می خواند آن قدر آن را تکرار می کرد که نزدیک بود بمیرد .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : إِنَّ أَهْلَ الْقُرْآنِ فِي أَعْلَى دَرَجَةٍ مِنَ الْآدَمِيِّينَ مَا خَلَا النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ فَلَا تَسْتَضِعُّوْا أَهْلَ الْقُرْآنِ حُقُوقَهُمْ فَإِنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ لَمَكَانًا عَلِيًّا .

حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است : همانا اهل قرآن در بلندترین درجات آدمیان هستند بجز پیامبران و مرسلین ، پس حقوق اهل قرآن را اندک و کم مشمارید، زیرا برای ایشان از طرف خدای عزیز جبار مقام بلندی است.

قرآن شناسی (۲۰۷)

ص: ۲۰۷

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: الْحَافِظُ لِلْقُرْآنِ الْعَامِلُ بِهِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبِرَّةِ. (۱)

امام صادق علیه السلام فرمود: حافظ قرآن که بدان عمل کند در آخرت رفیق با فرشتگان پیغامبرنده و نیک رفتار خداوند است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَاحِبَهُ فِي صُورِهِ شَابًّا جَمِيلًا شَاحِبِ اللَّوْنِ فَيَقُولُ لَهُ الْقُرْآنُ: أَنَا الَّذِي كُنْتُ أَسِيَّهُزْتُ لِيْلِكَ وَأَظْمَأْتُ هَوَاجِرَكَ وَأَجْفَفْتُ رِيْقَكَ وَأَسَلْتُ دَمْعَتَكَ أَوْوَلَ مَعَكَ حَيْثُمَا أَلْتُ وَكُلُّ تَاجِرٍ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَتِهِ وَ أَنَا الْيَوْمَ لَمَكَ مِنْ وَرَاءِ تِجَارِهِ كُلِّ تَاجِرٍ وَسَيَأْتِيكَ كِرَامُهُ [مِنْ] اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَأَبْشِرْ، فَيُؤْتِي بِتَاجٍ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ وَيُعْطَى الْأَمَانُ بِيَمِينِهِ وَالْخُلْدُ

فِي الْجَنَانِ بَيْسَارِهِ وَيُكْسَى حُلَّتَيْنِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: اقْرَأْ وَارْقَهُ فَكُلَّمَا قَرَأَ آيَةً صَعِدَ

(۲۰۸) قرآن شناسی

ص: ۲۰۸

۱- الكافي: ۲/۶۰۳/۲.

دَرَجَةً وَ يُكْسَى أَبَوَاهُ حُلَّتَيْنِ إِنَّ كَانَا مُؤْمِنِينَ ثُمَّ يُقَالُ لَهُمَا : هَذَا لِمَا عَلَّمْتُمَا الْقُرْآنَ .

و نیز فرمود، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است : قرآن را بیاموزید زیرا که در روز قیامت قرآن در صورت جوانی زیبا که رنگ صورتش گشته باشد نزد خواننده خود آید و باز گوید : منم که شب تو را به بیداری به پایان بردم ، روزهای داغ تو را به تشنگی به سر آوردم و آب دهانت را خشک کردم و اشکت را روان ساختم ، (اکنون) هر کجا بروی من هم با تو باشم و هر تاجری (امروز) به دنبال تجارت خویش است (که در دنیا کرده است) و من امروز به سود تو در پس تجارت هر تاجری باشم و به زودی کرامتی نیز از جانب خدای عزوجل به تو رسد پس شادان باش و (در این حال) تاجی بیاورند و بر سرش نهند و امان نامه (از آتش دوزخ را) به دست راستش دهند و فرمان جاوید بودن در بهشت را به دست چپش

قرآن شناسی (۲۰۹)

ص: ۲۰۹

و دو جامه بهشتی به وی پوشند ، سپس به او گفته شود : بخوان و بالا برو ، پس هریک آیه که بخواند یک درجه بالا رود و به پدر و مادر او نیز دو جامه بپوشاند در صورتی که مؤمن باشند و به آن دو گویند : این پاداش آن قرآنی است که به فرزندتان آموختید .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَ هُوَ شَابٌّ مُؤْمِنٌ اخْتَلَطَ الْقُرْآنُ بِلَحْمِهِ وَ دَمِهِ وَ جَعَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَرَةِ وَ كَانَ الْقُرْآنُ حَاجِزًا عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، يَقُولُ : يَا رَبِّ إِنَّ كُلَّ عَامِلٍ قَدْ أَصَابَ أَجْرَ عَمَلِهِ غَيْرَ عَامِلٍ بِهِ فَبَلِّغْ بِهِ أَكْرَمَ عَطَايَاكَ ، قَالَ : فَيَكْسُوهُ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ حُلَّتَيْنِ مِنْ حُلَلِ الْجَنَّةِ وَ يُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْكِرَامَةِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ : هَلْ أَرْضَيْتَكَ فِيهِ ؟ فَيَقُولُ الْقُرْآنُ : يَا رَبِّ قَدْ كُنْتُ أَرْغَبُ لَهُ فِيمَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا فَيُعْطَى الْأَمْنُ بِيَمِينِهِ وَ الْخُلْدُ بِيَسَارِهِ ثُمَّ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ فَيُقَالُ لَهُ : اقْرَأْ وَ اصْعَدْ دَرَجَةً ؛ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ هَلْ بَلَّغْتَابَهُ وَ أَرْضَيْتَكَ

(۲۱۰) قرآن شناسی

ص: ۲۱۰

فَيَقُولُ : نَعَمْ . قَالَ : وَ مَنْ قَرَأَهُ كَثِيرًا وَ تَعَاهَدَهُ بِمَشَقَّةٍ مِنْ شِدَّةِ حِفْظِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَجْرَ هَذَا مَرَّتَيْنِ .

حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که در حال جوانی قرآن بخواند و با ایمان هم باشد قرآن با گوشت و خونسش بیامیزد و خدای عزوجل او را با فرشتگان پیغام برنده و نیک رفتارش رفیق کند و قرآن برای او در روز قیامت پرده و مانعی از آتش باشد و گوید : بار پروردگارا هر کارگری به مزد کار خویشتن رسیده جز کارگر من ، پس گرمی ترین عطاهاى خود را به او برسان ، فرمود : پس خدای عزیز و جبار دو جامه از جامه های بهشتی به او بپوشاند و بر سرش تاج کرامت نهاده شود ، سپس به قرآن گفته شود : آیا ما تو را درباره این شخص خشنود کردیم ؟ قرآن گوید : بار پروردگارا من برتر از این درباره او میل داشتم ، پس نامه امان (از دوزخ را) به دست راستش دهند و فرمان جاویدان ماندن در بهشت را در

قرآن شناسی (۲۱۱)

ص: ۲۱۱

دست چپش گذراند و وارد بهشت گردد ، پس به او گفته شود : بخوان (قرآن را) و یک درجه بالا برو ، سپس به قرآن گویند : آیا آنچه تو خواستی به او رساندیم و تو را خشنود کردیم ؟ گوید : آری ، حضرت فرمود : هر کس قرآن را بسیار بخواند و با اینکه حفظ آن (بر او) دشوار است آن را به ذهن خویش بسپارد خدای عزوجل دو بار پاداش آن را به او بدهد .

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِالتَّخَشُّعِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ لِحَامِلِ الْقُرْآنِ وَإِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ بِالصَّلَاةِ وَ لَصَوْمِ لِحَامِلِ الْقُرْآنِ ، (۱) ثُمَّ نَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ : يَا حَامِلَ الْقُرْآنِ تَوَاضَعْ بِهِ يَرْفَعَكَ اللَّهُ ، وَلَا تَعَزَّزْ بِهِ فَيَذَلَّكَ اللَّهُ ، يَا حَامِلَ قُرْآنٍ تَزَيَّنْ بِهِ لِلَّهِ يُزَيِّنَكَ اللَّهُ [به] وَلَا تَزَيَّنْ بِهِ لِلنَّاسِ فَيَشِينَكَ

(۲۱۲) قرآن شناسی

ص: ۲۱۲

۱- الکافی : ۲/۶۰۴/۵ .

اللَّهُ بِهِ ، مَنْ خَتَمَ الْقُرْآنَ فَكَأَنَّمَا اسْتُدرِجَتِ النُّبُوَّةُ بَيْنَ جَنَّتَيْهِ وَ لَكِنَّهُ لَا يُوحَى إِلَيْهِ وَ مَنْ جَمَعَ الْقُرْآنَ فَنُؤَلُّهُ : لَا يَجْهَلُ مَعَ مَنْ يَجْهَلُ عَلَيْهِ وَ لَا- يَغْضَبُ فِيمَنْ يَغْضَبُ عَلَيْهِ وَ لَا يَجِدُ فِيمَنْ يَجِدُ وَ لَكِنَّهُ يَغْفُو وَ يَصِفِّحُ وَ يَغْفِرُ وَ يَحْلُمُ لِتَعْظِيمِ الْقُرْآنِ وَ مَنْ أُوتِيَ الْقُرْآنَ فَظَنَّ أَنَّ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ أُوتِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُوتِيَ فَقَدْ عَظَّمَ مَا حَقَّرَ اللَّهُ وَ حَقَّرَ مَا عَظَّمَ اللَّهُ .

امام صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : همانا سزاوارترین مردمان بترس از خدا در نهان و عیان آن کس است که قرآن را دربردارد و هر آینه سزاوارترین مردمان در نهان و آشکار به نماز خواندن و روزه گرفتن آن کس است که قرآن را دربردارد . سپس به آواز بلند فرمود : ای دارنده قرآن به وسیله آن فروتنی پیشه کن تا خدایت بالا برد و بدان وسیله تکبرورزی و عزت طلبی نکن

قرآن شناسی (۲۱۳)

ص: ۲۱۳

که خدا خوار و زبونت کند . ای دربردارنده قرآن برای خدا خود را بدان بیارای تا خدایت بدان بیاراید و با قرآن برای مردمان خود آرائی نکن که خدایت ترا بدان زشت کند ، هر که قرآن را (با تدبر و فهمیدن) ختم کند گویا نبوت را در دل خود جای داده ، ولی به او وحی نمی رسد و هر که قرآن را آن طور که شاید فراهم کند (چنین کسی) در برابر آن کس که با او نادانی کند (بردباری ورزد چون او) نادانی نکند و در برابر کسی که بر او خشم گیرد (شکیبائی ورزد) خشم نکند ، و با هر کس که با او تندی کند تندی نکند ، ولی بگذرد و ندیده گیرد و بیامرزد و حلم ورزد به خاطر بزرگ داشت قرآن و هر که قرآن بدو داده شود و باز گمان کند که به یک تن از مردم بهتر از آنچه او دارد چیزی داده اند آن کس بزرگ دانسته آنچه را خدا کوچک شمرده و کوچک دانسته آنچه را خداوند بزرگ شمرده است .

(۲۱۴) قرآن شناسی

ص: ۲۱۴

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : النَّاسُ أَرْبَعَةٌ ، فَقُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ وَ مَا هُمْ ؟ فَقَالَ : رَجُلٌ أُوتِيَ الْإِيمَانَ وَ لَمْ يُؤْتِ الْقُرْآنَ وَ رَجُلٌ أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَ لَمْ يُؤْتِ الْإِيمَانَ وَ رَجُلٌ أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَ أُوْتِيَ الْإِيمَانَ وَ رَجُلٌ لَمْ يُؤْتِ الْقُرْآنَ وَ لَا الْإِيمَانَ ، قَالَ : قُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ فَسِّرْ لِي حَالَهُمْ ، فَقَالَ : أَمَّا الَّذِي أُوتِيَ الْإِيمَانَ وَ لَمْ يُؤْتِ الْقُرْآنَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ التَّمْرَةِ طَعْمُهَا حُلْوٌ وَ لَا رِيحَ لَهَا وَ أَمَّا الَّذِي أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَ لَمْ يُؤْتِ الْإِيمَانَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْآسِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَ طَعْمُهَا مُرٌّ وَ أَمَّا مَنْ أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَ الْإِيمَانَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْأُتْرُجِّهِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَ أَمَّا الَّذِي لَمْ يُؤْتِ الْإِيمَانَ وَ لَا الْقُرْآنَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ وَ لَا رِيحَ لَهَا .

ابان بن تغلب از امام صادق عليه السلام فرمود : مردم بر چهار گونه هستند ، من عرض کردم : فدایت شوم آنها کیانند ، فرمود : یکی مردی که ایمان دارد ولی قرآن به او

قرآن شناسی (۲۱۵)

ص: ۲۱۵

داده نشده ، (دیگر) مردی که قرآن را دارد ولی ایمان ندارد ، (سوم) مردی که هم قرآن را به او داده اند و هم ایمان را ، (چهارم) مردی که نه قرآن را دارا است و نه ایمان دارد ، عرض کردم : قربانت گردم برای من حال این ها را بیان و شرح فرمائید ، فرمود : اما آنکه ایمان دارد ولی قرآن بدو داده نشده چون میوه (یا خرما) ای است که مزه اش شیرین است ولی بو ندارد و اما آن کس که قرآن را دارا است ولی ایمان ندارد چون برگ درخت مورد است که بویش خوش ولی مزه اش تلخ است و اما آن کس که هم قرآن را دارا است و هم ایمان دارد چون ترنج است که هم خوشبو است و هم خوش مزه و اما آن کس که نه قرآن به او داده شده و نه ایمان مانند هندوانه بوجهل است که نه بو دارد و مزه اش نیز تلخ است .

عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ ؟ قَالَ : الْحَالُ

(۲۱۶) قرآن شناسی

ص: ۲۱۶

الْمُرْتَجِلُ قُلْتُ : وَمَا الْحَالُ الْمُرْتَجِلُ قَالَ : فَتَحَّ الْقُرْآنُ وَخَتَّمَهُ ، كُلَّمَا جَاءَ بِأَوَّلِهِ ارْتَحَلَ فِي آخِرِهِ وَقَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَرَأَى أَنَّ رَجُلًا أُعْطِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِيَ فَقَدْ صَغَرَ عَظِيمًا وَعَظَّمَ صَغِيرًا .

زهري گوید : به حضرت علی بن الحسین علیه السلام عرض کردم : کدام عمل بهتر است ؟ فرمود : عمل آن کس که فرود آید و کوچ کند ، عرض کردم : او کیست (و یعنی چه) فرمود : قرآن را باز کند (و خواندنش را آغاز کند) و به انجام رساند و هر زمان که از اولش درآید به آخرش کوچ کند . و فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده : هر کس که خدا قرآن به او داد و چنان پندارد که به مردی بهتر از او چیزی داده اند خیر بزرگی را کوچک شمرده و کوچکی را بزرگ دانسته است .

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَهُوَ غَنِيٌّ وَلَا

قرآن شناسی (۲۱۷)

ص: ۲۱۷

فَقَرَّ بَعْدَهُ وَإِلَّا مَا بِهِ غِنَى . (۱)

معاویه بن عمار گوید : امام صادق علیه السلام به من فرمود : هر که قرآن بخواند او بی نیاز شود و نیازی پس از آن نیست ، و گرنه (اگر قرآن بی نیازش نکند) هیچ چیز او را بی نیاز نکند .

قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : حَمَلَهُ الْقُرْآنُ عُرْفَاءَ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَوَادِمُهَا ، وَالرُّسُلُ سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ . (۲)

حضرت صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: حاملین قرآن نمایندگان و

سرپرستان اهل بهشتند و مجاهدان در راه خدا جلوداران اهل بهشتند و پیامبران آفتابان اهل بهشتند .

(۲۱۸) قرآن شناسی

ص: ۲۱۸

۱- معانی الأخبار : ۲۷۹ .

۲- مستدرک الوسائل : ۱۱/۷/۱۲۲۷۵ .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ لَا يَمُوتَ حَتَّى يَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ أَوْ يَكُونَ فِي تَعَلُّمِهِ. (١)

حضرت صادق عليه السلام فرمود: برای مؤمن شایسته است که نمیرد تا قرآن را یاد گیرد یا در کار یاد گرفتنش باشد.

عَنْ يَعْقُوبَ الْأَحْمَرِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي كُنْتُ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فَفَلَّتْ مِنِّي فَادْعُ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَنْ يُعَلِّمَنِيهِ ، قَالَ: فَكَأَنَّهُ فَرَعَ لِدَلِيكَ فَقَالَ: عَلَّمَكَ اللَّهُ هُوَ وَ إِيَّانَا جَمِيعًا قَالَ: وَ نَحْنُ نَحْوُ مِنْ عَشْرِهِ ثُمَّ قَالَ: السُّورَةُ تَكُونُ مَعَ الرَّجُلِ قَدْ قَرَأَهَا ، ثُمَّ تَرَكَهَا فَتَأْتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي أَحْسَنِ صُورِهِ وَ تُسَلَّمُ

قرآن شناسی (۲۱۹)

ص: ۲۱۹

عَلَيْهِ فَيَقُولُ : مَنْ أَنْتَ فَتَقُولُ : أَنَا سُورَةٌ كَذَبًا وَ كَذَبًا فَلَوْ أَنَّكَ تَمَسَّكَتَ بِي وَ أَخَذْتَ بِي لَأَنْزَلْتُكَ هَذِهِ الدَّرَجَةَ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ : فُلَانٌ قَارِئٌ ؕ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لِيَطْلُبَ بِهِ الدُّنْيَا وَ لَا خَيْرَ فِي ذَلِكَ وَ مِنْهُمْ مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لِيَتَنَفَّعَ بِهِ فِي صَلَاتِهِ وَ لَيْلِهِ وَ نَهَارِهِ .

يعقوب احمر گوید : به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم : فدایت شوم من قرآن را خوانده ام ولی از ذهنم رفته است دعا کنید که خداوند آن را به من بیاموزد گوید: آن حضرت از این مطلب که من خدمتش عرض کردم ناراحت شد و فرمود : خداوند آن را به تو و ما همگی یاد دهد گوید : ما نزدیک ده نفر بودیم سپس فرمود : سوره ای که مردی می خواند با اوست تا گاهی که آن را واگذارد ، پس روز قیامت در زیباترین صورت نزدش آید و بر او سلام کنند آن مرد گوید : تو کیستی ؟ گوید : من فلان سوره ام و اگر تو به من چسبیده بودی و نگاهم داشته بودی تو را

(۲۲۰) قرآن شناسی

ص: ۲۲۰

در این درجه فرود می آورم ، پس بر شما باد به ملازمت قرآن ، سپس فرمود : برخی از مردمند که قرآن خوانند که گفته شود : فلائن کس قاری قرآن است و برخی قرآن می خوانند برای (سودجوئی) و به دست آوردن دنیا و خیری در این ها نیست و برخی هستند که قرآن خوانند تا از آن در نمازشان و در شب و روزشان منتفع شوند .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الْقُرْآنُ عَهْدُ اللَّهِ إِلَى خَلْقِهِ فَقَدْ يَتَّبِعِي لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَنْظُرَ فِي عَهْدِهِ وَأَنْ يَقْرَأَ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ خَمْسِينَ آيَةً .

حضرت صادق علیه السلام فرمود : قرآن عهد خداوند و فرمان او است بر خلقش پس سزاوار است برای شخص مسلمان که در این عهد و فرمان خدا نظر افکند و روزی پنجاه آیه از آن بخواند .

عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : آيَاتُ الْقُرْآنِ

قرآن شناسی (۲۲۱)

ص: ۲۲۱

خَزَائِنُ فَكَلَّمَا فُتِحَتْ خِزَانَهُ يَتَّبِعِي لَكَ أَنْ تَنْظُرَ مَا فِيهَا .

زهري گوید : از حضرت علی بن الحسین علیه السلام شنیدم که می فرمود : آیه های قرآن گنجینه هائی است ، پس هرگاه در یک گنجینه را گشودی شایسته است که بدانچه در آن است نظر بیفکنی !

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ الْبَيْتَ إِذَا كَانَ فِيهِ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ يَتْلُوا الْقُرْآنَ يَتَرَاءَاهُ أَهْلُ السَّمَاءِ كَمَا يَتَرَاءَى أَهْلُ الدُّنْيَا الْكَوْكَبَ الدَّرِّيَّ فِي السَّمَاءِ .

حضرت صادق علیه السلام فرمود : خانه ای که در او شخص مسلمانی قرآن می خواند اهل آسمان آن خانه را بنگرند چنانچه اهل دنیا ستاره درخشان را در آسمان بنگرند .

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْبَيْتُ الَّذِي يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَيُذَكَّرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ تَكْثُرُ بَرَكَتُهُ وَ تَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَ تَهْجُرُهُ الشَّيَاطِينُ وَ يُضِيءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا

(۲۲۲) قرآن شناسی

ص: ۲۲۲

تُضِيءُ الْكَوَاكِبَ لِأَهْلِ الْأَرْضِ وَإِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي لَا يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَلَا يُذَكَّرُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فِيهِ تَقِلَّ بَرَكَتُهُ وَ تَهْجُرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَ تَحْضُرُهُ الشَّيَاطِينُ .

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : خانه ای که در آن قرآن خوانده شود و ذکر خدای عزوجل (و یاد او) در آن بشود ، برکتش بسیار گردد و فرشتگان در آن بیایند و شیاطین از آن دور شوند و برای اهل آسمان می درخشد چنانچه ستارگان برای اهل زمین می درخشند و خانه ای که در آن قرآن خوانده نشود و ذکر خدای عزوجل در آن نشود و برکتش کم شود و فرشتگان از آن دور شوند و شیاطین در آن حاضر گردند .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَا يَمْنَعُ التَّاجِرَ مِنْكُمْ الْمَشْغُولَ فَيُسَوِّقُهَا ذَارِجَعِ الْيَمَنِزِلُهُ أَنْ لَا يَنَامَ حَتَّى يَقْرَأَ سُورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ فَتُكْتَبَ لَهُ مَكَانَ كُلِّ آيَةٍ يَقْرَأُهَا عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَيُمْحَى عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ .

قرآن شناسی (۲۲۳)

ص: ۲۲۳

حضرت صادق علیه السلام فرمود: چه بازمی دارد تاجری را که در بازار مشغول (به تجارت است) از اینکه چون (شب هنگام) به خانه بازمی گردد نخواست تا یک سوره از قرآن بخواند و به جای هر آیه که می خواند برایش ده حسنه نوشته شود و ده گناه از او محو گردد.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ مَنْ اسْتَمَعَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ غَيْرِ قِرَاءَةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً وَ مَحَافَئَهُ سَيِّئَةً وَ رَفَعَ لَهُ دَرَجَةً وَ مَنْ قَرَأَ نَظْرًا مِنْ غَيْرِ صَوْتٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةً وَ مَحَافَئَهُ سَيِّئَةً وَ رَفَعَ لَهُ دَرَجَةً وَ مَنْ تَعَلَّمَ مِنْهُ حَرْفًا ظَاهِرًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ مَحَافَئَهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ وَ رَفَعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ قَالَ: لَا أَقُولُ بِكُلِّ آيَةٍ وَ لَكِنْ بِكُلِّ حَرْفٍ: بَاءٌ أَوْ تَاءٌ أَوْ شِبْهِهِمَا قَالَ: وَ مَنْ قَرَأَ حَرْفًا [ظَاهِرًا] وَ هُوَ جَالِسٌ فِي صِلَاتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهِ خَمْسِينَ حَسَنَةً وَ مَحَافَئَهُ خَمْسِينَ سَيِّئَةً وَ رَفَعَ لَهُ خَمْسِينَ دَرَجَةً وَ مَنْ قَرَأَ حَرْفًا وَ هُوَ قَائِمٌ فِي

(۲۲۴) قرآن شناسی

ص: ۲۲۴

صَلَاتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِائَةَ حَسَنَةٍ وَ مَحَاعِنُهُ مِائَةَ سَيِّئَةٍ وَ رَفَعَ لَهُ مِائَةَ دَرَجَةٍ وَ مَنْ خَتَمَهُ كَانَتْ لَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ مُؤَخَّرَةٌ أَوْ مُعَجَّلَةٌ ، قَالَ : قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ خَتَمَهُ كُلُّهُ ؟ قَالَ : خَتَمَهُ كُلُّهُ .

حضرت علی بن الحسین علیه السلام فرمود : هر کس یک حرف از قرآن را گوش کند فقط گرچه نخواند ، خداوند برای او یک حسنه بنویسد و یک گناه از او محو کند و یک درجه برایش بالا-برد و هر کس با نگاه و بدون صوت و تلفظ آن را بخواند ، برایش به هر حرفی حسنه ای بنویسد و گناهی از او محو کند و درجه او بالا برد و هر کس یک حرف ظاهر از آن را بیاموزد خداوند برایش ده حسنه بنویسد و ده گناه از او محو کند و ده درجه برایش بالا-برد ، فرمود : نمی گویم به هر آیه بلکه به هر حرفی چون باء ، تاء یا مانند این ها و هر کس یک حرف ظاهر آن را در نماز و در حال نشسته بخواند خداوند برای او پنجاه حسنه بنویسد و پنجاه گناه از او محو

قرآن شناسی (۲۲۵)

ص: ۲۲۵

کند و پنجاه درجه برای او بالا برد و هرکس یک حرف از آن در حال ایستاده در نمازش بخواند خداوند در برابر یک حرف صد حسنه برایش بنویسد و صد گناه از او محو کند و صد درجه برایش بالا برد و هرکس آن را ختم کند یک دعای اجابت شده ای (نزد خداوند) دارد چه تأخیر افتد و چه همان زمان به او بدهند ، گوید : عرض کردم : قربانت کردم همه قرآن را ختم کند ؟ فرمود : همه آن را ختم کند .

قَالَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي الْمُصْحَفِ مُتَّعٍ بَبَصَرِهِ وَ خُفِّفَ عَنْهُ وَالِدِيهِ وَإِنْ كَانَ كَافِرِينَ .

حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که قرآن را از روی آن بخواند از دیدگان خود بهره مند شود و سبب سبک شدن عذاب پدر و مادرش گردد اگرچه آن دو کافر باشند.

(۲۲۶) قرآن شناسی

ص: ۲۲۶

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّهُ لَيُعْجِبُنِي أَنْ يَكُونَ فِي الْبَيْتِ مُصْحَفٌ يَطْرُدُ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ بِهِ الشَّيَاطِينُ .

امام صادق عليه السلام فرمود : هر آینه من خوش دارم که در خانه قرآنی باشد که خدای عزوجل بدان سبب شیطان ها را (از آن خانه) دور کند .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : ثَلَاثَةٌ يَشْكُونُ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ : مَسْجِدٌ خَرَابٌ لَا يُصَيِّلِيهِ أَهْلُهُ وَ عَالِمٌ بَيْنَ جُهَالٍ وَ مُصْحَفٌ مُعَلَّقٌ قَدْ وَقَعَ عَلَيْهِ الْعُبَارُ لَا يُقْرَأُ فِيهِ .

امام صادق عليه السلام فرمود : سه چیز است که به درگاه خدای عزوجل شکایت کند مسجد ویرانی که اهلس در آن نماز نخوانند و دانشمند و عالمی که میان نادان ها و جهال باشد و قرآنی که گرد بدان نشسته و کسی آن را نخواند .

عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَحْفَظُ الْقُرْآنَ عَلَى ظَهْرِ قَلْبِي فَأَقْرَأُهُ عَلَى ظَهْرِ قَلْبِي أَفْضَلُ أَوْ أَنْظَرُ فِي الْمُصْحَفِ ؟ قَالَ :

قرآن شناسی (۲۲۷)

ص: ۲۲۷

فَقَالَ لِي : بَلِ اقْرَأْهُ وَانظُرْ فِي الْمُصْحَفِ فَهُوَ أَفْضَلُ ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّظَرَ فِي الْمُصْحَفِ عِبَادَةٌ ؟

اسحاق بن عمار گوید : به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم : قربانت گردم من قرآن را حفظ دارم آن را از حفظ بخوانم بهتر است یا از روی قرآن ؟ فرمود : بلکه آن را بخوان و نگاه به قرآن کن (و از روی آن بخوان) که بهتر است، آیا ندانسته ای که نگاه کردن در قرآن عبادت است؟

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ : «وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا» قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : بَيْنَهُ تَبْيَانًا وَلَا تَهْدُهُ هَذَّ الشَّعْرِ وَلَا تَنْثُرُهُ نَثْرَ الرَّمْلِ وَلَكِنْ افْرَعُوا قُلُوبَكُمْ الْفَاسِيَةَ وَلَا يَكُنْ هُمْ أَحَدِكُمْ

ص: ۲۲۸

آخِرُ السُّورَةِ (۱).

عبدالله بن سلیمان گوید: از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از گفتار خدای عزوجل (که فرماید): «و رتل القرآن ترتیلاً» فرمود: امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده: یعنی او را خوب بیان کن و همانند شعر آن را بشتاب مخوان و مانند ریگ (هنگام خواندن) آن را پراکنده مساز، ولی دل های سخت خود را به وسیله آن به بیم و هراس افکنید و همت شما این نباشد که سوره را به آخر رساند (یعنی همت خود را در تدبیر و تأمل در آیات و به کار بستن و عمل کردن آنها قرار دهید نه به اینکه سوره را به آخر رسانید).

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَقْرَأُوا الْقُرْآنَ بِاللَّحَانِ الْعَرَبِ وَأَصْوَاتِهَا وَإِيَّاكُمْ وَلُحُونَ أَهْلِ أ

قرآن شناسی (۲۲۹)

ص: ۲۲۹

لَفَسَقَ وَ أَهْلَ الْكِبَائِرِ فَإِنَّهُ سَيَجِيءُ مِنْ بَعْدِي أَقْوَامٌ يُرْجِعُونَ الْقُرْآنَ تَرْجِيعَ الْغِنَاءِ وَالنُّوحِ وَالرُّهْبَانِيَّةِ، لَا يَجُوزُ تَرَاقِيهِمْ قُلُوبُهُمْ مَقْلُوبَةً وَ قُلُوبٌ مَنْ يُعْجِبُهُ شَأْنُهُمْ. (۱)

امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: قرآن را با لحن ها و آواز عرب بخوانید و از لحن فاسقان و گنهکاران دوری کنید، زیرا پس از من مردمانی بیایند که قرآن را در گلو بچرخانند، مانند خوانندگی و نوحه خوانی و خواندن کشیشان، که از گلوی آنها نگذرد (یعنی مقبول در گاه خداوند واقع نگردد از مجلسی ره) دل های ایشان وارونه است و هر که از آنها خوشش آید نیز دلش وارونه است.

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: أَعْرَبِ الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ عَرَبِيٌّ.

حضرت صادق علیه السلام فرمود: قرآن را با اعراب بخوانید

(۲۳۰) قرآن شناسی

ص: ۲۳۰

۱- الکافی: ۲/۶۱۴/۳.

زیرا که قرآن عربی است .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ الْقُرْآنَ لَا يُقْرَأُ هَذْرَمَةً وَ لَكِنْ يُرْتَلُ تَرْتِيلاً فَإِذَا مَرَزَتْ بِآيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ الْجَنَّةِ فَحَقِّفْ عِنْدَهَا وَسَلِّ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ الْجَنَّةَ وَإِذَا مَرَزَتْ بِآيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ النَّارِ فَحَقِّفْ عِنْدَهَا وَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ . (۱)

هرآینه قرآن با سرعت و شتاب خوانده نشود و باید هموار و شمرده و با آهنگ خوش خوانده شود و هرگاه به آیه ای که در آن نام بهشت برده شده است گذر کنی آنجا بایست و از خدای عزوجل بهشت را بخواه و چون به آیه ای که در آن ذکر دوزخ است گذر کنی نزد آن نیز ایست کن و از دوزخ به خدا پناه ببر .

الإمامُ الصادقُ عليه السلام : مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الْحَقَّ مِنَ الْقُرْآنِ لَمْ يَتَنَّكِبِ الْفِتْنِ . (۲)

قرآن شناسی (۲۳۱)

ص: ۲۳۱

۱- عیون أخبار الرضا علیه السلام : ۲/۱۸۲/۵ .

۲- المحاسن : ۱/۳۴۱/۷۰۲ .

کسی که حقیقت را از طریق قرآن نشناسد ، از (گزند) فتنه ها بر کنار نماند .

قرآن از دیدگاه امام موسی کاظم علیه السلام

عَنْ حَفْصِ قَالَ : سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لِرَجُلٍ : أَتَحِبُّ الْبَقَاءَ فِي الدُّنْيَا ؟ فَقَالَ : نَعَمْ ، فَقَالَ : وَلِمَ ؟ قَالَ : لِقِرَاءَةِ قُرْآنِ اللَّهِ أَحَدٌ ، فَسَكَتَ عَنْهُ ، فَقَالَ لَهُ بَعْدَ سَاعَةٍ : يَا حَفْصُ مَنْ مَاتَ مِنْ أَوْلِيَانِنَا وَشِيعَتِنَا وَ لَمْ يُحْسِنِ الْقُرْآنَ عُلِّمَ فِي قَبْرِهِ لِيُرْفَعَ اللَّهُ بِهِ مِنْ دَرَجَتِهِ فَإِنَّ دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ آيَاتِ الْقُرْآنِ يُقَالُ لَهُ : اقْرَأْ وَارْقَ (۱) فَيَقْرَأُ ثُمَّ يَرْقَى . قَالَ حَفْصُ : فَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ خَوْفًا عَلَى نَفْسِهِ مِنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَا أَرْجَا النَّاسَ مِنْهُ وَ كَانَتْ قِرَاءَتُهُ حُزْنًا ، فَإِذَا قَرَأَ فَكَأَنَّهُ يُخَاطَبُ إِنْسَانًا .

(۲۳۲) قرآن شناسی

ص: ۲۳۲

۱- البحار ، ۹۲/۱۸۸/۱۰ .

حفص گوید: از حضرت موسی بن جعفر علیه السلام شنیدم که به مردی می فرمود: آیا ماندن در دنیا را دوست داری؟ عرض کرد: آری، فرمود: برای چه؟ عرض کرد: برای خواندن قل هو الله احد، حضرت سکوت فرمود و پس از ساعتی به من فرمود: ای حفص هر که از دوستان و شیعیان ما بمیرد و قرآن را خوب نداند در قبر به او یاد دهند تا خداوند بدان وسیله درجه اش را بالا برد زیرا درجات بهشت برابر با آیات قرآن است به او گفته شود: بخوان و بالا رو، پس می خواند و بالا می رود، حفص گوید: من احدی را ندیدم که بر خود بیمناک تر باشد از حضرت موسی بن جعفر علیه السلام و نه امیدوارتر از او دیدم و قرآن را محزون (و با ناله) می خواند و هنگامی که قرآن می خواند گویا با انسانی روبرو سخن گوید.

قرآن شناسی (۲۳۳)

ص: ۲۳۳

قُلْتُ لِلرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَا تَقُولُ فِي الْقُرْآنِ ؟ فَقَالَ كَلَامُ اللَّهِ لَا تَتَجَاوَزُهُ وَلَا تَطْلُبُوا الْهُدَى فِي غَيْرِهِ فَتَضَلُّوا.

ریان می گویند : به امام رضا عرض کردم : درباره قرآن چه می فرمائید ؟

فرمودند : قرآن کلام خدا است ، از آن پا فراتر ننهید و راه هدایت را از غیر قرآن بجوئید که گمراه خواهید شد .

الإمام الرضا عليه السلام : في صفة القرآن : هو حبلُ الله الممتدُّ ، و عزوتُهُ الوثقى ، و طريقته المثلى ، المودى إلى الجنه ، و المنجى من النار ، لا يخلق على الأزمنة ، و لا يغيث على الألسنة ، لانه لم يجعل لزمانٍ دون زمانٍ ، بل جعل دليل البرهان ، و الحجج على كل أنسان ، لا يأتيه الباطل من بين يديه و لا من خلفه

(۲۳۴) قرآن شناسی

ص: ۲۳۴

در وصف قرآن، می فرماید: قرآن ریسمان محکم خدا و دستگیره استوارش و راه برتر اوست که به بهشت می کشاند و از آتش می رهاند و بر اثر گذر زمان ها، کهنه نمی شود و زبان های گوناگون، آن را به انحطاط و تباهی نمی کشاند؛ چراکه قرآن برای زمان خاصی قرار داده نشد. بلکه به عنوان راهنمای به سوی برهان و حجت بر هر انسانی در نظر گرفته شده است. نه از پیش رو و نه از پشت سرش باطل به آن راه نیابد، فرود آمده از سوی حکیمی ستوده، است.

كَانَ [الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي طَرِيقِ خُرَاسَانَ] يُكْتَبُ بِاللَّيْلِ فِي فِرَاشِهِ مِنْ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ، فَإِذَا مَرَّ بِآيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ جَنَّةٍ أَوْ نَارٍ بَكَى وَ سَأَلَ اللَّهَ - الْجَنَّةَ وَ تَعَوَّذَ بِهِ مِنَ النَّارِ .

قرآن شناسی (۲۳۵)

ص: ۲۳۵

در راه سفر به خراسان ، شب ها در بسترش بسیار قرآن می خواند و هرگاه به آیه ای که در آن از بهشت یا آتش یاد شده بود می رسید ، می گریست و بهشت را از خدا مسألت می کرد و از آتش به او پناه می برد .

الإمام الرضا عليه السلام : مَنْ رَدَّ مُتَشَابِهَ الْقُرْآنِ إِلَى مُحْكَمِهِ هُدَى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ . (۱)

هر که متشابه قرآن را به محکم آن ارجاع دهد ، به راه راست هدایت شده است .

الإمام الرضا عليه السلام فى قوله تعالى : «عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ» : هَذَا مِمَّا نَزَلَ بـ «إِيَّاكَ أَعْنَى وَاسْمَعَى يَا جَارَهُ» ... و كَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّوَجَلَّ : «لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ...» و قَوْلُهُ عَزَّوَجَلَّ : «وَلَوْ لَا أَنْ تَبْتَئَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنْ إِلَيْهِمْ...» . (۲)

(۲۳۶) قرآن شناسی

ص: ۲۳۶

۱- عیون أخبار الرضا عليه السلام : ۱/۲۰۲/۱

۲- عیون أخبار الرضا عليه السلام : ۱/۲۰۲/۱

درباره آیه «خدا تو را ببخشد چرا به آنها اجازه دادی»، فرمود: این از جمله آیاتی است که طبق ضرب المثل «به در می گویم که دیوار بشنود»، نازل شده است ... همچنین آیه «اگر شرک آوری، هر آینه عمل تو بر باد رود...» و نیز آیه «اگر نبود که ما تو را استوار گردانیدیم، هر آینه نزدیک بود که به سوی آنها اندکی متمایل شوی...».

قرآن از دیدگاه امام جواد علیه السلام

الإمامُ الجوادُ عليه السلام: وَكُلُّ أُمَّةٍ قَدَرَفَعَ اللَّهُ عَنْهُمْ عِلْمَ الْكِتَابِ حِينَ نَبَذُوهُ وَوَلَّاهُمْ عَيْدُوهُمْ حِينَ تَوَلَّوهُ، وَكَانَ مِنْ نَبَذِهِمُ الْكِتَابَ أَنْ أَقَامُوا حُرُوفَهُ وَحَرَفُوا حِدودَهُ، فَهُمْ يَرَوْنَهُ وَلا يَرَعُونَهُ، وَالْجُهَّالُ يُعْجِبُهُمْ حِفْظُهُمْ لِلرِّوَايَةِ، وَالْعُلَمَاءُ يَحْزَنُهُمْ تَرْكُهُمْ لِلرِّعَايَةِ.

(۱)

هر امتی، آن گاه که کتاب آسمانی خود را رها کرد و دور افکند، خداوند علم

قرآن شناسی (۲۳۷)

ص: ۲۳۷

آن را از آنان گرفت و آن گاه که دشمنان خود را به دوستی و سرپرستی گرفتند ، خداوند آن دشمنان را بر ایشان ولایت و حکومت داد . دورافکندن کتاب ، به این بود که حروف و کلمات آن را برپا داشتند و معانیش را تحریف کردند ؛ کتاب را می خوانند و روایت می کنند اما آن را رعایت نمی کنند و به کار نمی بندند. نادانان از اینکه آن را خوب می خوانند و حفظ می کنند ، خوشحالند و دانایان از اینکه آن را رعایت نمی کنند و به کار نمی بندند ، اندوهناکند .

(۲۳۸) قرآن شناسی

ص: ۲۳۸

تفسیر جوان (برگرفته از تفسیر نمونه آیه الله مکارم شیرازی)، محمد بیستونی، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، چاپ اول، جلد های ۱ تا ۲۷.

تفسیر بیان (برگرفته از تفسیر مجمع البیان طبرسی)، محمد بیستونی، انتشارات فراهانی، چاپ اول.

قرآن شناسی جوان، محمد بیستونی، انتشارات بیان جوان، چاپ اول.

سخنرانی های قرآنی، دبیرخانه نمایشگاه قرآن کریم،

انتشارات قلمرو، چاپ اول، جلد ۱.

اصول کافی، ثقه الاسلام کلینی، دفتر نشر فرهنگ اهل بیت علیهم السلام.

بیان (در علوم و مسائل کلی قرآن)، حضرت آیه الله العظمی حاج سید ابوالقاسم خوئی (ره)، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول.

(۲۳۹)

ص: ۲۳۹

نهج البلاغه ، محمد دشتی ، دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی ، چاپ سوم.

پرتویی از قرآن، سید محمود طالقانی، انتشارات شرکت سهامی انتشار، جلد اول.

رَوْضُ الْجَنَانِ وَ رَوْحُ الْجَنَانِ فِي تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ ، ابوالفتح رازی ، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی ، چاپ اول ، جلد اول.

تفسیر موضوعی قرآن کریم (قرآن در قرآن)، آیه الله جوادی آملی،

مرکز نشر اسراء، چاپ اسوه .

طبقات مفسران ، شیعه جلد اول .

بحار الانوار ، جلد ۹۲ .

پژوهشی در تاریخ قرآن .

میزان الحکمه ، محمد محمدی ری شهری ، انتشارات دارالحدیث ، چاپ چهارم .

صحیفه سجاده امام زین العابدین علیه السلام ، ترجمه : محمد مهدی رضایی،

ناشر : نشر جمال ، قم .

(۲۴۰)

ص: ۲۴۰

آینده نگری امیرمؤمنان در ارتباط با بی توجهی مردم به قرآن ●●● ۷

ارزش پیامبر صلی الله علیه و آله و قرآن ●●● ۱۰

درمان خود را از قرآن بخواهید ●●● ۱۲

قرآن بهار دل ها و سرچشمه علم است ●●● ۱۵

قرآن حجّت خدا بر مردم است ●●● ۱۶

قرآن ، برترین نعمت خداوند ●●● ۱۷

هدف قرآن ، عاقل ساختن انسان ●●● ۱۸

(۲۴۱)

ص: ۲۴۱

فهرست مطالب

موضوع صفحه

۲۰ ●●● انس با قرآن و مقام صالحین

۲۳ ●●● قرآن، پایان بخش اختلاف مذموم

۲۸ ●●● قرآن، کتاب حکیم

۳۱ ●●● قرآن، همیشه تازه جاودان

۳۵ ●●● فهم قرآن

۴۲ ●●● فضیلت قرآن از دیدگاه عترت

۴۲ ●●● اهمیت قرآن از دیدگاه پیامبر رحمت و آزادی علیه السلام

(۲۴۲)

ص: ۲۴۲

رجوع به قرآن راه رهایی از فتنه هاست ●●● ۴۲

قرآن پیشوا و رحمت است ●●● ۷۸

قرآن ثروتی است که بدون آن توانگری نباشد ●●● ۷۹

قرآن نیکوترین سخن است ●●● ۸۰

قرآن شفا دهنده بزرگترین بیماری هاست ●●● ۸۱

علوم و اخبار موجود در قرآن ●●● ۸۲

(۲۴۳)

ص: ۲۴۳

ثواب آموزش دادن قرآن ●●● ۸۶

ترغیب به حفظ کردن قرآن ●●● ۸۹

تشویق به مرور کردن قرآن در ذهن ●●● ۹۴

آن چه که زینده قرآن دان است ●●● ۹۹

آنچه که زینده قرآن دان نیست ●●● ۱۰۰

تشویق به تلاوت قرآن ●●● ۱۰۱

خواندن قرآن با صدای خوش ●●● ۱۰۵

(۲۴۴)

ص: ۲۴۴

فهرست مطالب

موضوع صفحه

آداب قرائت قرآن ●●● ۱۰۸

۱ تمیز کردن دهان ●●● ۱۰۸

۲ ترتیل (روشن و شمرده خواندن) ●●● ۱۰۹

تلاوت های ممنوع ●●● ۱۱۴

کسی که قرآن لعنتش می کند ●●● ۱۱۵

قاریان نابکار ●●● ۱۱۷

گوش دادن به قرآن ●●● ۱۲۱

(۲۴۵)

ص: ۲۴۵

فهرست مطالب

موضوع صفحه

قرآن ظاهری دارد و باطنی ●●● ۱۲۳

پرهیز از تفسیر به رأی ●●● ۱۲۴

انواع آیات قرآن ●●● ۱۲۶

امّ القرآن ●●● ۱۲۷

عظیم ترین ، عدالت خواهانه ترین ، ترس آورترین و امیدبخش ترین آیه ●●● ۱۳۱

قرآن از دیدگاه فاطمه زهرا علیهاالسلام ●●● ۱۳۲

قرآن از دیدگاه امام علی علیه السلام ●●● ۱۳۷

(۲۴۶)

ص: ۲۴۶

فهرست مطالب

موضوع صفحه

قرآن همیشه نو است ●●● ۱۴۰

پاداش قرآن دانان ●●● ۱۴۱

حق تلاوت ●●● ۱۴۳

۳ تدبیر ●●● ۱۴۶

گونه های قاریان ●●● ۱۴۷

آیات محکم و متشابه ●●● ۱۵۴

وجوه قرآن ●●● ۱۵۷

(۲۴۷)

ص: ۲۴۷

قرآن از دیدگاه امام حسن علیه السلام ●●● ۱۵۹

قرآن از دیدگاه امام حسین علیه السلام ●●● ۱۶۱

قرآن از دیدگاه امام زین العابدین علیه السلام ●●● ۱۶۲

قرآن از دیدگاه امام باقر علیه السلام ●●● ۱۷۰

قرآن از دیدگاه امام صادق علیه السلام ●●● ۱۸۵

۴ پناه بردن به خدا ●●● ۱۹۴

آداب گوش دادن به قرآن ●●● ۱۹۸

(۲۴۸)

ص: ۲۴۸

فهرست مطالب

موضوع صفحه

اشارت های قرآن ●●● ۲۰۳

آموختن قرآن ●●● ۲۱۹

قرآن از دیدگاه امام موسی کاظم علیه السلام ●●● ۲۳۲

قرآن از دیدگاه امام رضا علیه السلام ●●● ۲۳۴

قرآن از دیدگاه امام الجواد علیه السلام ●●● ۲۳

ص: ۲۴۹

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

